

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

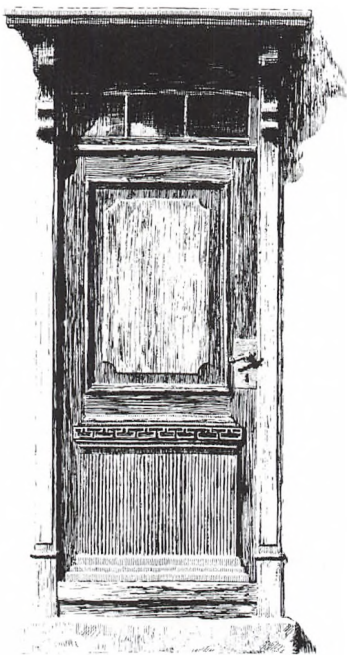
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HELSINGØR KOMMUNES MUSEER 1988

HELSINGØR KOMMUNES MUSEER 1988

HELSINGØR 1989

Redaktion og tilrettelæggelse:
Museumsinspektør Anne Majken Snerup Rud og
museumschef Kenno Pedersen
Fotografier: Helsingør Kommunes Museer
Sat med 10 punkt ordinær og
kursiv Times og trykt på Uno-
coat 100 gr. hos
Nofo-print, Helsingør
Oplag: 800 eksemplarer

ISSN: 0108-0393

Årbogens forfattere er alene ansvarlige
for deres bidrag.
Aftryk i referat af årbogens artikler
er tilladt, når årbogen angives som kilde,
og et eksemplar af aftrykket sendes til
Helsingør Kommunes Museer.
Ved aftryk i større omfang må forfatterens
samtykke indhentes gennem museet.

Omstående side: *Tegning af dør i Sudergade 35, opmålt og tegnet af Otto Bülow, marts 1923.*

Omslag: *Skoleklasse i Espergærde skole fotograferet omkring år 1900. Fotografen var førstelærer C.A. Nielsen, som var en af de få fotografer, der fandt det interessant at fotografere børnene i et ægte miljø. Bemærk således lokalets indretning, bogskabets »store« antal bøger samt ikke mindst slidta- gen på de bøger, som børnene sidder med ved pultene.*

Indhold

Landsbyskolen i Tikøb Kommune – særligt belyst ved Nyrup Skoles historie 1846-1963 Kjeld Damgaard	5
Helsingør kommunes Museer - Beretning 1988 Kenno Pedersen	113

Indledning

Som redaktør af det hedengangne beboerblad, Kvistgaard Avis, konstaterede jeg igennem en lang årrække en meget stor interesse for lokal skolehistorie. De lokale beboeres interesse for den forlængst nedlagte folkeskole i Nyrup var så stor, at det i løbet af kort tid lykkedes at indsamle næsten 60 forskellige klassefotos, foruden en lang række andre dokumenter, erindringer m.v. Disse mange klassefotos har der desværre ikke været midler til at bringe i denne artikel – sikkert til stor skuffelse for mange gamle Nyrup-elever!

Lidt efter lidt dukkede idéen om, at gøre mere ved emnet op – og med tiden er det blevet til utallige besøg i arkiver, ligesom der er udført en del detektiv-arbejde for at finde tidligere elever og lærere fra Nyrup skole. Det er således Nyrup skole, der er brugt som eksempel på Tikøb kommunale skolevæsens historie, men artiklen indeholder også spredte træk af de øvrige skolers historie – og disse mange andre skoler har naturligvis fungeret nogenlunde på samme vis.

Da Erik Gøbel i sin store artikel i årbog 1985 har beskrevet Helsingør købstads skolevæsen indtil 1970, er det mit håb, at denne artikel vil udfylde det hul, der opstod ved, at der derefter manglede en samlet fremstilling af landsbyskolevæsenet i den nuværende Helsingør storkommune.

Endelig skal jeg udtrykke håb om, at der senere bliver mulighed for at få udgivet en – i udstyr beskeden – publikation med en biografi over samtlige lærere i Tikøb kommune indtil 1970. Materialet er indsamlet i forbindelse med denne artikels udarbejdelse og modsvarer en tilsvarende publikation udarbejdet i 1986 af Erik Gøbel om Helsingør kommunes lærerkræfter.

*Kjeld Damgaard
februar 1989*

Landsbyskolen i Tikøb kommune

– særligt belyst ved Nyrup Skoles historie 1846-1963

af Kjeld Damgaard

Hvem bestemte?

Den gejstlige indflydelse

De få skoler, der fandtes før 1536 havde alle større eller mindre tilknytning til kirken. I Helsingør var der således en klosteskole i Karmeliterklosteret og en stadsskole oprettet med kirkens tilladelse¹.

Reformationen i 1536 ændrede kirkens totale magt i forhold til de eksisterende skoler. Ansvar for undervisningen overgik således til staten, d.v.s. kongen. Imidlertid kom der ingen reel skolelov ud af reformationen, kun nogle regler om skoler i byerne. Om skoler på landet taltes der derimod ikke, selvom langt den største del af befolkningen jo tilhørte bondestanden².

Først med skoleloven af 1814 kom der klare retningslinier for ansvar og tilsyn³. Loven bestemte således, at tilsynet med skolevæsenet skulle lægges i hænderne på en skoledirektion sammensat af amtmanden og amtsprovsten. Disse skulle tage sig af det overordnede tilsyn. Den daglige administration af de lokale skoler blev lagt i hænderne på en skolekommission, hvoraf der skulle være en i hvert sogn. Præsten var født formand for skole-

kommissionen, som derudover skulle bestå af skolepatroner og skoleforstandere. Skolepatroner var folk, der besad mere end 32 tdr. hartkorn. Skoleforstandere valgtes altid af skoledirektionen blandt sognets hæderligste bønder. Skolekommissionen havde til opgave at overvåge, at skoleanordningen blev overholdt. Endvidere varetog kommissionen også den økonomiske forvaltning af sognets skolevæsen, herunder også ligningen og opkrævningen hos befolkningen.

Denne ordning bestod indtil sogneforstanderskaberne blev oprettet i 1842. Sogneforstanderskaberne var forløbere for sognerådene, men valgt på en lidt anden måde, idet der var dels fødte, dels valgte medlemmer. Til de fødte medlemmer hørte sognepræsten og den eller de lodsejere, som inden for kommunen ejede mindst 32 tdr. hartkorn. Derudover skulle der i Tikøb kommune vælges mindst 4 af beboerne. Kun mænd over 25 år, som havde en ejendom kunne vælge og var valgbare. I sogneforstanderskabets møder havde præsten en speciel opgave vedr. skolesager, idet han skulle forelægge disse, føre korrespondance vedr. skolesager og i det

hele taget varetage skolesagerne mellem møderne. Med sogneforstanderskabets indførelse, blev den hidtidige skolekommission nedlagt.

Sognerådets ansvar

Med den nye landkommunallov af 1867, der trådte i kraft 1.1.1868, ændredes sogneforstanderskabene navn til sogneråd. Sognerådet skulle nu stå for hele administrationen og den økonomiske forvaltning af skolevæsenet. Der nedsattes desuden en skolekommission til at udføre det nærmere tilsyn med skoleundervisningen og lærernes embedsførelse. Præsten var født formand for skolekommissionen, som derudover bestod af 2 af sognerådet udpegede medlemmer, af hvilken mindst een skulle være sognerådsmedlem.

Som tidligere nævnt var det overordnede tilsyn lagt i hænderne på skoledirektionen, sammensat af amtmanden og amtsprovsten. Imidlertid blev amtsprovstierne nedlagt i årene efter 1822, og i stedet oprettedes en skoledirektion for hvert provsti – sammensat af amtmanden og den stedlige provst, og de fik nu til opgave at kontrollere sognets skolevæsen. Skoledirektionen var med andre ord de lokale skolekommissioners overordnede og tilsynsførende. Den skulle to gange om året modtage en indberetning fra de lokale skolekommissioner og afgive en årlig beretning til Det danske Kancelli. Skoledirektionen skulle tillige foretage regelmæssige visitationer af de enkelte skoler, og som regel var det provsten der varetog denne opgave. Denne ordning opretholdtes frem til 1856.

I 1856 begyndte staten så småt at stille midler til rådighed for driften af sogneskolerne. Disse penge indgik i et såkaldt skolefond som i hvert amt skulle administreres af et skoleråd og en amtsskoledirektion. Skolerådet, som havde amtmanden som formand og desuden bestod af amtsrådsmedlemmer og repræsentanter for købstæderne, skulle vedtage det årlige budget for skolefondens midler. Skolerådet skulle desuden påse, at intet sogn i amtet fik for store skoleudgifter. Amtsskoledirektionen, som var sammensat af amtets samlede provstidirektioner, varetog den praktiske administration af fondens midler.

Skoledirektionerne i hvert enkelt provsti opretholdtes uforandrede.

Indtil 1867 opretholdt sognepræsten således en afgørende indflydelse på skoleadministrationen. Som født formand for skolekommissionen var han således lærernes chef og samtidig leder af skoleadministrationen. Men efter 1867 mistede præsten sit ansvar for skolevæsenets direkte administration. Der eksisterede fortsat skolekommissioner med præsten som født medlem, men kommissionen havde nu kun til opgave at føre et nærmere tilsyn med undervisningen og lærernes embedsførelse. I løbet af kort tid blev det imidlertid klart, at der eksisterede visse kompetence-problemer mellem skolekommissionen og sognerådet, og i 1871 blev det præciseret, at skolekommissionens opgaver var at overvåge, at skolepligtige børn blev holdt til skole, at undervisningstiden blev overholdt, at den rette fordeling fandt sted og at påbudte eksaminer m.v. blev afholdt. Endvidere

Det samlede Tikøb Sogneråd fotograferet i 1890. Sognerådsformand på dette tidspunkt var C. Holstein, Sindshvile. Han efterfulgtes af skovriider S. Thalbitzer, der igen afløstes af rentier N.R. Hansen, Nyrup. Det er sidstnævnte, som Sofus Franck i sine erindringer omtaler som »Nabo-Hansen«.

skulle skolekommissionen påse, at den rette klassedeling fandt sted, gøre indstilling om valg af skolebøger samt gøre opmærksom på evt. mangler. En vigtig detalje i lovgivningen fra 1871 var et pålæg til sognerådet om, at intet vigtigere skole spørgsmål måtte afgøres, førend skolekommissionen havde haft lejlighed til at udtale sig.

I årene mellem 1871 og 1899 kom der ikke nye love eller bestemmelser vedr. almueskolens styrelse. De to love af henholdsvis 1899 og 1904 betød imidlertid, at der begyndte at ske fremskridt for lærernes medansvar og

indflydelse på skolens drift m.v. Førstelæreren ved den enkelte skole fik således et vist tilsyn med sin egen skole, ligesom han skulle stå til ansvar overfor skolekommissionen.

Skolekommissionens sammensætning blev også ændret ved 1899-loven. Herefter skulle sognerådet udpege 4 medlemmer, hvoraf de to skulle være sognerådsmedlemmer. Mindst to af de sognerådvalgte medlemmer skulle desuden have undervisningspligtige børn i folkeskolen, som almueskolen nu benævntes.

1904-loven åbnede endvidere mu-

lighed for, at en sognekommune kunne ændre sit skolevæsen fra den såkaldt landsbyordnede (med få klasser, hverandendagsundervisning, få fag) til den købstadsordnede skole (med indtil 7 klasser, flere timer, flere fag og hverdagsundervisning).

Forældrene med på råd

En ny skoletilsynslov blev vedtaget i 1933. Den betød først og fremmest, at man i realiteten fjernede den hidtil eksisterende gejstlige indflydelse på folkeskolen. Således mistede biskoppen det overordnede tilsyn, provsternes indflydelse på amtsplanet reduceredes og helt lokalt bortfaldt bestemmelsen om, at sognepræsten var født medlem af skolekommissionen.

Skolerådet, der bestod af amtmanden, amtsrådsmedlemmer samt repræsentanter for amtets købstæder blev bevaret. Derimod blev de gamle amtsskoleledelser og provstidirektioner nedlagt. I deres sted oprettedes for hver amt en ny amtsskoleledelse bestående af 5 medlemmer, nemlig amtmanden, som født formand, 3 medlemmer valgt af amtsrådet (behøvede ikke at være amtsrådsmedlemmer) samt 1 medlem udpeget af undervisningsministeriet blandt amtets provster. I løbet af få år bortfaldt også den sidste bestemmelse vedr. valg af en provst til amtsskoleledelsen.

De nye amtsskoleledelser var herefter at betragte som amtets overordnede skolemyndighed, hvis opgave det var at føre tilsyn med de enkelte landsbyskoler, ligesom amtsskoleledelsen havde kaldsret til sognekommunernes lærerembeder. En nyskabelse var, at der nu skulle ud-

nævnes en amtsskolekonsulent, hvis opgave det var at rådgive direktionen på det pædagogiske område. Konsulenten skulle således have alle skole- og undervisningsplaner til udtalelse før direktionen tog beslutning⁴.

Skolekommissionen, der blev udpeget af sognerådet, skulle have mellem 5 og 9 medlemmer, men ikke nødvendigvis sognerådsmedlemmer. Kommissionen førte tilsyn med kommunens skoler, lærere og elever samt eksaminer. Man skulle endvidere behandle ansættelsessager vedr. lærere, før sognerådets behandling. Den endelige beslutning havde, som nævnt, fortsat amtsskoleledelsen.

En anden nyskabelse var muligheden for at oprette forældreråd ved hver enkelt skole. Forældrerådet skulle, hvis der var tilstrækkelig interesse for det, bestå af 3 medlemmer, valgt af og blandt forældrene. Forældrerådet havde således ingen beslutningskompetence, men kunne alene indstille til skolekommissionen i en række sager. Alligevel ses her en tydelig tendens til at inddrage forældrene mere og mere i skolens arbejde.

Denne tendens blev yderligere understreget, da skoleloven af 1949 indførte skolenævn til afløsning af de tidligere forældreråd. Der kunne nu ved hver af kommunens skoler vælges et skolenævn bestående af 3 eller 5 medlemmer, hvoraf det ene skulle udpeges af og blandt de af skolekommissionens medlemmer, som var udpeget af sognerådet. De øvrige skulle vælges af forældrene.

Sognets første skoler

Rytterskoler

Nordsjælland danner undtagelsen med hensyn til landsbyskolevæsenets udvikling. Dette skyldes især to forhold, nemlig dels at store dele af Nordsjælland fra reformationens dage tilhørte kongen, dels at Kronborg og Frederiksborg amter, blev en slags prøveklud forude for den landsdækkende skolelov af 1814.

Det første forhold – kongens omfattende jordbesiddelser i Nordsjælland – førte til oprettelsen af de såkaldte rytterskoler⁵. Baggrunden herfor skal ses i, at kongens ejendomme var opdelt i såkaldte rytterdistrikter – herfra rekrutteredes og finansieredes rytterregimenterne. Der var dengang 12 distrikter, hvoraf de 6 lå på Sjælland. I marts 1721 offentliggjorde kong Frederik den IV sin plan om at opføre i alt 240 skoler fordelt på alle rytterdistrikterne. I Kronborg Rytterdistrikt opførtes disse hurtigt, og allerede i 1722 kunne Tikøb Rytterskole tages i brug. Omtrent samtidig blev også Borsholm Rytterskole taget i brug. I nabosognet Asminderød opførtes desuden Veksebo og Dageløkke Rytterskoler⁶. Disse skoler var det første egentlige skridt på vejen til en egentlig folkeskole – altså en skole for alle børn.

Hornbæk først

Før rytterskole-ordningen var undervisningen af landbefolkningens børn ret sporadisk og i al væsentlighed lagt i hænderne på degnene. Således havde allerede Fattigforordningen af

1708 påbudt, at der skulle oprettes skoler i alle landsogne⁷. Imidlertid indeholdt forordningen ingen bestemmelser om, hvorledes pengene til skolerne oprettelse og drift skulle findes. I Tikøb sogn findes der da heller ikke belæg for, at der reelt er blevet foretaget noget i årene umiddelbart efter 1708, undtagen et sted, nemlig i Hornbæk⁸. I 1712 optræder nemlig en Christian Christiansen Lundgreen. Han omtales som skolemester og som en »der informerer Børn paa Lejet«. Hvornår hornbækkerne har ladet ansætte en lærer til at informere børnene må stå hen i det uvisse, men det er et typisk eksempel på, at skulle der gives undervisning måtte initiativet komme fra beboerne – myndighederne ydede intet. Der er derfor heller ingen tvivl om, at undervisningen i Hornbæk er sket under yderst primitive forhold. Skal vi gætte på, hvad der er blevet undervist i, så kan man tro, at fagkredsen her, som i andre af tidens skoler, kun bestod af to fag, nemlig katekismus⁹ og læsning, måske dog også skrivning og regning. Hornbæk-fiskerne kan dog – under indtryk af deres bredere viden fra deres sejlads – have haft til hensigt at give børnene en endnu bredere indsigt; men herom findes intet materiale.

Der er størst sandsynlighed for, at værdien af undervisningen hos skolemester Lundgreen har været meget ringe. Årsagerne hertil var ikke blot at lokalerne var ringe og at fagkredsen var indskrænket, men tillige at skolegangen næppe strakte sig ud over vinterhalvåret, samt at lærerens kvalifikationer ofte var yderst begrænsede. Dette sidste hang sammen med, at læ-

rerlønnen ofte var meget ringe. Man måtte derfor ofte tage til takke med hvem, der for tiden kunne findes. Det kunne være en vanfør, en falleret student, et almisselem eller en pensioneret officer.

Hvad med sognets sydlige del?

Der findes ingen kilder, der beviser tilstedeværelsen af andre skoler i Tikøb sogn på dette tidspunkt. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at degnen ved Tikøb kirke har holdt skole før 1722. Med rytterskolernes oprettelse var der altså nu tre skoler i sognet. Hornbæks private skole, samt kongens i Tikøb og Borsholm. Et kig på et kort vil imidlertid hurtigt overbevise enhver om, at fordelingen var noget geografisk skæv. Hvad med hele den sydlige del af sognet?

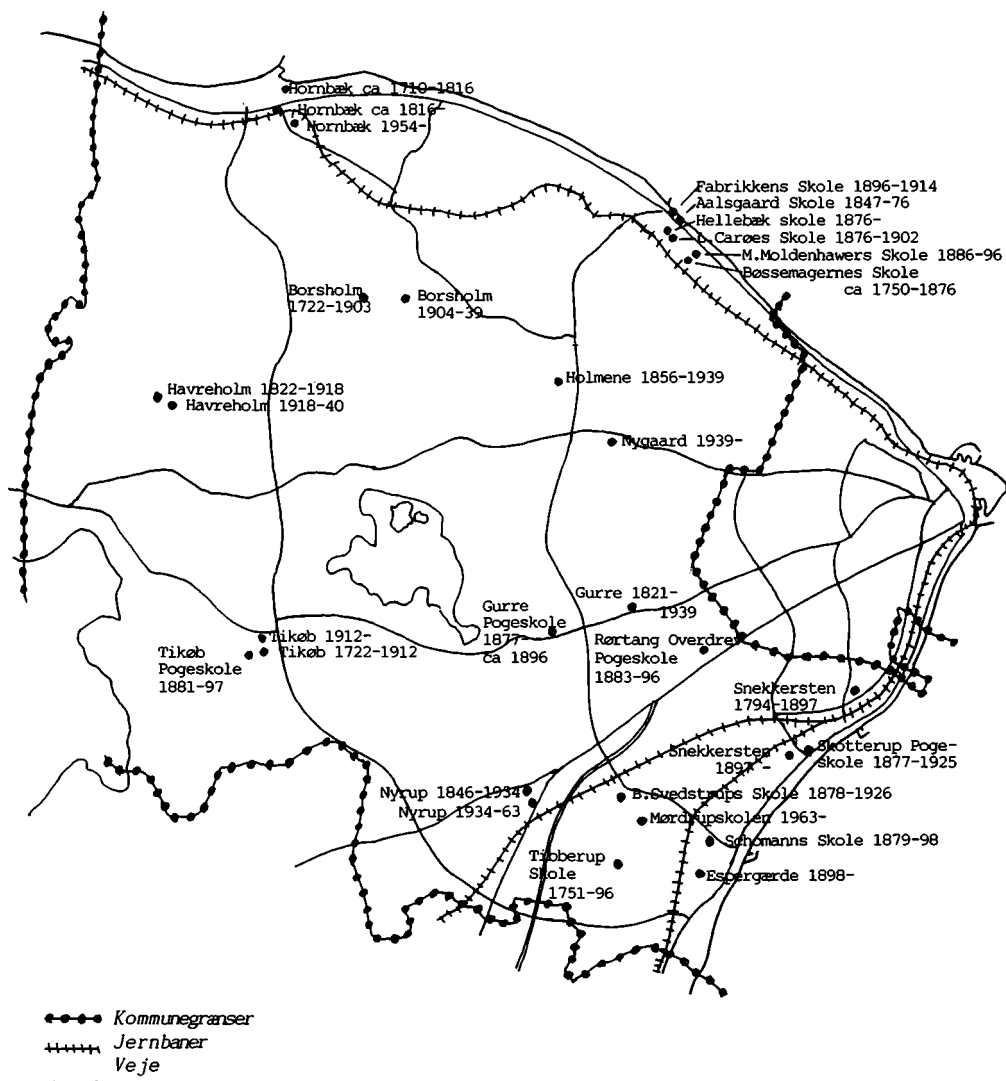
Her må man imidlertid erindre, at Tibberup og Mørdrup m.m. ikke tilhørte kongen, men derimod Krogerup Gods. Det indskrænker straks Tikøbs skoles distrikt væsentligt, men alligevel har der været tale om et – geografisk – meget stort område. Dette er imidlertid også en væsentlig del af forklaringen på rytterskolernes svagheit. Børnene boede for en stor dels vedkommende alt for langt væk fra skolen, og orkede derfor ikke at gå den lange vej – og da slet ikke i vintermånederne, hvor den væsentligste del af undervisningen fortsat foregik.

Hertil kom et gammelkendt problem. Forældrene kunne ikke undvære børnenes arbejdskraft i landbruget, ligesom der naturligvis stadig var talrige, der ikke forstod betydningen af at få børnene undervist. Et andet problem var heller ikke blevet løst til-

strækkeligt: Lærerne var stadig af tvivlsom værdi – i hvert fald nogle steder. I Tikøb omtales den første lærer, Christian Gødesen, imidlertid ganske positivt af provst Garboe¹⁰. Også bønderne i sognet omtaler Gødesen som en god lærer. I Tikøb var man åbenbart heldigere end mange andre steder, hvor lærerlønnen fortsat var alt for ringe til at kunne tiltrække rigtigt kvalificerede lærere.

Krogerups skole

Som nævnt var Tibberup og Mørdrup ikke krongods, men tilhørte Krogerup Gods. Her ser det imidlertid ikke ud til, at der er sket noget på undervisningsområdet før end omkring 1740 – måske som resultat af skoleforordningen af 1739¹¹. Denne forordning fik ikke den store betydning for Tikøb sogn simpelthen fordi man i forvejen jo havde rytterskolerne. Skoleforordningen af 1739 udstedtes af Christian d. VI og indeholdt bl.a. et påbud om undervisning af alle børn over 6 år. Herudover bestemtes det, at skolegangen skulle være helårlig, at katekismus og læsning skulle være obligatoriske fag, at der skulle indrettes undervisningslokaler overalt, samt at der om nødvendigt skulle ansættes skoleholdere, såfremt degnen af en eller anden grund ikke kunne være lærer. Igen var der imidlertid ikke taget tilstrækkeligt hensyn til, at lærerlønnen skulle finansieres. Alligevel fremkaldte skoleforordningen uvilje og der rejste sig stærke krav om at mildne ordningen, idet befolkningen slet ikke ville kunne magte udgifterne til ordningen. I 1740 måtte kongen som følge af modstanden mildne forord-

Offentlige og private skoler i Tikøb sogn og kommune indtegnet på et kort, hvor også de nutidige veje er angivet. Af privatskoler er kun medtaget de som gennem længere eller kortere åremål har modtaget offentlig støtte.

ningen og den fik derfor slet ikke den virkning, som der oprindeligt var lagt op til.

I praksis var det nu op til godse-

jerne selv at bestemme omfanget og indholdet af skoleordningen i de enkelte områder. Det er derfor nærliggende at antage, at man her skal finde

den indirekte årsag til oprettelsen af Krogerups skole¹². Den lå ved Hovvej, omtrent hvor ejendommen »Godthaab« senere byggedes, altså faktisk på grænsen mellem Mørdrup og Tibberup. Der vides uhyre lidt om denne første skole på sydkysten. Den var bygget for penge skænket af frøken Friderica Conradina von der Maas. Provst Rasmus Garboe nævner således i 1743, at skolen er opført af konferensrådinde Rostgaard, og der nævnes tillige en sum på 250 Rdl. Skolehuset betegnes som smukt og over døren var opsat følgende indskrift – antagelig efter model fra rytterskolerne:

»Stat Skole huus til Guds og Rostgaards Stammes Ære,
Hvori vor Ungdom skal Guds sande Kundskab lære.
Herfra Velsignelse til Gods og Herskab gaaer,
og Frøken von der Maass et ævigt Minde faaer«¹³.

På tilsvarende vis var der over rytterskolernes indgange opsat en plade med en indskrift, der hyldede skolerne »fader«, Frederik den IV. Vi ved, at et forslag til mindeplade til rytterskolerne blev forfattet af Konferensrådinde Rostgaards mand, Frederik Rostgaard – tanken om skolernes nytte var altså ikke fremmed¹⁴.

Om lærerne i Krogerups skole i Tibberup vides stort set intet. I 1756 optræder i kilderne en skolemester Munch i Tibberup¹⁵ fra 1762 virkede skolemester K. Rebæk¹⁶ ved skolen og i 1772 dør skoleholder i Tibberup, Christopher Piil¹⁷. I 1775 nævnes en skoleholder Lehnert¹⁸.

Bøssemagernes skole

I anden del af Tikøb sogn – Hellebæk – var der også et privatejet gods. Og også her blev der oprettet en privat skole, formodentlig af ejeren regimentskvartermester Stephan Hansen, der havde overtaget Hammermøllen i 1743. Han iværksatte en lang række nybyggerier, bl.a. selve Hellebækgård. En skole eksisterede i Hellebæk i al fald i 1758¹⁹, hvor skoleholder Niels Löbeck nævnes. Skolen benævnedes »Bøssemagernes Skole«, men dens nærmere placering er ikke kendt. I det hele taget er det meget sporadisk, hvad vi kender til disse tidlige »private« skoler. Som ved Krogerups skole er det kun nogle navne, der kendes: Friederich Gram Holst var skoleholder i Hellebæk 1767-72. I 1787 var Jonathan Weinreich skoleholder. Han døde i 1790. Formodentlig i hans periode indviedes skolebygningen i Bøssemagergade 32. Efterfølgeren hed Christian Boysen.

Skolereformen 1789

Som nævnt tidligere, kom skolereformerne tidligt til Nordsjælland. Den skolelov, der kom til at gælde for hele Danmark i 1814, trådte i virkeligheden i kraft allerede i 1789 i Nordsjælland. Årsagen hertil skal søges i, at landboreformerne også trådte i kraft i Nordsjælland tidligere end andre steder. Den såkaldte lille Landbokommission blev nedsat i 1784 og dens medlemmer kom også i betydelig omfang til at beskæftige sig med skolereformer, idet man argumenterede, at ordentlige uddannelsesforhold hang uløseligt sammen med bedre kår for landbefolkningen som helhed. Et re-

sultat heraf var nedsættelsen af både en stor og en lille skolekommission i 1787. »Den lille Skolekommission« skulle fremkomme med forslag til regler m.v. for skolevæsenet i Frederiksborg og Kronborg amter. Kommissionens arbejde, der i vid udstrækning allerede var påbegyndt af »Den lille Landbokommission«, blev endeligt stadfæstet af kongen den 27.11.1789²⁰.

Kommissionen havde således nøje gennemgået hver skoledistrikt og bestemt hvor hver enkelt skole skulle

ligge. I Tikøb sogn blev skoledistrikterne følgende: Tikøb, Borsholm, Havreholm, Rørtang, Nyrup, Hornbæk og Skibstrup. Heraf skulle fire skolehuse nyopføres: Havreholm, Rørtang, Nyrup og Skibstrup. I den oprindelige planlægning var det meningen, at alle disse nye skoler skulle bygges i løbet af kun 8-9 år. Udviklingen kom til at bevirke, at der gik over 50 år før de sidste skoler, der blev nævnt i 1789-reformen, blev opført og ibrugtaget.

Den første skole, der blev opført

*Den gamle rytterskole i Tikøb eksisterer endnu. Bygningen opførtes i 1722, men er naturligvis ændret flere gange siden. På dette foto er pudset pillet af, og man ser tydeligt hvor de oprindelige vinduer og døre har været placeret. Det er også meget tydeligt at se, hvor den gamle rytterskole-tavle har været placeret, nemlig mellem de nuværende to midterste vinduer.
(Foto: Ulla Bang, Espergærde).*

jævnfør 1789-reformen, var skolen i Rørtang. Imidlertid havde Rentekammeret i en kgl. resolution af 24.5.1794 bestemt, at Rørtang skole skulle forlægges til Snekkersten. Den blev så i stedet opført på en kullet bakke nord for Borupgaard og ibrugtaget i 1795. Skolens indretning lignede til forveksling de andre af tidens skoler: En stor skolestue, køkken, spisekammer, dagligstue, sovekammer og pigekammer⁶. Desuden et udhus indrettet alt efter hvor stort et jordtilliggende skolen havde. Jordtilliggendet til Tikøb sogns skoler var mellem 5 og 12 tdr. land og var en helt naturlig del af lærerens løn.

Skolevæsenet tager form

En af de skoler, som egentlig allerede fandtes, var Hornbæk skole. Imidlertid var indbyggerne i Hornbæk tidligt blevet tynget af udgifterne til vedligeholdelse, drift og lærerløn. Allerede i 1770 havde de bedt kongen om at få opført et kongeligt finansieret skolehus. Bønskriftet gav øjensynligt intet resultat og nye ansøgninger fra skoleholder Friederich Pilger om bedre vilkår med hensyn til bolig og lønforhold i henholdsvis 1801 og 1805 var også resultatløse. Først efter endnu en beboer-skrivelse i 1806 kom der lidt gang i sagen. Men man red ikke samme dag man sadlede: Den nye

Hornbæk skole fotograferet omkring år 1900. Disse bygninger blev taget i brug i 1816 efter at Hornbæk-beboerne længe havde klaget over den gamle skole og især udgifterne til den. Først i 1912 kunne en ny skole i Hornbæk tages i brug – og den gamle blev revet ned efter næsten 100 års brug.

skolebygning kunne først ibrugtages i 1816⁸.

I 1821 kom næste skole i rækken: Gurre skole. Dens skoledistrikt kom til at bestå af følgende byer: Gurre, Øerne, Nygaard, Rørtang Overdrev, Nyrup Overdrev, Nyrup, Ørsholt og Marianelund. Året efter kom Havreholm skole til. Denne skoles distrikt omfattede foruden Havreholm, Bøtterup, Plejelt og Bistrup. Indretningen af begge disse skoler fulgte det tidligere kendte og beskrevne mønster⁶.

Nyrup skole blev den næste offentlige skole i Tikøb sogn. Den blev dog først bygget efter at Det danske Kancelli havde rykket for en omorganisering af skolevæsenet i Tikøb sogn. I 1856 byggedes Holmene skole på en grund nær Skibstrup Overdrev. Da man tilmed i 1847 havde fået oprettet Aalsgaard skole, var overbelægnin-

gerne i de enkelte skoler for en tid klareret. Inden indvielsen af Aalsgaard skole, havde man imidlertid også været oppe på 180 børn i Hellebæk skole. Det må – for den enlige lærer, Erik Olsen – have været aldeles umuligt at overkomme.

Over alt i sognet har der fra tid til anden været privat undervisning, givet af forskellige tilfældige jomfruer eller madammer, der fik et beskedent udkomme ved denne beskæftigelse. Fra Hellebæk haves således underretning om en hel stribe af private kvindelige undervisere i perioden fra 1843 og fremefter. Den først kendte var jomfru Svendsen, som holdt skole i Bøsemagergade 24. Antallet af skolebørn var ret vekslende, og det gjaldt også alle de øvrige private undervisere, der især underviste helt små børn.¹⁹.

Nyrup-børnenes undervisning før 1846

Rytterskolernes mangler

Som nævnt i forrige afsnit opførtes rytterskolerne i 1720'erne. I de landsbyer, som henlagdes til skolerne, indførtes undervisningspligt for alle børn over 5 år. Skoletiden skulle være fra kl. 7 til 11 og fra kl. 14 til 18 i sommerhalvåret. I vinterhalvåret derimod i tidsrummet 8-12 og 14-16. Undervisningen omfattede først og fremmest læsning og katekismus, hvorimod skrivning og regning var frivillige fag²¹.

Rytterskolernes lærere skulle fore-

slås af sognepræsten og vedkommende skulle så via en eksamination anerkendes af provst og amtmand. Læreren blev aflønnet på følgende måde: 24 Rigsdaler årligt, 3 læs brænde, 14 læs tørv, 280 lispund halm, fri græsning til 2 køer og 6 får, 2 dages arbejde om året (eller 1 mark)²² af hver husmand, fritagelse for skatter og afgifter og fri bolig²³.

Realværdien af disse ydelser har imidlertid været for ringe til at gøre lærergerningen attraktiv for velkvalificerede personer og dette skulle blive

en af de mangler ved rytterskoleordningen, som snart viste sig. Hertil kom at der var alt for få skoler, hvorfor disse overfyldtes med børn. Tillige gjorde de meget lange afstande til skolerne en uregelmæssig skolegang almindelig. Om sommeren blev børnene holdt hjemme for at arbejde – og skolerne stod så tomme.

I en indberetning om skolevæsenet og dets tilstand i Frederiksborg og Kronborg amter, dateret 24. november 1784, fremgår det, at skoledistrikterne var opdelt således, at kun en lille del af Munkegaarde hørte til Tikøb skole. Resten hørte sammen med Nyrup, Reerstrup og Holgestrup til Veksebo skole. Vejens længde blev angivet til at være 3/4 mil fra Munkegaarde og Nyrup til skolen, og 1/2 mil fra Reerstrup og Holgestrup. Skoledistrikterne var nøje opdelt, således at de havde lige stort et antal hartkorn »under sig«. Når jordtilliggendet havde betydning hang det jo sammen med lærernes aflønning.

Men skolevejen fra Nyrup til Veksebo angives i indberetningen som umulig, hvilket da også afspejler sig i, at der kun er ca. 40 børn, der følger undervisningen i Veksebo, mod f.eks. 80 børn i Tikøb skole. Der er med andre ord god grund til at antage, at det var beboerne i Nyrup og omegn, der holdt deres børn hjemme fra skolen p.g.a. den urimeligt lange og tilmed dårlige skolevej²⁴.

En »tålelig« skoleholder

En medvirkende årsag til at fremmødet var dårligt, kan måske også have været, at skoleholderen i Veksebo, måske ikke var verdens bedste til sit

job. I alle fald var biskop Nicolai Edinger Balle ikke ganske tilfreds, da han i 1787 var på visitatsbesøg i Veksebo skole. I indberetningen skrev han således:

»I Wexebo Skole havde børnene erhvervet sig en slags Færdighed til Udenads Læsning, ikke just uden al Forstand, men Læsning i Bog havde ikke været dem saa Magtpaaliggende. Skoleholder Lottrup fik denne Paamindelse, og kunne behøve den. Ellers er han taalelig«²⁵.

Det skal bemærkes, at biskop Balle ikke lagde fingrene imellem i sine indberetninger om skolerne og skoleholderne. Således er karakteristikker som uduelig og umulig ikke ualmindelige.

Landbokommissionens arbejde

Det blev således først i 1784, at der atter skete noget afgørende. Den 3. november 1784 nedsattes nemlig for Frederiksborg og Kronborg²⁶ Amter »Den lille Landbokommission«, i hvis kommissorium der godt nok ikke taltes om skolereformer, men derimod kun om forbedring af fæstebøndernes og husmændenes økonomiske forhold. For kommissionens medlemmer var spørgsmålet om bedre oplysning og heldigere materielle kår, imidlertid knyttet uløseligt sammen.

I de følgende år kørte sagen frem og tilbage mellem Landbokommissionen og Stiftøvrigheden. De vigtigste detaljer, der i denne tid blev drøftet var dels spørgsmålet om antallet af skoler og disses placering, dels spørgsmålet om skoleholdernes uddannelse, løn og pensionsforhold. Med andre ord

var man nu blevet fuldt opmærksomme på det gamle systems svagheder.

Skriftøvrighedens betænkning af 10. september 1788 behandler således i detaljer hvert sogn og fastsætter hvert enkelt skoledistrikts omfang. Landbokommissionen mener dog i sit svar herpå, at inddelingen og skolerens placering bør være anderledes. Kommissionsmedlemmerne Reventlow og Hansen foreslog således, at skolerne i det nordøstsjællandske område skulle have følgende placering:

Tikøb, Borsholm, Plejelt, Rørtang, Nyrup, Hornbæk, Nybo, Dauglykke, Langstrup, Vexebo, Asminderød, Grønholt og Apperup²⁴.

Men i det store og hele var man enige med Stiftøvrigheden og anbefalede at forslaget blev gennemført i »alle Kongens Riger og Lande«. Men for ikke at forhale skoleforbedringerne i Frederiksborg og Kronborg Amter kunne forslaget gennemføres der, som en midlertidig foranstaltning.

Skolekommissionens arbejde

På baggrund af dette besluttedes det i Statsrådet den 27. marts 1789, at nedsætte dels en skolekommission for hele landet, dels en skolekommission for Kronborg og Frederiksborg amter. Den sidstnævnte blev udnævnt den 3. april 1789 og kom til at bestå af stiftamtmand C.G. Haxthausen, biskop N.E. Balle, amtmand H. Lewetzow og konferensråd V.A. Hansen. Denne skolekommission skulle i detaljer sætte regler for alt vedrørende skolevæsenet i de to amter. Påny gen-

nemgik man derfor hver eneste skoledistrikt for at undersøge, hvor mange skoler der behøvedes, samt hvor de burde ligge. I Kronborg amt skulle der således placeres:

Nøddebo, Esbønderup, Villingørød, Ammindrup, Valby, Aggebo, Nejlunge, Blidstrup, Heslebjerg, Smidstrup, Søborg, Gilleleje, Rødkilde, Græsted, Alume, Maarum, Kagerup, Vejby, Tisvilde, Ramløse, Aagerup, Husby, Annise, Tikøb, Borsholm, Havreholm, Rørtang, Nyrup, Langstrup, Veksebo, Asminderød, Grønholt, Skibstrup²¹.

Af disse skulle i Lynge-Kronborg Herred følgende 6 skoler nyopføres, idet ingen eksisterende bygninger fandtes: Havreholm, Rørtang, Nyrup, Sletten, Langstrup og Skibstrup.

Denne plan fik kongens godkendelse ved reskript af 27. november 1789 og kaldes derfor »Skolereformen af 1789«. I virkeligheden var der her tale om en slags generalprøve på den skolereform, som ventedes i løbet af få år for hele landet. På grund af de urolige år efter århundredeskiftet (Englænderkrigene, Napoleonskrigene, Statsbankerotten, tabet af Norge), kom den landsomfattende skolelov dog først i 1814²⁷.

Det var oprindeligt bestemt, at der hvert år skulle opføres 4 nye skoler og renoveres ligeså mange gamle skolebygninger. Det blev også tilfældet i årene 1792-96, men herefter begyndte det at gå langsomt. I de to amter skulle der således i alt opføres 34 nye skolebygninger. 30 år efter reformen, altså i 1819, manglede der således endnu 9 skoler, og i Tikøb sogn var

det faktisk først i 1821 lykkedes at tage Gurre skole i anvendelse, ligesom Havreholm skole først blev bygget omkring 1822.

Af en eller anden – uvist hvilken – grund er Nyrup skole imidlertid ikke blandt de 9 skoler, der mangler i 1819. Måske har man resolveret at kunne spare denne skole, der jo skulle bygges helt fra grunden. I al fald kendes et parallelt eksempel fra 1823, hvor det nævnes, at Ullerød skole i Tjæreby sogn eventuelt kunne spares²⁴.

Skolereformen af 1789 talte om, at bønderne skulle fordeles således til skolerne, at vejen til skolerne ikke faldt længere, end at børnene uden vanskelighed flittigt kunne søge sammen, og at en fjerdingvej (1,883 m), blev det længste stykke for noget barn.

Denne bestemmelse blev dog ikke gennemført for det område vi i dag kalder Sydkystområdet i den senere Tikøb kommune. De nærmeste skoler for Reerstrup, Munkegaard, Nyrup, Tibberup, Mørdrup og Espergærde lå således i henholdsvis Tikøb, Gurre og Snekkersten. Der var med andre ord tale om temmelig lange skoleveje – ja, inden Gurre skole byggedes, endog meget lange skoleveje. I skolekommissionens protokol fra 1814 skriver sognepræst Fangel da også, at der nu havde været afholdt 5 eksaminer i henholdsvis Hornbæk, Hellebæk, Snekkersten, Borsholm og Tikøb skoler. Om eksamen i Tikøb skole den 27. oktober 1814 skrev præsten, at blot 14 børn af ældre og 16 af yngre klasse var mødt²⁸.

Gurre skole ibrugtages

Som tidligere nævnt blev Gurre skole taget i anvendelse i 1821. Imidlertid ser det ud til, at skolen ikke var helt færdig ved indvielsen. I al fald ankes der i pastor Fangels skoleindberetning for 1822-23 over, at der mangler plankeværker, låge, lade og andre ting. Men ikke desto mindre, ansattes og virkede skolens førstelærer fra 1821 til 1832. Han hed Simon Andersen og var født år 1800. Derefter ansattes Hans Henrik Hansen (født 1810). Han var tillige organist i Tikøb kirke og han tog først sin afsked i 1877. I mellemtiden var Nyrup skole blevet bygget i 1846, men trods dette lå Gurre skoles elevtal ret stabilt:

1844: 119 børn
1853: 104 børn
1859: 116 børn⁶.

Kancelliet anbefaler flere skoler

Men tilbage til Nyrup skole – eller rettere: Den manglende skole i Nyrup. Rent faktisk skete der nemlig ikke noget i sagen før den 2. maj 1843, da Det kongelige danske Kancelli skrev til Skoledirektionen for Frederiksborg amt og påpegede, at det på baggrund af den indsendte indberetning om skolevæsenets tilstand i Lyng-Kronborg Herred i 1842, måtte overvejes, om der ikke burde foretages en omorganisation af skolerne og eventuelt oprettes flere nye skoler²⁹.

På baggrund af denne henvendelse anmodede Skoledirektionen – det forholdsvis nyoprettede Sogneforstanderskab om at indkomme med forslag

til en reorganisation af Tikøb Pastorats skoler, som det hed:

»...paa Grund af det voxende Børneantal, der formentlig gør Oprettelsen af flere Skoler nødvendig«.

Sogneforstanderskabet behandlede sagen den 11. juli 1843 og vedtog at udnævne en komité til at overveje sagen. Til medlemmer af komitéen valgtes: Forstråd Bjørnsen, proprietær Rasmussen, gårdmand Jens Pedersen, dyrlæge Knudsen samt provst Olrik³⁰.

Imidlertid gik det langsomt med sagens behandling, for først den 30. december 1844 kunne henholdsvis Skolekommission og Sogneforstanderskab endeligt behandle sagen³¹.

Tikøb Pastorat bestod da af 7 skoler nemlig:

Hellebæk med 176 elever
Borsholm med 150 elever
Hornbæk med 102 elever
Havreholm med 104 elever
Tikøb med 160 elever
Gurre med 160 elever
Snekkersten med 150 elever

Vedrørende de mange børn i Hellebæk skole, vedtoges det at rette henvendelse til Hellebæk Fideikommiss, og det resulterede senere i oprettelsen af Aalsgaarde skole i 1847. Men i den sydlige del af sognet måtte der større forandringer til med hensyn til Tikøb, Gurre og Snekkersten skoler.

»At udvide Skolestuerne og at foreslaae Ansættelse af Hjælpelærere kan Sogneforstanderskabet ikke tilraade, dels fordi et betydeligt Antal af de skolesøgende børn have over 1½ til 3 Fierdingvei til Skolen, og dels fordi de dermed forbundne Udgifter formentlig

vilde blive større for Pastoratets Beboere end ved oprettelsen af en ny Hovedskole«.

Sådan skrev Sogneforstanderskabet og mandede ud i at konkludere, at der skulle oprettes en ny hovedskole i Nyrup by – altså nøjagtig samme resultat, som man var kommet frem til næsten 57 år forinden – men som indtil nu bare ikke var blevet ført ud i livet³¹.

Skolekommissionens behandling af sagen var dog ikke helt uden debat – det fremgår af følgende protokoltilførsel:

»Nærværende Andragende værgede Sogneforstander Niels Olsen sig mod at underskrive, fordi han mente, at denne Sag vilde, hvis den nød Fremgang, blive til en stor Byrde for Sognet«³².

De øvrige medlemmer var dog ikke så bange for konsekvenserne af vedtagelsen og underskrev alle: Chr. Olrik, J.N. Lassen, J. Rasmussen, N. Hall, Jens Pedersen, Niels Pedersen og Chr. Hammer.

Nyrup skole bygges

For at skabe et bæredygtigt skoledistrikt til Nyrup skole skulle følgende byer, gårde og huse henlægges til Nyrup skoledistrikt:

a. Grønnelundshuus, Herligheds- huset, Krogenberggaard, Krogenberghuus, Munkegaard, Reerstrup, Tydskegaard og Qvistgaards Overdrev. Herfra havde 24 Børn hidtil søgt Tikøb Skole.

b. Leerhuset, Marianelund, Nyerup Overdrev og Nyerup Porthuus. Herfra havde hidtil 50 Børn søgt Gurre Skole.

c. Tipperups Bye (med Undtagelse af Møllen), Godthaab, Kjelleriis Sognefogedbolig, Nyekroe, Mørdrup Bye (med Undtagelse af Udflytterstederne Østen for Byen), Busserup og Nøisomhed. Herfra søgtes Snekkersten Skole af 40 børn.

Til byggeplads, gymnastikplads og have samt »et lidet Vænge for Skolelæreren«, havde man af cand.theol. Lassen til Sindshvile fået løfte om overdragelse for bestandig af et stykke jord af ca. 1 $\frac{3}{4}$ tdr. lands størrelse³¹.

Nyrup skoles første år

Læreren

Som den første lærer ved Nyrup skole ansattes Johan Christian Kaarsen, der skulle opnå 50 år som enelærer/førstelærer ved Nyrup skole. Kaarsen var gift med Sofie Ingeborg Kernn, og begge var født i Asminderød sogn. Kaarsen var født i 1818 og således 27 år gammel, da han tiltrådte embedet i Nyrup. Forinden havde han været ansat ved Fredensborg skole, hvor hans bror var lærer³³.

De børn, der således nu søgte skole – hvad enten det var Gurre, Tikøb, Snekkersten før 1846, eller Nyrup efter denne dato – hvad blev de egentlig undervist i? Og hvordan blev børnene undervist?

Undervisningen

Ja, en meget udbredt undervisningsmetode i specielt 1820'erne og 1830'erne

Sogneforstanderskabet fandt arealet passende og efter omstændighederne tilmed billig. Beliggenheden var ved Fredensborg Landevej – men vel at mærke ikke den Fredensborg Landevej (Helsingørsvej) vi i dag kender. Den nuværende hovedvej A6 går som bekendt syd om Nyrup by – men omlægningen skete først i 1931. Inden da skulle man igennem Nyrup By og skolen kom da til at ligge godt tilbagetrukket fra vejen og ikke lige op og ned ad vejen, som det i dag er tilfældet.

var den såkaldte »indbyrdes undervisning«, der havde været kendt i en del år, da kong Frederik den VI i 1819 blev opflammet af idéen og lod den indføre ved alle landets skoler. I kortshed gik metoden ud på, at visse fremmelige eller opvakte elever assisterede læreren med at indbanke kundskaber i børnene på grundlag af en række tavler ophængt i skolestuen. Børnene opdeltes i hold og hvert hold marcherede – når læreren fløjtede – rundt til de ophængte tavler, hvor børnene ved endeløst udenadslære forsøgte at få den pågældende tavle til at sidde fast, inden man blev »fløjtet« hen til den næste tavle, der var stigende i sværhedsgrad. Metoden muliggjorde en meget høj klassekvotient, men er ofte blevet betegnet som »åndeløst terperi«. Men allerede i 1830'erne blev modstanden mod meto-

den stærk, og i løbet af 1840'erne hørte den op i de fleste danske skoler²¹. Alligevel ser den ud til at have været anvendt – omend stærkt tillempet – i Nyrup, idet biskoppen i sin visitatsbog fra 1853 skrev: »Indbyrdes Undervisning bruges kun lidet«. At Kaarsen har kendt den er sikkert, da den helt frem til 1850'erne anvendtes på seminarierne.

Men herudover var det stadig fagene religion, dansk og regning, der var de fremherskende. En lektionsplan fra 1825 viser, hvordan opdelingen kunne være for de to klasser børnene var opdelt i⁶.

Skolen var, som det ses, to-klassede. Oprykning fra yngste klasse til ældste klasse skulle normalt foregå omkring 10-årsalderen. Eleverne skulle så gå i skole tre dage om ugen. Skoledagenes længde blev seks timer om sommeren – fra 8-11 og 13-16 – og

Johan Christian Kaarsen (1817-1901). Dim. fra Jonstrup Seminarium 1839. Fra 1840 hjælpelærer i Fredensborg. 1846 enelærer ved den nyoprettede Nyrup skole. Pensioneret som førstelærer ved samme skole 1896.

Lektionsplan 1825

Ældste klasse

Kl.	Mandag	Onsdag	Fredag
9-10	Lærebog	Lærebog	Lærebog
10-11	Læseøvelse	Læseøvelse	Retskrivning
11-12	Tavleregning	Hovedregning	Tavleregning
12-13	Middag	Middag	Middag
13-14	Skriveøvelse	Skriveøvelse	Skriveøvelse
14-15	Bibelhistorie	Retskrivning	Bibelhistorie

Yngste klasse

Kl.	Tirsdag	Torsdag	Lørdag
9-10	Katekismus	Lærebog	Bibelhistorie
10-11	Læseøvelse	Læseøvelse	Læseøvelse
11-12	Hovedregning	Tavleregning	Hovedregning
12-13	Middag	Middag	Middag
13-14	Skrivning	Skrivning	Skrivning
14-15	Bibelhistorie	Stavning	Stavning

Herudover kunne undervisning i Fædrelandshistorie, geografi og gymnastik finde sted lejlighedsvis.

fem timer om vinteren, nemlig fra 9-12 og 13-15. I kornhøstens tid skulle skolegangen ophøre i fire uger. Desuden kunne de børn, der var over 10 år gamle, fritages for skolegang 2 til 3 uger i sædetiden om foråret og 3 til 4 uger om efteråret, hvis deres forældre eller husbonder nødvendigvis havde deres hjælp behov ved markarbejdet.

Uvilje mod skoleholdet

Hele opbygningen af skolevæsenet inderbar, at Det Danske Kancelli skulle godkende de enkelte områders skolevæsen. Det var da også, som tidligere nævnt, netop Det Danske Kancelli, der i 1843 fandt anledning til at spørge, hvorledes det gik i Tikjøb sogn og pastorat.

Resultatet blev altså oprettelsen af Nyrup skole i 1846 – og dermed en afkortelse af skolevejen for en lang række børn i den sydligste del af sognet. Imidlertid kan man ikke dermed regne, at alle problemer var løst.

Dels var der til stadighed en uvilje mod udgifterne til skoleholdet, måske specielt blandt de mere velhavende. Årsagen hertil skal bl.a. søges i, at de velhavende i forvejen fik deres børn undervist privat, enten af forældrene selv eller via undervisning af en huslærer. Ganske vist eksisterede der en undervisningspligt i skolerne, men den kunne erstattes af privat betalt undervisning, mod at børnene jævnlige overfor offentlige myndigheder dokumenterede deres kunnen.

Men også blandt de mindre velhavende fandtes en del modstand mod skolevæsenet. Dels fordi det endnu kneb en del med forståelsen for, at skolegangen havde nogen større

værdi for børnene. Dog må en anden årsag betragtes som ligeså fuldgældig: Børnenes arbejdskraft spillede en umådelig rolle for børnene. På en gård repræsenterede en børneflokk ikke en forsørgerbyrde, men en indtægtskilde, idet børnenes arbejdskraft sparede en del af udgifterne til lønnet medhjælp.

Skoleforsømmelser

I Nyrups tilfælde eksisterer der imidlertid i dag ingen forsømmelseslister fra de tidligste år. Der eksisterer kun en udtalelse fra biskoppen over Sjællands Stift fra den 14. juni 1847, da han var på den (næsten) årlige visitatsrejse³⁴. Biskop Mynter skrev således, at der ikke er megen forsømmelse ved Nyrup skole. Nu kan man naturligvis spørge, hvad det vil sige? I forhold til hvad?

I mangel af forsømmelseslister for de første år, kan man foretage en sammenligning af, hvor store multker der blev idømt ved de enkelte skoler. Sådanne oversigter findes for ialt 14 måneder i perioden december 1846 til februar 1850. Idømte skolemulkter siger ikke den fulde og hele sandhed om forsømmelsernes antal, kun lidt om antallet af de alvorligste. Det gennemsnitlige antal skilling var for de enkelte skoler i sognet således:

Borsholm	356 skilling
Tikøb	328 skilling
Gurre	308 skilling
Havreholm	213 skilling
Hellebæk	158 skilling
Nyrup	153 skilling
Hornbæk	138 skilling
Aalsgaarde	138 skilling
Snekkersten	118 skilling ³²

Nogle af de første forsømmelseslister der eksisterer fra Nyrup skole er fra februar 1859, hvor i alt ca. 109 børn søgte skolen. Kun 10 børn havde forsømmelser, hvoraf 5 var syge i denne måned, men nogen særlig god retningsgiver er denne måned måske ikke. I al fald viser forsømmelseslisten for februar 1860 således 30 børn, hvoraf 5 var syge. 3 opgav som grund til forsømmelsen, at moderen var syg, mens resten ingen årsag angav³⁵.

Nu kunne forsømmelserne jo skyldes mange ting, men lærer Kaarsen har dog i al fald i 1861 fundet anledning til at indberette:

»I Januar og Februar Maaneder har Skoleforsømmelserne i Nyrup Skoledistrikt havt sin Grund i daarligt Veir og ufremkommelig Veik«.

Hjemme-undervisningen

Som tidligere nævnt kunne det hændes, at børnene slet ikke søgte den offentlige skole. Årsagen var som regel, at børnene så i stedet fik undervisning i hjemmet, enten af forældrene eller af en ansat lærer eller lærerinde. Det har ikke været muligt at bestemme i hvor stor udstrækning dette har været tilfældet i Nyrup skoledistrikt, men det synes som om de tre store gårde »Sølyst« (Nyrupgaard), »Sindshvile« og »Qvistgaard« samt de to store lyststeder »Klætorp« (Claythorpe) og »Fairhill«, alle i perioder har haft privatlærere eller -lærerinder tilknyttet, med henblik på at undervise ejerens (som oftest proprietærer) børn. Når det ikke har været fast, skyldes det ganske enkelt, at nogle af ejerne ikke boede på gårdene/lyststederne,

men overlod driften til bestyrere eller forpagtere. Eller også havde ejeren ingen børn.

Via fortællingerne har det været muligt at bestemme følgende privatlærere og -lærerinder – alle ugifte, hvilket bl.a. hang sammen med den noget omskiftelige tilværelse en privatlærer kom ud for. Desuden var det almindeligt at kvindelige lærere ophørte ved indgåelse af ægteskab³⁶.

1834:

Sindshvile: Carl Heinrich Monrad, 27 år.

Qvistgaard: Christen Hansen Erboe, 33 år.

1840:

Sølyst: Emilie Glychstad, 25 år.

1845:

Sølyst: Marie Benedicte Hedevig Arentzen, 21 år.

Sindshvile: Henriette Joelsen, 34 år.

Qvistgaard: Mathias Poulsen, 40 år og Anne Caroline Linhardt, 43 år.

1860:

Sølyst: Adolphine Stalberg, 26 år.

Fairhill: Jensine Hansen, 27 år.

1870:

Fairhill: Marie Wilhelmine Tegner, 26 år.

1880:

Fairhill: Ingeborg Andrea Møller, 19 år.

1890:

Sindshvile: Isabel Carey, 40 år.

Fairhill: Meta Kirstine Adolpsen, 29 år.

Claythorpe: Bodil Kirstine Mickelsen, 21 år.

1911:

Nyrupgaard: Margrethe Ammitsbøl, 18 år.

Som det ses af ovenstående var en

enkelt lærer eller lærerinde det almindelige. At der var to lærerkræfter på Qvistgaard i 1845 må snarest betragtes som en undtagelse.

I øvrigt skal det tilføjes, at de mange lærerinder der optræder som hjemmeundervisere, har den naturlige forklaring, at lærerinder først efter 1867 kunne opnå ansættelse i den offentlige skole³⁷. Hertil kan tilføjes, at eksamen som privatlærerinde bestod af en række andre fag end en normal lærereksamen, nemlig af dansk, stil, tysk, fransk, historie, geografi, naturhistorie, regning, skrivning, tegning og håndarbejde.

Derimod skabtes der først fra 1855 mulighed for at der kunne oprettes friskoler og lignende. Hvornår og af hvem de første privatskoler blev oprettet i Nyrups skoledistrikt er vanskeligt at få rede på, men i en indberetning om skolevæsenets tilstand for året 1865 skrev lærer Kaarsen, at 4 ud af skoledistriktets 107 undervisningspligtige børn, nød privatundervisning pr. 31. december 1865. Det fremgår imidlertid ikke, hvorledes denne privatundervisning blev ydet. De 4 børn er antagelig børn på en af de store gårde eller lyststeder – hvoraf kan sluttes, at der endnu i 1865 ingen privatskoler fandtes i området. Men i 1870 synes situationen at have ændret sig³⁵. Ud af distriktets 117 undervisningspligtige, nød 12 privatundervisning. heraf undervistes 4 af Jomfru Dahlmann i Nyrup, 6 af Jomfru Jørgensen i Mørdrup, 2 børn af Jomfru Kofod i Espergærde og 3 af Jomfru Mariane Lindal i Rørtang Overdrev. Hertil kom 10 børn, der undervistes i hjemmene.

Senere – den 1. april 1878 – startede fru Betzy Svedstrup (f. 1856) sin mere kendte privatskole i Mørdrup³⁸. Dens elevtal lå mellem 14 i 1881 og 47 i 1894 og den fik naturligt flest børn fra den sydøstlige del af skoledistriktet, d.v.s. Mørdrup og Tibberup.

Mere om lærer Kaarsen og hans lærergerning

I Nyrup havde lærer Kaarsen imidlertid nok at se til som enelærer for op til 145 elever i alderen ca. 7-13 år³². Lærerlønnen var for Kaarsen i 1857 således: 5 Tdr. Rug (20 Rbd. 4 Mrk. 2 Sk.), 7 Tdr. Byg (31 Rbd. 6 Sk.), Jordlodden (115 Rbd. 2 Mrk. 4 Sk.), Brændsel (40 Rbd.), Bolig (50 Rbd.), Offer (50 Rbd.), andre indtægter (130 Rbd.), Fourage (28 Rbd.), i alt 466 Rbd. og 12 Skilling. Fra og med 1866 steg lønningerne og udgjorde derefter for Nyrups vedkommende 609 Rigsbankdalere³⁹.

J. Chr. Kaarsen havde ved siden af »dagskolen« også aftenskole – i hvert fald i skoleåret 1847/48, hvor 7 elever i alderen 15-23 år undervistes 2 gange om ugen á 2 timer. Der undervistes i skrivning, retskrivning, skriftlæsning samt hoved- og tavleregning. I en indberetning meddeles det, at der var særdeles god fremgang for de af eleverne, der mødte flittigt!³².

Undervisningen i Nyrup skole omfattede som tidligere nævnt fagene religion, læsning og skrivning. Hertil kom, at der skulle undervises i gymnastik. Men i Nyrup kneb det lidt med netop gymnastikken³⁴. I juni 1847 konstaterede biskoppen, at der i Nyrups nye skole ikke var indrettet nogen gymnastikplads endnu. I august

1849 var biskoppen atter på visitatsbesøg, og måtte igen konstatere, at der endnu intet var sket. Da biskoppen derfor i juni 1851 endnu engang ved selvsyn kunne konstatere, at gymnastikundervisningen ikke var påbegyndt, »da Pladsen ikke er jævnet«, og der tilmed ingen gymnastikapparater var anskaffet, er der noget der tyder på, at biskoppen blev noget gram i hu. I al fald skrev han nu til Sogneforstanderskabet og udfærdigede endvidere en længere indberetning om sagen.

I juni 1854 ser det endelig ud til, at der er sket noget, men alligevel er biskoppen ikke tilfreds. I sine anmærkninger skriver han således, at gymnastikapparatet næsten er ubrugeligt. Dertil kommer, at der ingen stænger eller rebstige forefindes. Alt dette til trods for, at lærer Kaarsen må formodes at have haft interesse for gymnastik, da han var seminarie-uddannet også i dette fag.

I det hele taget synes det som om gymnastikundervisningen og de dertil hørende redskaber var et evigt tilbagevendende problem i Nyrup. Også i senere indberetninger, tales der således om, at gymnastikapparaterne er ubrugelige.

Kaarsen aflastes

Det fremgår af indberetningerne fra henimod slutningen af 1860'erne, at der nu også undervistes i geografi og fædrelandshistorie³⁸. Det øgede børnetal og de nævnte øgede krav til undervisningen var således ved at blive for meget for en lærer. I 1870 var der således i gennemsnit 56 børn i øverste klasse og 48 børn i nederste klasse.

Det har derfor været en stor lettelse for Kaarsen, at amtets skoledirektion i 1871⁴⁰ kunne meddele, at seminarist Julius Edvard Alexander Hessen var blevet kaldt til andenlærer ved Nyrup skole. Hessen var da 21 år og kom fra Eskjær pr. Skive.

Hessens nevø, Sofus Franck, har i sine erindringer beskrevet ham således:

»Han var en saare energisk og dygtig Mand, der ikke alene til Stadighed søgte Videreuddannelse (Pædagogik, Gymnastik og Fysik) i stort Omfang, men i Kraft af sin sjældne Vitalitet og Arbejdsdygtighed hastede sig med Iver ind i en Mængde Opgaver, som hos ham altid fik en smuk og virksomhedsfuld Løsning. Rettænkende og dybt religiøs følte han sig kaldet til utrætteligt at arbejde for hvad der laa hans Hjerte nær: Sønderjyske Spørgsmaal, Skytte- og Forsvars-sag, Lærerorganisationer m.m.m., og i alle disse Forhold ydede han fortrinligt arbejde, samtidig med at han havde en aaben Haand for alt, hvad han mente trængte til Støtte. Syge og fattige gik aldrig tomhændede bort – og i alt dette var hans Hustru ham en uundværlig og fortrinlig Støtte. ... Selv havde de ingen Børn, og deres pinlige ordenssans og nøje Overvaagen af Traditionerne indenfor Hjemmets Enemærker kunde undertiden vanskeliggøre Opholdet for os Børn, der noget følte Savnet af at bevæge sig frit hos dem og var lidt besværede af Ordensmanien i Huset. En Avis, der var forkert sammenlagt, en Krog paa Have-

laagen, som ikke var fæstnet eller et Kig ud paa Vejen fra Gaardspladsen, der sammen med Haven var anvist til Opholdssted, medførte Tilrettevisninger, Formaninger og Rettesnore, som virkede

plagsomt, og som vi ikke kendte hjemmefra. Laante man en Bog, skulde man siden gøre Rede for Indholdet, og midt under Maaltiderne blev der givet Regneopgaver og lign. til Løsning»⁴¹.

Skolen brænder

Hessen tiltrådte sit embede i Nyrup den 10. maj 1871⁴². På dette tidspunkt var de 85 ældste elever da også opdelt i to klasser, og de undervistes af Kaarsen. De 43 elever i nederste klasse tog Hessen sig derimod af.

Men året forinden var der hændt det, som alle betrængte skoleelever har drømt om: Skolen brændte!

Fredag den 8. juli 1870 nedbrændte selve skolebygningen, men ikke udhuset. Af de efterfølgende politiforhør i dagene efter branden af bl.a. Kaarsens datter, Margrethe, fremgik det, at brandårsagen sandsynligvis skulle findes i det forhold, at man netop denne dag havde fyret op i en kakkelovn. Vidner kunne således fortælle, at branden var startet i taget omkring skorstenen – med andre ord en skorstensbrand, der bredte sig⁴³.

Det var ikke alene et afbræk i undervisningen, men sandelig også et afbræk for lærer Kaarsen og familie, der jo havde fri bolig i selve skolebygningen. Familien Kaarsen måtte derfor i de næste måneder bo hos hujulmand A. Hansen i Nyrup⁴⁴. Hvor der rent faktisk blev undervist i ugerne efter

branden vides ikke, men både Jens Pedersen i Nyrup⁴⁵ og fru Loob på Krogenberggaard⁴⁶ tilbød at stille et lokale til leje for skoleholdet, indtil den genopbyggede skole kunne ibrugtages. Men under alle omstændigheder fremgår det af lærer Kaarsens indberetning, at skolen kun havde været lukket i 10 dage p.g.a. branden⁴⁷.

Amtets skoledirektion var i øvrigt også meget forhippet på at få skolen i gang igen så hurtigt som muligt. Man så nødigt, at undervisningen blev forstyrret mere end højst nødvendigt og udbad sig sognerådets planer for, hvilke foranstaltninger man havde taget for at få skolebygningen genopført inden vinteren. Det skete i en skrivelse allerede ugedagen efter branden⁴⁸.

Men de lokale myndigheder må nu have handlet hurtigt, for allerede 2½ måned senere – den 21. september – kunne bygmester Chr. H. Trapp fra Helsingør meddele, at Nyrup skolebygning stod færdig til afbenyttelse⁴⁹. Den blev opført ovenpå de gamle grundmure, men med en noget anden indretning. I den gamle skolebygning

var der kun et stort skolelokale, hvorimod man i den nye lavede to lange smalle skolestuer på i alt 92 m². Desuden indrettedes der i den nye bygning, foruden lærer Kaarsens lejlighed, en lejlighed til andenlæreren, hvilken der jo som nævnt nu var brug for.

Primitiv skolestue

Førstelærer J.C. Kaarsens dattersøn, Sofus Franck, erindrer om skolens indretning:

»Skolestuen var udrustet efter Datidens primitive Forhold. De lange Borde med faste Bænke var forskaarne og leddeløse. Naar en af Eleverne rørte paa sig, mærkedes det gennem hele Rækken. Gulvet blev fejtet een Gang ugentlig og vasket een Gang om Aaret; man spyttede ugenert paa det og snød Næsen mellem Fingrene. Om vinteren var der tilsølet af tønde Træfodtøj; det indvendige af de vaade Træsko prøvede Drengene om Morgenen at tørre med Gløder fra Kakkelovnen. En ubeskrivelig sammensat Lugt af Urenlighed, Uddustninger, vaadt Tøj, Mados, Kakkelovnsrøg og Stank fra det vaade, snavsede Gulv hang som en ram Dunst over Hovedet paa os. Heri blandede sig den blaa Røg fra Bedstefars Pibe; han røg ustandseligt, og det var forklarligt. I denne Dunst trivedes hans Potteplanter fortrinligt; man ymte om, at de nærrede sig af den tykke Luft. Ud-enomsbekvemmelighederne svarede hertil. Legepladsen laa om Vinteren i et ubeskriveligt Søle, med store vandfyldte Huller; om

Sommeren røg Støvet om Ørerne paa os. Skolen laa som før nævnt i en Lavning, og naar sneen Tøede om Foraaret, laa det lille Stykke jord mellem Legepladsen og Vejen som en Sø; mange Gange har jeg ønsket, at den ikke vilde forsvinde. Drengene lod deres Vand lige uden for Pigernes Retirade, som de skulde passere for at komme ind paa deres egen, en ren Svinesti med Ekskrementer baade paa Sæder og Gulv. Ingensinde har jeg hørt Bemærkninger om, at disse uheldige Forhold burde være anderledes«⁴¹.

Som tidligere omtalt bestod skole-distriktet af Tikøb Sogns sydligste byer, nemlig foruden Nyrup m.v. også Mørdrup og Tibberup. Af disse byer var det imidlertid i helt speciel grad Mørdrup, der »leverede« børn til skolen. En udregning af procentandelen fra hver by i årene 1866-69 viser således, at Mørdrup alene »leverede« cirka halvdelen af skolens børn. Undersøgelsens tal giver derfor følgende resultat⁵¹:

Mørdrup	48%
Tibberup	15%
Nyrup	13%
Qvistgard Overdrev	10%
Reerstrup	5%
Nyrup Overdrev	3%
Munkegaarde	2%
Kjelleriis	2%
Qvistgaard	2%

Til disse procent-tal skal imidlertid tilføjes, at der i disse år i gennemsnit blev undervist 6 børn privat – formentlig fra Nyrup og Qvistgaard⁴⁷.

Aftenskolen for den konfirmerede ungdom

Aftenskolevæsen havde J. Chr. Kaarsen som enelærer på Nyrup Skole ikke overkommet i særlig stor udstrækning, men da andenlærer Hessen i 1871 kom til skolen, skete der noget også på dette felt. Det fremgår således af indberetningerne om skolens virksomhed, at det op igennem årene fra 1871 var en af andenlærernes opgaver at drive aftenskole⁵². Imidlertid må det tilføjes, at det var frivilligt at drive aftenskole og at læreren allerhøjst kunne forvente at få dækket udgifterne til lys og varme i skolestuen. Undervisningen foregik om aftenerne, to, tre eller fire dage ugentlig og var beregnet på konfirmerede unge. I mange tilfælde var det egnens unge tjenestekarle, der på denne måde fik lidt skolekundskaber genopfrisket.

Ikke i alle tilfælde gik det imidlertid lige let for karlene at komme i aftenskole. Arbejdstiden var daglig meget lang og det skete, at aftenskolen simpelthen måtte ophøre, når arbejdstiden i februar atter øgedes p.g.a., at det allerede i denne måned blev længere lyst⁵³.

En skildring af hvorledes det også kunne gå, findes hos Anders Uhrskov:

»Hans Nielsen, som i 1860 blev født i en fattig linnedvævers hjem, havde som så mange andre ikke tid til regelmæssig skolegang. Da han blev karl på Sindshvile, kneb det således med at skrive, men han var så heldig, at proprietær Holstein på Sindshvile betalte for at han og andre karle kunne gå til aftenundervisning i Nyrup. Hos lærer An-

dreas Hansen, der fik Hans lært at skive så godt, at han – i følge egen forklaring også kunne klare et kærestebrev«⁵⁴.

At proprietær Holstein på Sindshvile skulle have givet et tilskud er jo ikke umuligt. Årsagen til, at der alligevel kan opstå nogen tvivl om rigtigheden heraf er imidlertid, at C. Holstein i samme periode var sognerådsformand, og det vides bl.a., at lærer Andreas Hansen har stilet breve til Holstein vedrørende tilskud fra sognets kasse til lys og varme ved aftenskolen i Nyrup. I et brev fra 1881 skrev lærer Hansen således, at aftenskolen går godt, at nogle elever går der for fjerde år i træk, og at eleverne er fra hele fire skolekredse, nemlig foruden Nyrup, også Snekkersten, Gurre og Toelt. Hansen nævner også alderen på eleverne til at være omkring 20 år – nogle ældre, men de fleste yngre. Holsteins »tilskud« var derfor muligvis penge fra sognets kasse⁵⁵.

Det var meget forskelligt, hvor mange elever der fulgte aftenskoleundervisningen. I 1876 var tallet således 16 elever og i 1880 37 elever. Måske var det også afhængigt af læreren. Specielt blev andenlærer Andreas Hansen umådelig populær. Han afløste Hessen i 1875 og virkede på Nyrup skole indtil 1887. Under alle omstændigheder blev der holdt aftenskole i Nyrup formentlig alle vintre (d.v.s. fra november til februar) i perioden 1871/72 – 1889/90. Af indberetningerne fremgår det, at der ikke var tilslutning nok i vinteren 1890/91 og faktisk ser det ud til, at der kun i årene 1896-97 blev holdt aftenskole i Nyrup udover den første lange periode⁵⁶.

Sofus J. C. Franck blev født i Fredensborg i 1873 som søn af en bagemester dér. Sofus kom imidlertid hurtigt i pleje hos sin mors forældre, Sofie og Johan C. Kaarsen i Nyrup skole. Her voksede han op og kom som nyuddannet lærer senere også til at undervise i perioden 1892-94. Senere blev han ansat ved Frederiksberg skolevæsen, hvor han i perioden 1933-40 var skoledirektør. Franck har meget levende beskrevet sin barndom og ungdom i Nyrup skole. Flere afsnit af disse erindringer er gengivet i denne artikel.

(Tegning udlånt af Frederiksberg kommunes Bibliotek).

Undervisningen i aftenskolen var gratis og bestod først og fremmest i skønsskrivning, regning og retskrivning⁵³.

At det kunne være nødvendigt med lidt ekstra undervisning var der næppe tvivl om. Specielt den fattigste del af

befolkningen havde store problemer med at få holdt deres – til tider – store børneflokk i skole. Årsagen var naturligvis, at børnene i stor udstrækning kunne og skulle bruges i hjemmet som arbejdskraft.

Livet i skolen

Indtryk fra 1860'erne

Om livet i selve skolebygningen, det vil sige både i skolestuen og i lærerens bolig haves kun få og spredte beretninger. Men enkelte indtryk kendes dog:

Digteren og maleren Holger Drachmann var i 1860'erne adskillige gange på besøg dels i Gurre skole, dels i Havreholm skole. Forbindelsen mellem Drachmann og lærer Chr. Hansen i Havreholm bestod i, at Chr. Hansens hustru Julie var en kusine til Drachmann. Chr. Hansens forældre var lærer i Gurre, Hans Hendrik Hansen og dennes hustru Lorentze f. Clausen.

Om et ophold i Gurre skole i julen 1863 skrev Drachmann den 2.1.1864 i et brev til sin fader:

»...Jeg har altid ment, at Kjøbenhavn, dog i Grunden er det Sted, som kan byde En Fornøjelser i Overflod, men jeg kan ikke nægte, at Alt er blevet overtruffet ved dette mit Ophold i Gurre. Hver

Aften Selskab, Dands, Spisen og Drikken; Gjæster kommer rundt omkring fra, og Alle bliver idetmindste en Nat over; hvor der bliver skaffet Plads og Sengklæder til dem alle, maa Gud vide, men Factum er, at de ligge der. Jeg tror, at der holdtes 6 Maaltider om Dagen; man er aldrig sulten, men spises skal der alligevel. Mage til Gjæstfrihed har jeg aldrig seet før«⁵⁷.

Havreholm skoles beliggenhed beskrives også af Drachmann:

»Saa kom vi til den lille Skole, min kusines nye Hjem, deroppe paa Toppen af den stormomsuste Bakke med de evigt raslende og hviskende Popler. Min Kusine var sortøiet, lidenskabelig og livlig som altid, og bar allerede de tydelige Kendetegn tilskue paa et velsignedt Ægteskab. Nedenunder den lille Skoles have var den Dam eller Indsø, som gav det barske og meget afsondrede Sted en vis idyllisk Skønhed«⁵⁸.

1880'erne i Nyrup skole

Fra Nyrup skole i første halvdel af 1880'erne haves imidlertid en levende skildring af Sofus Franck, der voksede op i hjemmet hos førstelærer Kaarsen:

»Indtil Skumringen færdedes Bedstefar ude mellem sine kære Planter. Naar han kom ind, blev den lange Pibe tændt, og medens han og Bedstemor sad i den stive Hestehaarssofa, og Ildskæret fra den aabne Kakkelovnsdør flakkede om i Stuen, laa jeg under Bordet. Det gamle taffelformede Klaver med den indegemte, fornemme Duft, de gulnede slidte Tangenter og Udskæringerne med den falmende grønne Silke som Underlag blev lukket op, og saa lød de kendte Sange, Mozarts og Haydns Menuetter, Gads Sylphiden og Ole Jacobsens Fantasi over »Vift stolt paa Codans Bølge« med Klaverets svage, sprøde og rørende Klang. Moster spillede. Undertiden var det, som om Musikken holdt Dom over Dagens Gerning, og jeg kunne græde af Anger over noget, der var gjort galt; til andre Tider kaldte den levende Ingemanns Helte fra og et Fantasirige fra Bibelhistorien med Figurer fra Dores Billedbibel.

Så blev det Tetid. Bordet blev dækket og Temaskinen med de morsomme fortrukne Afspejlinger af Personer og Genstande kom snurrende ind og bragte en Duft af Tørvegløder med sig. Doktorens Karl kom med Hovedstadsblade, der blev byttet med de lokale; de vigtigste Begivenheder blev læst

højt af Bedstefar, uhyre sindigt, saa Bedstemor engang imellem paa de spændende Steder maatte udbryde: »Saa skynd dig dog, Kaarsen!« Efter aftensbordet samledes Familien om Hængelampen, den første i sin Slags paa Egnen, om Haandarbejde og Læsning; der blev læst højt og hentet en kurv Æbler i Kælderen. Kl. 10 trak Bedstefar Lommeuret op, og saa forføjede vi os efter en kort Andagt til Ro.

Der var Hygge, Stilhed og Fred i den gamle Skole. Naar Solen smeltede Sneen, de lyse Gardiner kom op, og en frisk Lugt efter Sæbe og Rengøring bredte sig, var det som om Foraaret selv med sit festlige klare Lys sad i Stuen, og om Efteraaret, naar de mørke Gardiner var hængt op og Kludetæppet bredt over Gulvet, var den samme Stue forvandlet til en lun, hyggelig Rede«⁴¹.

Undervisningen i 80'erne

Om selve undervisningen erindrer Sofus Franck fra 1880'ernes skoletid:

»Undervisningen blev indledet med, at Trosbekendelsen og Fadervor blev fremsagt i Kor. Der paa fulgte salmeverset »Dig, store Gud ske Ære i høje Himmelkor«. Saa fulgte Overhøring, Bibelhistorie, Katekismus og Salmevers – Anmærkninger og Forklaringer lærtes også udenad – og en Samtale over Dagens Tekst med Indfletning af de Begivenheder, der optog Sindene. ... I Løbet af Dagen havde vi Læsning, Skrivning, Regning, en Smule Overhøring ved

Landkortet med nogle faa Oplysninger om Lande og Folk, Danmarkshistorie og megen Sagnhistorie. Matzens Læsebøger, baade de »tynde« og de »tykke« brugtes, Holms og Thyregods Skriftlæsningsbog, som Sognets Lærere ved fælles Hjælp havde faaet krammet paa, og som lærtes udenad, saa de flot kunde afleveres. Til Skriveøvelserne havde de dygtigste Forskriftstabeller, medens Begynderne var henvist til Læreren Forskrift enten i Bog eller paa Papirstimler. Det gjaldt her som i Regning om at arbejde sig frem til Eliten. Derfor betød Chr. Hansens den brune, den blaa og den graa Dygtighedsgrader, der delte Flokken i Smaagrupper, og det var en Hædersdag, naar man rykkede frem i Graderne. I de senere Aar fik vi Stilebøger, men til Diktater og til Regning anvendtes ellers Skifertavler. Grifler og Penne købtes hos Læreren til en fast Pris af 1 Øre per stk.

Sangen indtog en vigtig Plads. Timerne blev ofte afbrudt af en Sang, historiske og bibelske Sange kunde vi en Mængde af, og vi lærte en Mængde Salmer. Bedstefar lukkede op for en Salmeskat, som til hver Aarstid og hver Højtid havde Bud til os, og som for mig har tonet hele Livet igennem⁴¹.

Frikvarterernes forløb

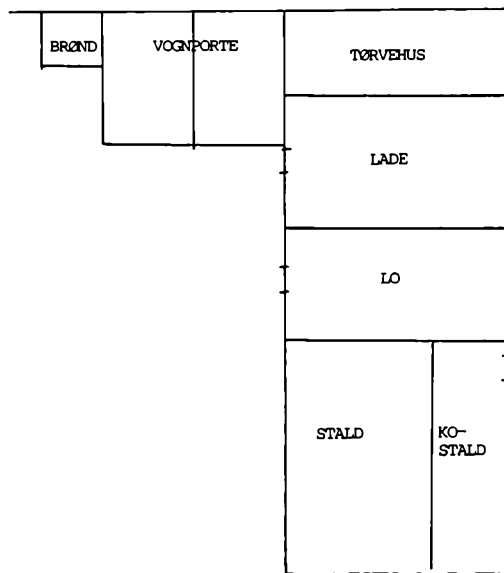
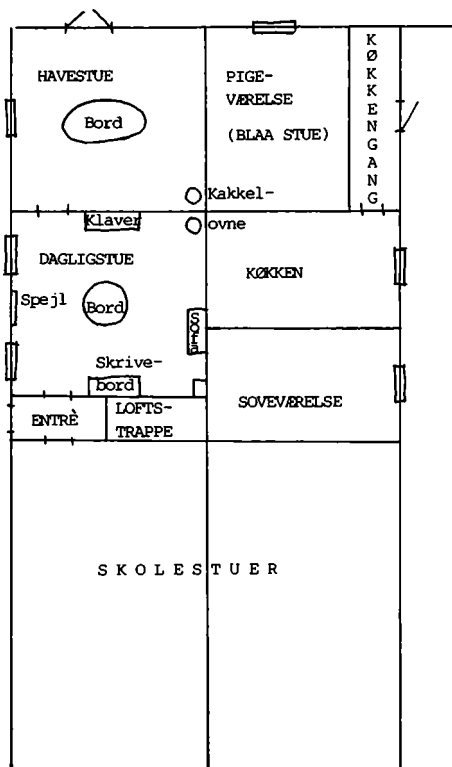
Hvordan læreren fik frikvartererne til at gå vides ikke, men børnenes frikvarterer beskrives således:

»Frikvartererne var lange og indholdsrige. Pigerne underholdt sig

med Sanglege og Runddansen.
 »./Kom, kom favre Ungersvend
 og før mig bort udi Dansen ./.
 Den ene giver jeg en Kurv, den anden fører jeg til min Borg,
 og der er Glæde og ingen Sorg, og der skal Brylluppet stande«.
 Andre legede »Væve Vadmel« eller »Musikus gaar i Enge«, eller:
 »Tyv, tyv skal du hedde,
 for du stjal min lille Ven,
 men jeg har det Maal tilbage,
 at jeg får ham Hjem igen,
 ./ tror jeg, tralala ./.«
 Mange spillede Paradis.

Om efteråret spillede Drengene Langbold. Boldene var hjemmelavede, ofte smukt broderede i forskellige Farver eller beklædt med Skind. Nogle øvede sig i at kaste Sten højt op i Luften og enkelte opnaaede en betydelig færdighed heri. Om Vinteren sloges vi med Snebolde, og de kunde, dyppet i Vand, undertiden ramme alvorligt. Der var ogsaa dejlig Lejlighed til at lave lange Glidebaner langs Grøfterne – man gled godt – »slog Kane« som det hed – paa de sømbeslaaede Træsko; en yndet Sport var det at løbe henover løse Isstykker i Dammen; her faldt der mange vaade Hoser af. Nogle faa Naptag kunde undertiden give Anledning til Brydekampe, der kunde ende med alvorligt Slagsmaal og blodige Snuder; de værste Bøller brugte Træskoene som pansrede Næver.

Om Foraaret dominerede Klinkespil, og Værdimaalene var Knapper. Hver havde sin Knapformue i en Pose med alle mulige Former, der hver havde sin ved-

Nyrup skoles indretning i 1880'erne. Tegningen er baseret på en skitse af Sofus Franck.

tagne Værdi; højest rangerede polerede Messingknapper med Øsken. Enkelte driftige Forretningstyper arrangerede Billedlotteri; hvert Nummer kostede en Knap; der var mange Nitter, men ogsaa Gevinster, i Reglen kulørte Billeder. Der var Storhandel med Knive og Piske. En »Svanekniv« uden Skaar var en højt anset Værdigenstand, men den overstraaledes dog af en Pisk med kort Skaft og en tre Alen lang Snært kunstigt

slynget af det bedste Sejlgarn og, at Hensyn til Holdbarheden, dypet i brun – endelig ikke sort – Tjære«⁴¹.

Privatlivet i skolen

Sofus Francks tilværelse på skolen har næppet adskilt sig synderligt fra de øvrige børns dagligliv. Det synes dog, som om der har været tale om en vis form for beskyttelse – eller i al fald en morallære, der ikke kendtes på gårdene og husmandstederne i omeg-

nen. Herom vidner følgende erindring:

»Det kunde heller aldrig falde mig ind at henvende mig til de Voksne for at faa en Forklaring. Kun een Gang kom jeg uskyldigt til at spørge, og det gik galt. I Helsingør Dagblad stod et Avertissement om en Hingst i Mørdrup, der stod til Bedækning. Intetanende spurgte jeg Moster, hvad det var. Som Svar fik jeg en eftertrykkelig Lussing, hvorpaa hun rød i Hovedet forsvandt i Køkkenet, mens jeg maa-bende stod tilbage. Da jeg senere med en ophedet Kind kom ud for Eksamination hos Kammeraterne, blev der et mægtigt Grin. Jeg skulde dog fra anden Side snart faa nogen Forklaring. Kort efter skulde Bedstefar til Helsingør. Øjeblikket var uheldigt, for Koen ventede sig stærkt. Han tog mig med ud i Stalden og gav mig Besked om, hvad der i fornødent Fald skulde foretages, og Bedstemor, som af en eller anden Grund var fulgt med, udbrød med Indignation: »Gud, Kaarsen, staar du og fortæller Drengen saadan noget«. Rolig vendte Bedstefar sig om og sagde: »Hvor længe vil du have, at Drengen skal være Idiot!« Det var min første Undervisning i Forplantningslære, men gennem hele min Barndom og Ungdom savnede jeg en sund og ærlig Vejledning i det store Mysterium«⁴¹.

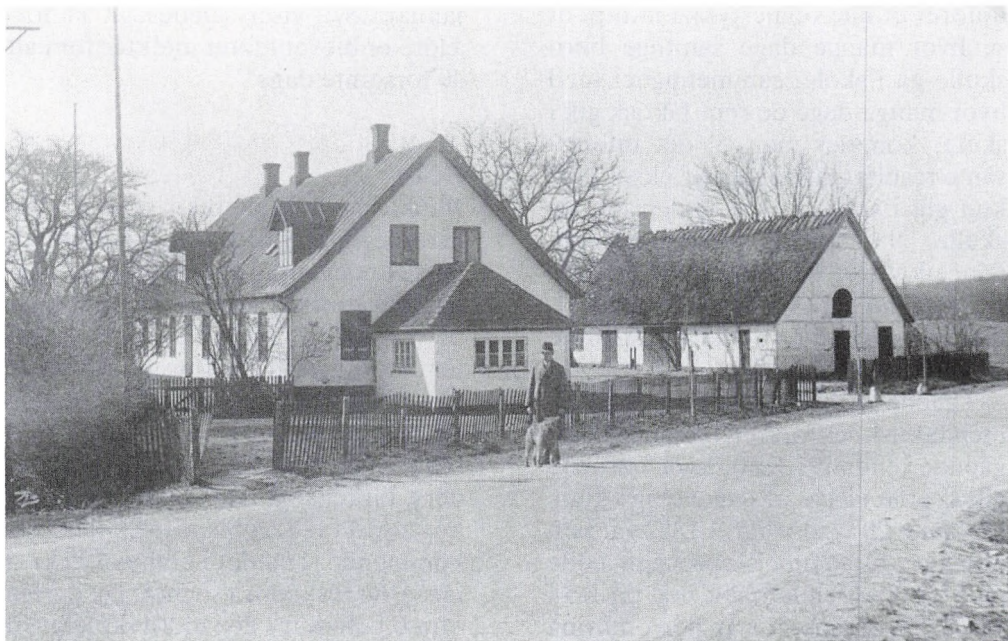
En søvning præst

En ufrivillig komik, kom sognepræsten til at stå for i forbindelse med eksamensafholdelsen:

»De aarlige Eksaminer, som stedets Præst afholdt, var Begivenheder. Den gamle hvidhaarede ærværdige Pastor Kaae blandede sin dejlige dybe Bas i Morgensangen; den lød dejligt, og vi hørte betaget efter. Han led desværre af en slags Sovesyge. Under Eksaminationen faldt han uvægerligt i Søvn, og kun et meget kraftigt Korsvar fra Klassen kunde vække ham. Med et mildt og venligt: »Tak skal De have, mange Tak«, skrev han i Eksamenslistens Rubrik: »Meget tilfredsstillende«. Engang maatte han under Overhøringen søge det lille Rum, der laa bag Hønsehuset, og da han stadig ikke vendte tilbage, blev jeg som den mest stedkendte sendt af Sted for at udforske Begivenhedernes Gang. En sagte Banken paa Døren gav intet Resultat, hvorfor jeg med en Kniv fik fjernet Krogen, der bandt Døren indefra, og fandt Pastoren paa Højsædet i dyb Søvn. Jeg fik ham vækket og bragt tilbage til Kathe-derstolen, men snart efter slumrede han ind igen«.

Skolemulkter

Fra 1860 skulle der ialt holdes skole 246 dage om året og feriedagene højst andrage 119 dage. Denne bestemmelse gjaldt imidlertid ikke den enkelte klasse, men var mere en bestemmelse møntet på læreren og hans pligt til at holde skole. Meningen var, at det var op til læreren i den enkelte skole at fordele skolegangen på de dage og årstider, det bedst passede for netop den skole, og de børn der gik i den. I Nyrup fastholdt man imidlertid

Nyrup gamle skole fotograferet kort før nedlæggelsen i 1934. Legepladsen er allerede afløst af den nye Fredensborgvej (nuv. Helsingørsvej). Foran bygningen ses førstelærer Eliassen med sin hund. Selve skolebygningen til venstre blev opført i 1871 efter en brand. Bygningen rummer i dag privat beboelse. Udhuset til højre er det oprindelige fra 1846 og eksisterer endnu i dag i det ydre i næsten uændret form.

hverandendags-skoleholdet, men lidt eksperimenter blev der dog plads til.

For eksempel forsøgte Hessen sig i 1872 med en ordning, der betød, at skolen startede allerede kl. 6 om morgenen. Herover klagede imidlertid P. Kølmer, der fandt, at det var for tidligt, specielt for de børn i den yngste klasse, der kom langvejs fra⁵¹.

Problemet har formentlig også været, at børnene så ikke kunne nå at blive sat i arbejde i hjemmet inden skoletid, hvilket ikke blot var et problem i Nyrup, men naturligvis over

hele landet. Fra centralt hold prøvede man da også at dæmme op for dette, bl.a. i et cirkulære fra 1873⁵⁹, hvori Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet præciserer, at børn ikke må arbejde hverken i skoletiden eller i een time før pligtig skoletid. Den praktiske betydning af sådanne bestemmelser har dog været lille, og betød måske bare, at børnene måtte stå een time tidligere op.

Under alle omstændigheder var antallet af forsømmelser stort, specielt i skolens første år. Hvis man således

udfører et lille regnestykke m.h.p. at se hvor mange dage samtlige børn skulle gå i skole, sammenlignet med hvor mange dage de rent faktisk gik i skole, kommer man til det interessante resultat, at børnene f.eks. i 1867 kun gik i skole i 61% af den tid, de skulle. Nu var alle forsømmelserne ikke ulovlige. Rent faktisk forsømte ca. 11% lovligt (sygdom eller andet), men tilbage står, at 28% forsømte skolen ulovligt⁴⁷.

Tallene varierer noget fra år til år, men faktisk ses først en tydelig nedadgående tendens i 1880, hvor børnene gik i skole i 71% af dagene og »kun« forsømte 20% ulovligt. I 1882 var den ulovlige forsømmelsesprocent nede på 5 og kom endog helt ned på 1,6 i 1887. De øvrige år var der omkring 5% ulovlige forsømmelser.

Skoleloven af 1814 påbød imidlertid at børnene skulle undervises, og beskrev hvorledes forældrene kunne pålægges at betale multker, såfremt børnene ikke mødte i skolen. Imidlertid var det i mange tilfælde sådan, at hverken sognepræsten, skolekommissionsmedlemmerne eller lærerne var særligt ivrige for at lægge sig ud med beboerne i sognet eller byen. Derfor blev multkindsdrivelsen i mange år ikke særlig effektiv. Men som det fremgår af ovennævnte tal, ser billedet ud til at vende omkring 1880. Skolekommissionen har nu skemaer, som lærerne skal udfylde hver måned med barnets navn, forældrenes navn og bopæl, antallet af forsømte skoledage samt graden/sværheden af forsømmelsen. Herefter idømtes forældrene så en multk.

En tilfældig måneds multkliste fra

januar 1879 viser således, at 11 forældre er blevet idømt multker for i alt 40 forsømte dage⁵⁵.

Offer

Mulkterne tilfaldt ikke skolen eller lærerne. Det gjorde derimod en indtægt som egentlig var en følge af degneindtægternes overførsel til skolerne. Det drejer sig om at modtage offer. Modtagelse af offer skete ved de tre store kirkelige højtider, nemlig jul, påske og pinse. Herudover ved bryllupper, barkedåb og barselskvinders kirkegang. Højtidsofferet blev dog afløst i 1887 for Nyrup Skoles vedkommende. I stedet betaltes 175 kr. i fast årlig tilskud fra sognet. De øvrige ofre bibeholdtes dog indtil skoleloven af 1899 indførte nye ordninger.

Ofrene varierede en hel del i støttelse og var bl.a. højst i 1860 med 102 Rbd. 3 Mark., i 1875 med 104 Rbd. 12 Sk. samt i 1888 med 236,50 kr. og i 1896 med 261,60 kr.⁶⁰.

En anden del af lærernes løn var, at der til enhver skole hørte en jordlod. I Nyrup var der imidlertid allerede på et tidligt tidspunkt (i 1876)⁶¹ sket det, at lærer Kaarsen havde ønsket at bortforpagte denne jordlod. Endelig bort-sælgnings af jordloden skete dog først, da parcellist Niels Jørgensen, Nykro, overtog jorden i 1903⁶². Salget skete bl.a. med den begrundelse, at læreren ikke kunne stå sig med selv at drive jorden, der lå 1000 alen væk. Salgsprisen var 4.500 kr.⁶³.

Kaarsens grønne fingre

Til gengæld fik Kaarsen noget ud af

sin have. Sofus Frunsk har følgende erindringer herom:

»Fra tidlig Vaar til langt ud paa Høsten gav Haven af sine Rigdomme. Om Foraaret skød Vintergækker, Krokus og Juleroser frem bag Syren- og Guldregnbasketterne, og helt ud paa Efteraaret straaled den med Sensommerens Farvepragt: Levkøjer, Asters, Georginer og de høje røde Liljer. Men ogsaa i Midsommeren var der dejligt, naar Haven i de solfyldte Morgener laa dugget og skygget af Lønhækkens brede Bladhegn, me-

dens Dugperlerne trillede ned ad de brede Ricinusblade i Havens Midtergruppe med Majs og knejsende Hamp, og Rosenhegnene, de fyldte Pæoner og store Valmuer hang tunge af Nattens Væde.

Der bugnede af Frugt. Store Ribs-, Stikkelsbær-, Solbær- og Hindbær-stykker og en Mængde Frugttræer forsynede Hjemmet, og vi havde Lov at spise os mætte hos dem.

Men ikke alene i Haven groede og blomstrede det; alle Vindueskarme, selv i Skolestuen, var

*Nyrup skoles gamle bygning findes stadig. Bygningen anvendes nu som privatbolig og er noget forandret både i det indre og det ydre. Ejendommen kaldes i dag for »Duegaarden« og ses her i 1983 fra den gamle skolegårds-side.
(Foto: Per Topp, 1983).*

fyldt med Blomster. Cinerarier var Bedstefars Speciale; de skulde passes fra spæde Kimplanter, hentes ud og ind til Vanding, drejes og vendes, saa de fik Lys fra alle Sider; men det værste var Omrøring af Fækalier i Vand, for Kunstgød-

ning kendte vi ikke. Hundreder af disse planter anbragtes paa Blomsterbænke i Vinduer og Skolestue, og af denne Overdaadighed blev der i Blomstringstiden sendt Gaver ud til Husets mange Venner«⁴¹.

Andenlærer Hansen og Kaarsens sidste år

Protest fra Mørdrup og Tibberup

Efter skolens brand i 1870 besluttedes det som nævnt at oprette et andenlærer-embede i Nyrup. Denne beslutning har der imidlertid næppe været enighed om i skoledistriktet. Tidligere har også været omtalt de lange skoleveje fra specielt Tibberup til Nyrup. Disse ting tilsammen fik i 1883 ikke mindre end 86 beboere i Tibberup, Stokholm, Espergjærde og Mørdrup, til at indsende en protestadresse til Tikøb Sogneråd.

I adressen beklager de 86 beboere sig over, at skolevejen fra Tibberup til Nyrup skole er meget lang, samt at skolevejen fra Stokholm og Espergjærde til Snekkersten skole også er meget lang. Beboerne ønsker derfor bygget en ny skole mellem Mørdrup og Tibberup, og skriver videre:

»Man gjør da ogsaa godt, hvad man i 1871 gjorde ilde, idet man i Stedet for at bygge en Skole mellem Mørdrup og Tipperup oprettede et Andenlærer Embede i Nyrup og tog saaledes ikke mindste Hensyn til mange Børns Bekvemmelighed. Det er saa meget mere vort Ønske, at Sogneraadet vil

fremskynde Sagen saa meget som muligt som vi da have Haab om at faa Lærer Hansen i Nyrup til Skolelærer. Faaer han Udsigt til i en nær Fremtid at faa et bedre Embede her, søger han vel næppe Forflytning»⁵⁵.

Andenlærer Andreas Hansen

Andreas Hansens popularitet var der ingen tvivl om, men det forhindrede ham nu ikke i at søge forflyttelse. Om Andreas Hansen og om baggrunden for flytningen fra Nyrup, erindrer Sofus Franck:

»Andenlæreren, Andreas Hansen, som boede i nogle Loftsværelser over Skolestuerne, var en godmodig Kæmpe med Kræfter som en Bjørn og med et Skæg, der faldt langt ned over Brystet. Desværre var han tunghør, men han elskede Børn og var ivrig Oplysningsven og ivrig Venstremand. Han kunde ikke synge, men gjorde sig fortvivlede Anstrengelser, det lød som Stormens Buldren og et Barns famlen over Bastangenterne. Gennem forskellige Forbindelser, der sluttede sig til hans Oplysningsar-

bejde fik han oprettet en stor Laa-nebogsamling, som han ikke altid havde glæde af; hans Bøger kom tit tilbage tilfædtede og ødelagte. I Bedstefars Værksted arbejdede han, saa Sveden randt; han lavede under Husflidskursus en Mængde Ting, holdt naturligvis Aftenskole og var i det hele utrolig virksom.

Hans slette Hørelse generede ham en Del, men hans Kæmpeskikkelse og urokkelige Tro paa at virke i en god Sags Tjeneste hjalp ham over Vanskelighederne. Sent blev han gift med Anna Lysholt Hansen, en smuk, klog, højskolepræget Kvinde, med en bestemt Opræden. Hendes resolute, sikre Fremtræden, klare, stærke Sangstemme og hendes hurtige Øjne og Ører gjorde hende til hans trofaste og gode Hjælper baade i Dag- og Aftenskole.

Som Andenlærer forestod Hansen Gymnastikundervisningen, som af praktiske Grunde blev henlagt til Sommertiden; bare Ben var lettere end de træskoklædte. Efter almindelig Forberedelsesøvelser fulgte Klavring i »Glatstang« og Tove; de mest uerfarne brugte Knudetovet. Disse Redskaber var anbragt i det galgelignende Apparat, som dengang fandtes ved enhver Landsbyskole. Ribber kendtes ikke. Til »Galgen« hørte en Skraastang, og den der i bøjede Arme kunde bevæge sig langs den i hele dens Længde regnedes for en Kraftkarl.

Der blev øvet Spring over en Snor, som blev hængt over Springstøtter og over en Kreds-

svingpose, som Læreren svingede rundt. Resten af Programmet var »Venden Mølle«, »Kraftspring« og nogle faa Smidighedsøvelser. Det laa dengang uden for en Gymnastiklærers Værdighed at optage Boldspil og Leg mellem Øvelserne, men enkelte Gange om Sommeren drog Drengene i Flok med Andenlæreren til Øresund for at bade – herlige Stunder nede ved Tibberup Mølle, hvor nu Stranden er afspærret af Villaejere.

Med Proprietær Piper, en ugift Godsejer paa Nyrupgaard – vist den eneste egentlige Velhaver mellem Herremandsfamilierne – sluttede Hansen Venskab og fik ham interesseret for sit Oplysningsarbejde. Der kom flere betydelige Foredragsholdere til Skolen: Morten Pontoppidan, Morten Eskesen, Alfred Kaae, Vilhelm Beck – den sidste tog en Aften voldsomme Kegler ved at bevise, at Laplace's Taageteori var det sidste Resultat af de lærdes Fjanteri – »disse kloge Dummerhoveder!« – og desuden fik Hansen Piper til at bekoste aarlige Juletræsfester.

Bedstefar og Hansen var store Modsætninger, men de kom godt ud af det med hinanden, og Hansen havde stor Respekt for »den gamle«. Desværre blev onkel Kristians Udnævnelse til Lærer i Gurre Hansen en saa frygtelig Skuffelse, at han kom med ubeherskede Bebrejdelser mod Bedsteforældrene. De søgte sammen med »Nabo-Hansen« at jævne det spændte Forhold, men til Trods for, at Hansens havde saa mange

Beviser paa Bedsteforældrenes venlige Omgængelighed og Hjælp-somhed under Sygdom og Døds-fald blev alle Tilnærmelser skarpt afvist. Først da Hansen Aar efter fik Embede i Borsholm kunde de atter mødes. Som Soldat besøgte jeg Hansens i Borsholm. Da laa Kæmpen med en alvorlig Gigtfe-ber, der senere fik Bugt med ham. Hans frejdige og virksomme For-søg paa at gennemføre sine Oplys-ningsideer og hans Tyrkertro paa Oplysningens Betydning for det jævne Folk i Forening med en stærk Grundtvigsk Indstilling, greb mig allerede som Barn; det gjorde mig ondt, at han og Bedste-far skulde skilles; fra Begge Lejre kom der saa meget godt, som kunde oplive og udvikle en Dreng»⁴¹.

Andreas Hansen blev kaldt til lærer ved Holmene skole i 1887⁵⁵.

Hans store popularitet skulle imid-ler tid få endnu et efterspil, hvilket vi senere skal vende tilbage til⁵¹.

Nyrup skoles distrikt rummede en hel del mindre bemidlede beboere. Dette forhold smittede på mange må-der af også i skolens forhold. Det var således pålagt forældrene selv at an-skaffe de bøger, der skulle anvendes, men det kneb til stadighed for enkelte forældre. Andenlærer Andreas Han-sen måtte således indberette i 1883, at der i skolen var enkelte børn

»... hvis Forældre erklære, at det er dem ikke muligt at skaffe Børnene de nødvendige Hjælpemidler, navnlig A.B.C.«.

Om-organisering af skoleforholdene overvejes

Til afløsning for Andreas Hansen an-sattes Anders Nielsen, der indtil da havde virket ved Holmene Skole. Imidlertid var der allerede på dette tidspunkt nogen uenighed om, hvor-vidt der overhovedet skulle være to lærere på Nyrup skole. I første om-gang konstitueredes Anders Nielsen derfor kun i embedet. Årsagen til denne ordning skal ses på baggrund af, at der nu var kommet forslag om, at oprette et andenlærerembede i Gurre. Sognerådet havde tilsluttet sig denne tanke, idet der i Nyrup kun gik 95 børn. Disse børn kunne uden pro-blemer skæres ned til 71 børn, ved dels at overføre 14 til Gurre skole og dels at overføre 10 børn til de private skoler i Mørdrup og Espergærde (hhv. Svedstrup's og Scho-mann's)^{53,64}.

Forslaget blev imidlertid ikke god-kendt af ministeriet og 2. lærerembe-det i Nyrup bibeholdtes. Ministeriet meddelte, at spørgsmålet kunne tages op til fornyet overvejelse, når der blev oprettet en ny skole i Mellemvangen (d.v.s. Espergærde)⁶⁴. I Gurre blev resultatet, at der fra 1894 ansattes en lærerinde⁶.

Lærer Niensens karriere ved Nyrup skole ophørte imidlertid allerede pr. 1.4.1892. Som vikar ansattes Sofus Franck, der jo kendte forholdene ud og ind. Det gjorde han, fordi han havde været i pleje hos lærer Kaarsen fra lille af, da han var dattersøn af Kaarsen og forældrene ikke havde økonomiske og praktiske muligheder for at beholde ham og holde ham i skole⁶⁴.

Det ældste kendte foto fra Nyrup skole er fotograferet i forsommeren 1898. Læreren til venstre er førstelærer Jens Andersen, mens læreren til højre er Svend Westengaard Jørgensen, der senere blev førstelærer under navnet Hildinge ved Hellebæk skole. Af eleverne kendes kun søstrene Olga og Anna Svendsen, døtre af tækker Frederik Svendsen i Reerstrup. Olga ses som nr. 4 fv. i øverste række, medens Anna er nr. 3 fv. i nederste række.

Kritik af lærer Kaarsen

Da den nye andenlærer, Jens Mortensen, blev ansat i november 1892, betød det imidlertid ikke, at Sofus Francks ansættelse holdt op⁵³ – han blev i stedet hjælpelærer for den aldrende førstelærer Kaarsen.

J. Chr. Kaarsen fik efter sin død følgende ros:

»Lærer Kaarsen var saavel i som udenfor Skolen en anerkendt dygtig Mand, der med klart Hoved og

stor Iver og Flid varetog sin Gerning og de ham betroede Hverv«⁶⁵.

Kritik af hans lærergerning havde der været, men baggrunden er ikke altid lige gennemskuelig. Følgende eksempel er fra 1883, hvor N. Andersen skrev til skolekommissionen:

»Da mine Pleiebørn ved at gaa i Skole hos Lærer Kaarsen i Nyrup med 13 $\frac{3}{4}$ Aars Alderen ikke kunde blive udskreven af Mangel paa Kundskaber og det saa synes at gaa

tilbage, da de allerede for flere Aar siden havde de befalede Kundskaaber i de almindelige Skolefag, udmelder jeg dem hermed af Skolen for selv at undervise dem, allerhelst da de efter Mening har gode Evner og nok kunne have naaet Maalet.

Reerstrup den 25 Mai 1883«⁶⁶.

Det skal her bemærkes, at N. Andersen er identisk med Niels Jeppe Andersen, der senere flyttede til Mørdrup og dér var en god ven af Betzy Svedstrups skole.

Under alle omstændigheder var Kaarsen ved Jens Mortensens ansættelse i 1892 kommet godt op i alderen. Han var født i 1817 og således nu 75 år gammel⁶⁷. Han havde forlængst måttet opgive hvervet som kirkesanger og havde også måttet overlade undervisningen i gymnastik til andenlæreren – en ordning andenlærerne dog ikke ubetinget var tilfredse med!

Den 1. juli 1889 kunne J. Chr. Kaarsen fejre sit 50 års jubilæum som lærer. Beboerne på egnen skænkede ham en sølvpokal vedlagt en »adresse« med 117 underskrifter og følgende ordlyd:

»Herr Skolelærer Kr. Kaarsen.

Halvtredsinstyve Aar ere i Dag forløbne, siden De begyndte Deres ansvarsfulde Gjerning som Lærer, og i over fyrretyve Aar har De virket i denne Kreds, hvor De har undervist de fleste af den nulevende Slægt, baade ældre og yngre. Mangt et Baand er i denne lange Aarrække knyttet mellem dem og os, at De vil have bevaret mange lyse og glædelige Minder fra Deres lange og hæderlige Liv.

Idet vi herved beder Dem modtage vor Gave som et Minde om de svundne Aar, bringer vi Dem vor hjerteligste Tak med Ønsket om, at de Aar, som endnu maatte forundes Dem, maa blive lykkelige og glædelige for Dem og Deres Familie«⁶⁸.

Kaarsen pensioneres

Men nu var Kaarsen altså nødsaget til at have en hjælpelærer for at klare også den almindelige undervisning. Det blev som nævnt plejesønnen, Sofus Franck, der fik dette job, og således startede han sin løbebane inden for skolevæsenet – en karriere, der sluttede med stillingen som skoledirektør på Frederiksberg. Sofus Franck erindrer om Kaarsens afsked fra Nyrup skole:

»Den 1. april 1896 tog Bedstefar Afsked. Det Øjeblik, som vi længe havde frygtet for: Opbrud fra Nyrup Skole, forestod. Bedsteforældrene og Moster flyttede til Snekersten, hvor de lejede Lejlighed hos en Fiskerfamilie, efter at Bedstefar med feberagtig travlhed havde faaet Skolehaven i Orden, og der var afholdt en lille Auktion over forskelligt Løsøre, de ikke kunde tage med. Den 8. april 1896 samledes Beboerne med dem i Mørdrup Forsamlingshus til en Festlighed, hvor der blev overrakt dem Gaver og en smuk Adresse. Til adressens hjertelige Ord blev der føjet mange Taler og en smuk Sang af Skolebestyrer Højberg, som var med ved Festen. De to gamle tog lykkelige og glade mod den Hyldest, der bølgede om dem,

og Dagen efter rejste jeg Hjem til mit Arbejde med Sindet fyldt af Vemod over, at Nyrup Skole nu havde lukket sig om andre Mennesker, og at jeg stod uden for med mine Minder og Drømme om Lykke«⁴¹.

Men allerede i 1894 var Sofus Franck blevet afløst af en ny hjælpelærer. Det blev Anton Thorvald Jensen, om hvem der kan tilføjes, at han ved lærer Kaarsens afgang 1. april 1896 blev konstitueret i førstelærerembedet, indtil den 1. august s.å., da Jens Andersen blev kaldet til ny førstelærer.

Efter dette blev A.Th. Jensen indkaldt til militæret, og da han i vinteren 1896/97 var ved at være færdig som sygepasser i Næstved, skrev han til Tikjøb Sogneraad og bad om et vidnesbyrd fra sin ansættelsesperiode ved Nyrup skole. Det har øjensynligt givet anledning til nogen kvaler hos hhv. skolekommissionens formand, skovrider Thalbitzer og hos sognerådets formand, rentier N.R. Hansen, Nyrup. Se blot hvad N.R. Hansen skrev til skovrider Thalbitzer den 14.2.1897:

»Efter Opfordring har jeg conciperet den omtalte Anbefaling saaledes som jeg mener det kan forsvares. Det er ikke meget, men – han var ingen Hexemester udi Pædagogikken. Ganske vist tror jeg, han vil blive ret Flink, naar han en Gang naar til Mands Modenhed, men det kan jeg jo ikke skrive«.

Anbefalingen kom til at se således ud:

»Hr. Seminarist Th. Jensen har i noget over 2 Aar, fra 1. Mai 1894 til 1.

August 1896, været ansat ved Nyrup Skole, dels som Hjælpelærer og dels som Vikar. Det er efter hans Anmodning, Sogneraadet en Glæde at kunne udtale, at han har arbejdet med Flid og Samvittighedsfuldhed i sin Gjerning, ligesom han ved sit elskværdige og bramfrie Væsen har vundet Beboernes Agtelse«⁵⁶.

Andenlærer Jens Mortensen

Tilbage til Nyrup skole kom han således ikke⁶⁸. Der skete også en del andre forandringer i disse år. Som nævnt, var Jens Mortensen blevet andenlærer i 1892, men helbredet svigtede, og han måtte den 1. september 1896 søge orlov med henblik på at blive kureret for nogle halslidelser⁵⁶. Mortensen kom på kur først i København, senere i Vejle, men resultatet udeblev. Mortensen døde allerede året efter, og som vikarer blev ansat hhv. L.M. Hansen⁶⁸, L.P. Jensen⁴⁷ samt Sv. Westengaard-Jørgensen⁶⁹. Om Jens Mortensen husker kollegaen Sofus Franck:

»Lærer J. Mortensen var en klog, fint begavet Mand, meget kritisk. Jeg var glad ved hans Kollegaskab og nød godt af hans Erfaring og sunde, kritiske Syn paa mange Forhold. Moster havde megen Respekt for ham, og han støttede mig dejligt, naar hendes smaa Anfald af Urimeligheder blev for morsomme.

Desværre begyndte Mortensen saa smaat at skranke, og det viste sig, at hans Lunger var angrebet. Han begyndte at spytte Blod, blev kraftigt fodret, bl.a. med Sødmælk kogt sammen med knuste Hampe-

frø, men maatte efter et Par Aars Virksomhed – til slut var han Andenlærer – give op, tage hjem til Vejle, hvor han til vor Sorg døde«⁴¹.

Jens Mortensen blev således den sidste fast ansatte andenlærer ved Nyrup skole i en længere årrække. Årsagen hertil skal findes i udviklingen på Sydkysten af Tikøb sogn.

Nyrup skole indskrænkes

Den 8. september 1898 blev Espergærde skole nemlig taget i brug⁷⁰, og derved indskrænkedes Nyrup Skoledistrikt, således at Mørdrup og Tibberup fra nu af hørte under den nye Espergærde Skole. Kun husene langs Kongevejen, der matrikulært hørte under Mørdrup, bibeholdtes under Nyrup skoles distrikt⁶².

Resultatet var naturligvis en indskrænkning i børnetallet, men særlig stor blev den nu ikke. Årsagen hertil hænger sammen med, at Kvistgaard nu for alvor var ved at udvikle sig på det fabrikmæssige område. Kvistgaard Teglværk havde allerede eksisteret i en del år, og i 1897 kom også Havreholms Fabrikker til byen. Disse store virksomheder tiltrak naturligvis også en del familier med børn⁷¹.

Men tilbage var der kun een lærer og i stedet for de hidtidige 4 klasser, begrænsedes antallet til 2 klasser. Det var Jens Andersen, der som førstelærer måtte se sit embede skrumpe ind til et enelærer-embede, selvom skoledirektionen meddelte, at andenlæreembedet ikke var nedlagt, men blot henstod ubesat foreløbig⁶⁹.

Jens Andersen var som nævnt blevet ansat som afløser for J. Chr. Kaar-

Jens Andersen (1844-1924), dim. Jonstrup 1864. Førstelærer i Havreholm 1871-96, derefter førstelærer ved Nyrup skole 1896-1911.

sen, der blev pensioneret i 1896 efter knap 50 års ansættelse ved Nyrup skole⁴¹. Jens Andersens ansættelse var imidlertid ikke sket uden sværdslag. Ikke færre end 108 beboere i Nyrup skoledistrikt havde således i juni 1896 underskrevet nedenstående adresse. Baggrunden var, at lærer Andreas Hansen i perioden 1875-87 havde opnået en utrolig stor popularitet som lærer i Nyrup. Skrivelsen lød:

»I de 12 Aar, hvori Lærer Hansen i Borsholm var ansat som Lærer ved Nyrup Skole, har han i Sjælden Grad vidst at gøre sig afholdt af Skoledistriktets Beboere paa

Grund af den Samvittighedsfuldhed, hvormed han har røgtet sin Gjerning. Da Nyrup Skolelærerembede nu er ledigt, tillader undertegnede Beboere i Nyrup Skoledistrikt sig derfor at anmode det ærede Sogneraad om at indstille Lærer Hansen i Borsholm til det ledige Embede i Nyrup«⁵⁶.

Denne henvendelse kom imidlertid nogle beboere i Borsholm for øre. Andreas Hansen var nemlig i 1894 kommet fra Holmene skole til Borsholm skole, og havde åbenbart på de

forløbne par år også i Borsholm gjort sig afholdt. I al fald skrev i alt 46 beboere i Borsholm skoledistrikt med anmodning om, at få lov at beholde lærer Hansen i Borsholm.

Borsholms bøtter hjalp. I al fald bestemte sognerådet sig den 24. juli 1896 for at indstille (ud af 33 ansøgere)

–som nr. 1: Lærer Andersen, Havreholm pr. Esrom⁷²;

Men Borsholms glæde blev meget kort. Allerede året efter afgik Andreas Hansen ved døden⁶.

Skolerne i Tikøb–Hornbæk–Hellebæk kommune⁵⁰ i slutningen af 1800-tallet

Skolernes distrikter

Efter indvielsen af Holmene skole i 1857 var skoledistrikterne for de enkelte skoler i kommunen således:

Tikøb skole med 138 børn: Dalehus, Davredamhus, Esbønderup by, Grønnerendehus, Harritzhøi by, Hestehavehus, Jonstrup by, Kathøjgaards Overdrev, Saande by, Tikjøb by, Tikjøb skovhuse, Tinkerup.

Havreholm skole med 60 børn: Bidstrup by, Bøttrup by, Havreholm by, Klosteris Skovfogedbolig, Plejelt by, Skellebækhus, Øvrehus.

Gurre skole med 100 børn: Gurre by, Gurrehus, Lovisenlyst, Valdemarslund, Gurre Overdrev, Carlsgaard, Ømosen, Rødepælshus, Rørtang Overdrev.

Snekkersten skole med 76 børn: Snekkersten by, Kronborg Teglgård, Skotterup, Espergjerde, Rørtang, Mørdrup Udflyttersteder østen for

Byen, Borupgaard, Flynderupgaard, Tibberup Mølle, Lille Borup, Hjortespring, Teglstruphus.

Nyrup skole med 105 børn: Ravnebakkehus, Nyrup Hegnshus, Kvistgaard Overdrev, Krogenberghus, Herlighedshuset, Grønnelundshus, Krogenberggaard, Kjelleris Skovfogedbolig og hegnshus, Munkegaarde by, Reerstrup by, Reerstrup Gydehus, Mørdrup med undtagelse af Udflytterstederne øst for Byen, Tibberup by med Undtagelse af Møllen, Marianelund, Lerhuset, Marianelund Skovløberhus.

Borsholm skole med 80 børn: Borsholm by, Horserød by, Horserød Skovfogedhus og hegnshus, Klosteris hegnshus, Risby, Saunte by.

Hornbæk skole med 86 børn: Hornbæk by, Holmegaarde, Stenstrup, Horneby.

Hellebæk skole med 80 børn: Appe-

rup by, Boderne, Ellekilde hegnshus, Aalsgaard, Thorshus, Nordskovgaard, Bobakke, Julebækhus, Teglstруп Skovfogedbolig, Pottelerhuset, Fiskerhuset, Teglstруп, Hellebæk Vang, Hellebæk Teglværk, Hellebæk Kohave, Hellebæk Fabrik, Hellebæk Overdrev.

Aalsgaard skole med 55 børn: Alle børn i Hellebæk skoledistrikt under 12 år.

Holmene skole med 98 børn: Nygaard, Stenstrup Overdrev, Lerbakkehus, Sophiendal, Horserød Overdrev, Borsholm Overdrev, Holmene, Saunte Overdrev, Skibstrup by, Skibstrup Overdrev, 2 huse på Apperup Tørvelodder, Fuglefængerhusene⁵⁶.

Privatskolerne blomstrer

Som tidligere omtalt var der ved siden af de offentlige skoler rundt om i kommunen adskillige private jomfruer og madammer som gav undervisning til især de mindst børn. I slutningen af 1870'erne kom denne private undervisning mere i system.

Frøken Louise Carøe startede sin privatskole i Boderne i 1875⁷³. Den flyttede siden til selve den offentlige skole i Hellebæk, hvor der var et klasselokale ledigt. Fra 1886 startede endnu en privatskole i Hellebæk, nemlig frøken Marie Moldenhawers skole i Bøssemagergade, der var i drift indtil september 1896, hvor hun ændrede sin skole til en ren pigeskole, idet hun begrundede denne ændring med: »Jeg har saa vanskeligt ved at finde en lærerinde, der magte drengene«⁵⁶. I januar 1896 startedes Fabrikens skole på Strandvejen i Hellebæk. Den var oprettet på initiativ af Klædefa-

brikken – deraf navnet. Fabrikken betjente i øvrigt en stor del af skolens drift – omkring 90 kr. årligt⁷³.

I Hornbæk eksisterede fra 1876 en Hornbæk Pogeskole med Bodil Sofie Larsen som lærerinde. I Gurre var der desuden oprettet en »Poge- og Haandgjerningsskole« den 1.5.1877 med den 19-årige Ingeborg Hansen som lærerinde. I Skotterup var der fra samme dato en privatskole med 2 lærerinder Fanny Børgesen og Margrethe Hansen. Betzy Svedstrup startede den 1.4.1878 i Mørdrup og i oktober 1879 startede Vilhelmine Bagger sin »Espergærde Poge- og Haandgjerningsskole«. Senere kom også privatskoler til i bl.a. Tikøb v/Hanne Hansen fra 1881⁹⁷ og i Rørtang Overdrev ved Hansine Nielsen fra 1883 til 1896⁵⁶.

Undervisningen i disse privatskoler varierede naturligvis både over tid og afhængig af sted og lærer. Men generelt var standarden høj. Frøken Carøes skole i Hellebæk lå klart over almueskolens niveau. Betzy Svedstrup i Mørdrup fik også klart gode karakterer af myndighederne, ligesom antallet af skolesøgende generelt var stort, idet man jo skal tage i betragtning, at der i langt de fleste tilfælde skulle betales skolepenge, hvorimod den offentlige skole var gratis.

»Ved Examen i Hr. Schomanns Skole idag befandtes Skolen at stå ved Siden af de offentlige Almueskoler«⁵⁶.

– skrev sognepræst P.E. Blume den 26.6.1894 om privatskolen i Espergærde. Samme lærer Schomann havde i øvrigt hverdagsundervisning – til forskel fra almueskolernes hveranden-

Førstelærer Carl Adolf Nielsen, Espergærde skole, har her foreviget skolebørnene i et frikvarter. Billedet er et af de ganske få, der viser børnene i anden situation end det traditionelle klasse-foto. Fotografiet stammer fra århundredeskiftet og viser tillige den oprindelige skolebygning i Espergærde.

dagsundervisning. Den 4. april 1894 skrev Schomann til Sognerådet:

»Efter Anmodning af Herr Distriktsforstander N. Børgesen til hvem jeg har henvist Husmand Jørgen Larsen, der hos mig har ansøgt om, at hans Søn Harald, der har Friplads i min Skole, maatte nøjes med Hverandendagsskolegang, unnlader jeg ikke herved at meddele, at jeg fuldstændig overlader det til det ærede Raads Afgørelse, men tillader mig kun at anføre, at jeg fordrer Hverdagslektierne læste og Skolegang *mindst* hver anden Dag«⁵⁶.

Husmand Jørgen Larsens anmodning blev ikke imødekommet.

Sognepræst P.E. Petersen skrev den 24.9.1900:

»Frøken Betzy Svedstrups Privatskole i Mørdrup ledes af hende paa en meget tilfredsstillende Maade. Jeg har mange gange holdt Examen i denne Skole og fundet Børnene saa vel underviste, og Aanden i Skolen saa god, at jeg anser Skolen for en af de bedste i Pastoratet...«⁷³.

Antallet af privatskoler som opnåede kommunens godkendelse i form af offentlig støtte, oplevede sin stor-

hedstid i 1880'erne. I 1901 var der således kun 4 offentligt støttede skoler tilbage, nemlig Hellebæk ny Skole, frk. Carøes skole i Aalsgaard, frk. Margrethe Hansens skole i Skotterup og frk. Svedstrups i Mørdrup⁷³.

Frk. Carøes skole i Aalsgaard havde i år 1900 27 elever. Det daglige timetal var på $5\frac{3}{4}$ for de to ældste klasser, 5 timer for de 3 mindste klasser. Undervisningen udførtes af 3 lærerinder og fagene var foruden de almindelige også verdenshistorie, kirkehistorie, naturhistorie, tysk, engelsk, fransk, tegning og håndarbejde. Sognepræst Sperling skrev om skolen i oktober 1900:

»Skolen står på en meget højt Standpunkt, og det ville være meget beklageligt for Kommunen – ogsaa muligvis i rent Økonomisk henseende – om frk. Carøe saa sig nødt til at ophæve Skolen«⁷³.

Pladsmangel...

Heller ikke i de offentlige var forholdene imidlertid lige gode til alle tider. Et evigt tilbagevendende problem var pladsmangel. I Hellebæk blev det således allerede i 1847 nødvendigt at indrette en pogeskole for alle skoledistriktets børn under 12 år. De kom til at gå i den såkaldte Aalsgaard Skole, der eksisterede helt frem til oktober 1876, hvor den nye Hellebæk skole indviedes¹⁹. Også i Borsholm blev der pladsproblemer. Herom erindrer fhv. tømrermester Julius Jensen, der var født i 1878, følgende:

»I Borsholm var den gamle Rytter-skole og en god lærer Ole Jørgensen, og der var mange Børn, der her gik i Skole hveranden Dag.

Der maa vistnok i 1883 have været nogle af Egnens Forældre, der har ment, at Jørgensen burde aflastes noget, og der hvor der nu er købmandsbutik paa Hjørnet til Sauntevej, blev der lejet Lokale til en Skole og en lærerinde frk. Lemb, blev ansat. Jeg begyndte her i For-aaret eller Sommeren 1884. Der var nok ca. 15 Børn, der her lærte at skrive og læse, og nogle Dage kom der nogle store Piger i Konfirmationsalderen for at lære at hækle og brodere; der var ret livligt i Frikvartererne kan jeg huske. Vi, der hørte til det yngste Danmark, var vel undertiden lidt urolige, men frk. Lemb vidste Raad, hun slog os lempelig med en Kæp over Benene....

Jeg ved ikke hvor længe frk. Lemb var vor Lærerinde, maaske et Aar eller $1\frac{1}{2}$, og saa kom der en Frk. Nannestad, hun var syg, saa vi lærte hen knap nok at kende. Jeg kan huske, at hun gik med indbundet Hoved, det var ikke hyggeligt. Saa kom der en Frk. Barsøe, en livlig Dame, hun kunne synge og lege med og i Frikvarteret, hun holdt af os Børn og vi af hende.

...Der kom saa en lidt ældre Lærerinde, Frk. Sørensen, som ogsaa kunne lære os Børn noget, hun var lidt skrøbelig af Helbred, hostede en Del og gik lidt afsides og spyttede i et Krus, hun havde vel Brystsyge, som man sagde dengang. Frk. Sørensen døde vistnok i 1888, og saa var det slut med den saakaldte »Jomfruskole«. ... Jeg erindrer fra selve Rytterskolen, at der var et lille Bibliotek, og jeg

laante Bøger med Hjem. Der var mange smaa Bøger med Indianerhistorier og alle Ingemanns Romaner. Min Fader ville gerne have, jeg skulle gaa i Skole hver Dag og fik truffet en aftale med Lærer Jørgensen, at jeg maatte komme hver Dag. --- Naar Børnene blev kaldt ind (fra Frikvarteret), bankede Lærer Jørgensen med sin Lommekniv paa en Rude. Nærmest Kathereret var nogle 4-Mands Borde i to Rækker, en smal Gang langs hver Væg, og en bred Gang i Midten og bag disse nogle lange, meget gamle Borde«⁷⁴.

Erindringer fra Gurre skole

Fra Gurre skole erindrer Sofus Franck følgende om sin vikargerning dér:

»... I 1891 var jeg allerede i Virksomhed som Vikar i Gurre Skole, hvorfra Onkel Kristian (Kaarsen) var blevet forflyttet til Birkerød. Lønnen var flot dengang: 3 Kr. daglig. Der medfulgte Forpligtelse til at være Kirkesanger i Tikjøb Kirke. Skolearbejdet var meget besværligt for en Nybegynder, man stod overfor Oprettelsen af et Andenlærerembede ved Gurre Skole, hvor Børnetallet efterhaanden var blevet saa stort, at Børnene næsten ikke kunne rummes i de 2 Klasser, som mødte hver 3 Dage om Ugen, ca. 60 Børn i hver klasse. Flere maatte krybe op paa en omfangsrig tørvekasse, hvor de sad med Tavler og Læsebøger. Paa Seminariet havde vi ikke faaet nogen Vejledning i Smaaørnsundervisning, og jeg besluttede derfor at

henvende mig til en Skorstensfejerenke i Nærheden, som holdt Poeskole for Smaaørn, for at faa lidt Besked om, hvorledes hun tog Sagerne. Det skulle jeg nok ikke have gjort, thi Rygtet løb hurtigt rundt, at den nye Lærer vistnok maatte være daarlig uddannet, siden han maatte gaa i Lære hos Skorstensfejerenken, men det gjorde ikke noget Skaar i det udmærkede Forhold, jeg kom i til Børnene. ... Til Eksamen kom Pastor J. Carlsen, der var fulgt efter Pastor Kaae i Tikjøb Præstegaard. Han var en ejendommelig Mand, meget nervøs, hurtigt talende og vanskelig at forstaa paa Grund af sin mærkelige Diktion. Vor Eksamen forløb tilfredsstillende, kun ankede han ved denne og senere Lejlighed over, at jeg lod Børnene udtale Ordet »sig« som det lød i daglig Tale (»sej«) og ikke som det blev stavet. Han begrundede det med, at i enkelte Salmer skulle Ordet rime paa Himmerig, og da jeg ikke bifaldt denne Begrundelse, blev han fortørnet«⁴¹.

Befolkningstallet stiger

I slutningen af 1800-tallet steg befolkningstallet kraftigt i hele Danmark, men ikke mindst i Tikjøb kommunes kystdistrikter. I Espergærde steg indbyggertallet således fra 80 i 1850 til 155 i 1880 og til 309 i 1901⁷⁵. Denne voldsomme stigning gav naturligvis problemer, idet nærmeste skole jo var Snekkersten. Godt nok var der flere privatskoler i området, men det besluttedes, efter et længe næret ønske, at få en ny skole i selve Espergærde.

Borsholm skole ca. 1903. Det har ikke været muligt at fastslå, hvorvidt dette billede er fra den oprindelige Rytterskole i Borsholm, eller om billedet er fra den midlertidige skole, der blev indrettet i Strædet, efter skolens brand den 3. juni 1903. Læreren er Halfdan Valdemar Skjoldager. Skjoldager var andenlærer i Tikøb 1895-97, derefter enelærer i Borsholm indtil 1913. Skjoldager-familien er i øvrigt en af de større lærer-familier. Han nedstammer fra gårdejer Niels Lauridsen, der døde i 1815. Niels Lauridsens to børn, 7 børnebørn, 7 oldebørn og 8 tip-oldebørn var alle lærere eller gift med en lærer.

Midterst i nederste række sidder Peter Jensen, senere ejer af Svinggaard i Borsholm.

Denne blev indviet 8. september 1898 og fik som skoledistrikt tillagt Espergårde, Tibberup og det meste af Mørdrup.

I Hornbæk manifesterede befolkningens udviklingen sig ved, at der i 1881 blev ansat pøge-lærerinde. Hun fik anvist bolig i hidtilværende lærerbolig, hvor hun også underviste, og til førstelæreren opførtes et nyt hus.

Men det gav anledning til nogen diskussion⁸.

Fhv. førstelærer Karl Hoffmann, skrev i 1948 om denne hændelse:

»Der var dengang mange muligheder for at finde en egnet byggeplads. Skolens tilliggende omfattede nemlig foruden den plads, hvor skolen nu er beliggende, hele det stykke jord, som mod nord be-

grænses af Strandvejen. I retning vest-øst strakte jordstykket sig fra vestre bæk til de grunde, hvor nu apotheket og sadelmager Sørensens ejendom ligger. Nu var det således, at lærer Nielsens hustru helst ville have huset bygget på den bakke, hvor senere muremester Bannebjerg byggede sit hus, me-

dens lærer Nielsen mente, at det var for langt fra skolen. Ved den lejlighed blev det mandens mening, som sejrede, og den ny bolig blev opført nærmere ved den gamle. Denne afgørelse har senere vist sig at få højst uheldige følger for Hornbæk skoles udviklingsmuligheder«⁸.

De første lærerinder i Nyrup

På trods af Espergærde Skoles ibrugtagen i 1898⁷³, samt Betzy Svedstrups fortsatte succes som skoleholderske⁶⁶ også efter 1898, faldt Nyrup skoles elevtal ikke væsentligt. I 1899 var det gennemsnitlige elevtal i Nyrup således på 81 og året efter på 80.

Betzy Svedstrups succes fremgår således indirekte af en ansøgning om tilskud til sin skole fra den 25. september 1900. I ansøgningen står der således, at skolen i de senere år havde haft i gennemsnit over 40 børn, hvoraf de 9 fra Nyrup skoledistrikt, 5 fra Gurre og 25 fra Espergærde skoledistrikt. Skolen havde da 3 klasser, der blev undervist hver dag. Ældste klasse fra kl. 8 (om vinteren kl. 8.30) til 12 og de yngre fra kl. 11 til 3. Pigerne undervistes desuden daglig een time i håndarbejde⁷³.

I Nyrup skole blev det med andre ord nu alligevel for meget for kun een lærer, og allerede i år 1900, blev der derfor annonceret efter en lærerinde til Nyrup skole. Antallet af ansøgere var imidlertid ikke stort – kun 6. Heraf anså Skoledirektionen for Li-

unge-Kronborg Herred de 5 for uegnede eller ikke kvalificerede. Tilbage blev Cathinka G. Nyholm fra Vrensted, og hun startede på sin gerning i Nyrup den 15. februar 1901⁷⁶.

Sangundervisningen

Jens Andersen fik således nu hjælp i den daglige undervisning og de to hidtidige klasser kunne atter deles til 4 klasser. Samme Jens Andersen har næppe været helt uden humor. Noget så banalt som en ansøgning til Tikjøb Sogneraad om en violin, fik han udformet således:

»Her i Nyrup Skole føles haardt savnet af en Violin. En saadan skal jo høre med til en Skoles Inventar, og min ærb. Anmodning er da at faae dette Savn afhjulpet. Jeg havde en gammel Violin, som jeg tog i Brug, da jeg kom hertil, men den nægtede at gøre Tjeneste ret længe og ligger nu med knækket Hals«⁵⁶.

Sang med musikledsagelse blev betragtet som en meget vigtig del af undervisningen. En sangprotokol, der i

1982 blev fundet på den nuv. Nyrup skoles loft, viser således hvorledes sangundervisningen blev forestået ved Nyrup skole i perioden 1892-96. Af regulativet fremgår det, at samtlige børn skulle deltage i undervisningen. Først når det tydeligt var bevist, at børnene manglede anlæg for sang og musik, kunne de fritages! I de to nederste klasser skulle børnene så lære 10 salmer og 15 sange, og i de to øverste klasser et lignende antal. Enkelte skulle der lægges særlig vægt på f.eks. nationalmelodierne og julesalmerne. Protokollen gennemgår således nøje hvilke sange eller salmer, der er indøvet med hvilke klasser på hvilke dage⁷⁷.

Allerede til 1. april 1902 flyttede frk. Nyholm imidlertid og som vikar ansattes Marie Rasmusen⁷⁸. Ny lærerinde blev Karen S. Haar, der tiltrådte 1. august 1902. Hun blev i embedet til 31.3.1907 og afløstes da af en vikar, Ida Estrup, der boede på »Lille Kathøj« ved Tikøb⁷³. Som ny lærerinde ved Nyrup skole ansattes Anne Marie Hansen, der hidtil havde virket på Gertrudsholm skole pr. Humble. Hun ansattes pr. 1.7.1907 og kom til at virke på Nyrup skole helt frem til 1950.

Både i 1899 og i 1904 kom der nye skolelove²³, som naturligvis gjaldt for hele landet. Men stadigvæk var der forskel på om skolen lå i byen eller på land. For landsbyskolernes vedkommende var de obligatoriske fag nu mundtlig dansk, skriftlig dansk, religion, skrivning, regning, historie, geografi, samt samt gymnastik for drenge⁷⁹. De lokale myndigheder kunne derudover selv bestemme om pigerne

skulle have gymnastik og om der skulle indføres fysik og sløjd på undervisningsplanen. I Nyrup havde man imidlertid indført håndgerning for pigerne. Måske under indtryk af Betzy Svedstrups store succes med samme fag i sin privatskole i Mørdrup.

Det gav imidlertid andre problemer. Frk. Hansen måtte således allerede få måneder efter sin tiltræden skrive til sognerådet og bede om bemyndigelse til at indkøbe materiale til håndgerning, idet

»... det har vist sig, at der her i Skoledistriktet er flere fattige Børn...«⁷³

Loven bestemte, at lærermidler, der kun brugtes på skolen, skulle anskaffes af kommunen, medens forældrene selv måtte anskaffe de øvrige lærermidler til børnene. Dog kunne fattige forældres børn få udleveret sådanne lærermidler for sognets regning. Problemet var blot, at loven ikke bestemte, hvem der skulle regnes for fattige.

Endelig bestemte de nye skolelove, at antallet af undervisningstimer for hver klasse skulle være 18 ugentligt i gennemsnit. Derimod krævede loven ikke hverdagsundervisning, selvom det generelt blev anset for bedre at have halvdagsundervisning hver dag, fremfor heldagsundervisning hveranden dag.

Tanker om bedre undervisning m.m.
Nyrup skole havde som nævnt hverandendagsundervisning i lighed med de øvrige skoler i Tikøb sogn, men der var nu ikke udelt tilfredshed med de bestående ordninger. Et udvalg bestå-

Da Tikøb kommunes Skolevæsen ophørte 1. april 1970 var der mere end 150 lærere ansat. Dette foto stammer fra 1909. Da havde Tikøb sognekommune ansat i alt 18 lærere og lærerinder. På billedet er imidlertid også enkelte ægtefæller samt muligvis en af de ansatte uexaminerede håndgeringslærerinder.

1. Jens Andersen (førstelærer i Nyrup 1896-1911). 2. Niels Peter Sørensen (førstelærer i Havreholm 1896-1915). 3. Niels Sørensen Skovbakke (andenlærer i Tikøb 1906-10). 4. Svend Westengaard Jørgensen, senere Hildinge (1. lærer i Hellebæk 1906-43). 5. Johs. Bonde Frederiksen (ene- og førstelærer i Holmene 1908-39). 6. Carl Adolf Nielsen (førstelærer i Espergærde 1898-1932). 7. ? 8. Johan Pedersen (førstelærer i Snekkersten 1895-1939). 9. Christina Nielsen f. Thomsen (gift med nr. 6). 10. Kornelia Hoffmann f. Nielsen (gift med nr. 22). 11. Laura Frederiksen f. Nielsen (gift med nr. 5). 12. Frk. Theodora Kolding (lærerinde i Espergærde 1906-27). 13. Peter Valdemar Herrmann (førstelærer i Tikøb 1906-37). 14. Anders Kristen Andersen (førstelærer i Gurte 1907-39). 15. Frk. Anne Marie Hansen (lærerinde i Nyrup 1907-50). 16. Frk. Fanny Børgesen (lærerinde i Snekkersten 1877-1923). 17. Måske Helga Olsen (lærerinde i Havreholm 1906-19). 18. Frk. Marie Nielsen (lærerinde i Gurte 1905-38). 19. Anna Marie Pedersen f. Larsen (gift med nr. 8). 20. Gudrun Andersen f. Bredsdorf (gift med nr. 14). 22. Niels Karl Hoffmann (førstelærer i Hornbæk 1905-36). Halfdan V. Skjoldager (enelærer i Borsholm 1897-1913) er ikke med på billedet. Den ene uidentificerede kan være A.P. Christensen (andenlærer i Hornbæk 1909-1915) eller Oscar V.S. Juul (andenlærer i Hellebæk 1909-10).

Anne Marie Hansen (1884-1951). Dim. Vordingborg Sem. 1905. Lærerinde ved Nyrup skole 1907-1950.

ende af repræsentanter for sognerådet, skolekommissionen og lærerstanden afgav således i juni 1910⁸⁰ et forslag om, at der bl.a. ved Nyrup skole ansattes endnu en lærer foruden de to lærerkræfter, der allerede fandtes på stedet. Med ansættelse af en evt. ny lærer kunne man nemlig opnå, at det gennemsnitlige timetal for hver elev blev på mindst 24 timer ugentlig.

Og det var netop hvad udvalget stræbte efter. Man sagde således selv, at man havde sin opmærksomhed særligt henledt på at få 1) mere undervisningstid, 2) flere klasser i hver skole, samt 3) mindre børnetal i hver klasse.

Disse bestræbelser faldt sammen med, at Nyrup og Espergærde skole-

distrikter i marts 1911 stillede forslag om at indføre hverdags- og halvdagsundervisning i de to yngste klasser⁸⁰.

Der kom imidlertid ikke nogen nyordning på det område. Derimod blev det i 1911 nødvendigt for lærer Andersen at søge om pension. Jens Andersen led af en øjenlidelse, der med tiden kun blev værre og den forhindrede ham i at udøve sin lærergerning. Jens Andersen blev derfor pensioneret med udgangen af september 1911, 67 år gammel⁸¹.

Lærergerningen i Nyrup blev imidlertid i familien lidt endnu, idet Jens Andersens brorsøn, O.A. Andersen fra Skovlunde, søgte og fik vikariatet fra 1.10.1911 til udgangen af december samme år⁸².

Ud af 36 ansøgere valgtes til tiltrædelse Ole Johannes Eliassen som ny førstelærer pr. 1.1.1912⁸². Lærer Eliassen kom fra Hellebæk skole, og han skulle sammen med frøken Hansen komme til at præge Nyrup skole i mere end een generation.

I det hele taget ser det ud til at have været en rolig periode, Nyrup skole derefter går ind i. Eliassen startede dog med en glædelig begivenhed: Han blev nemlig gift med Dorthea Jensen kun 3 måneder efter sin tiltrælden.

En af de mest sindsoprivende begivenheder i den efterfølgende periode synes at have været et indbrud i vinteren 1914, hvor – violinen – blev tyvens bytte⁸³.

Det har ikke været muligt at bestemme i hvor stort et omfang Eliassen drev aftenskole, men i al fald er det sikkert, at der i perioden 1.11.1916 til 2.3.1917 var 27 elever i Eliasens aftenskole⁸⁴.

Anne Marie Hansen fik i 1917 tilladelse til at indsætte en vikar – for egen regning – i sit lærerindeembede. Baggrunden var, at frk. Hansen ønskede at komme på en folkehøjskole i perioden 1.4.–1.8.1918. Imidlertid fik frk. Hansen åbenbart blod på tanden og måtte derfor søge om, at vikariatet blev forlænget helt frem til august 1919, hvilket blev godkendt⁸⁴.

Vikaren for frk. Hansen blev Eva Rindal, der kom fra Ulstrup skole ved Kalundborg. Efter vikariatet i Nyrup, ansattes Eva Rindal ved Holmene skole.

En forgæves udpantning

I øvrigt var året 1917 et år med uhørt mange forsømmelser i Nyrup skole. Skoledirektionen bad i den anledning om en udtalelse fra skolen vedr. disse mange forsømmelser. Førstelærer Eliassen svarede i et brev tilbage,

»... at disse skyldtes ganske enkelte Familier, der nu er bortrejste, undtagen en, hvis ene Datter i 1917 har forsømt ulovligt 26 Dage, svarende til 2 Måneders Undervisning. Den anden Datter har forsømt næsten ligesaa mange Dage«⁸⁵.

Forældrene blev ved sådanne ulovlige forsømmelser idømt skolemulkter, d.v.s. bøder. Hvis disse ikke blev betalt, blev sagen efter behandling i sognerådet ofte overgivet til politiet, der så indledte en fogedsag mod de pågældende for at inddrive multken. I det tilfælde Eliassen beretter om ovenfor, var der tale om en arbejdsmand boende i Kvistgaard. Han blev idømt 18,75 kr. i multk, som han imidlertid ikke kunne betale. Fogedsagen mod

ham måtte imidlertid afsluttes uden resultat, da det viste sig, at arbejdsmanden og hans familie intet ejede, som kunne udpantes. Loven hjemlede således ikke ret til at pante i en families »seng, bord og tarvelige klæder«. Som nævnt endte denne sag uden resultat, men ofte skete der det, at når der intet var at udpante, forvandlede straffen til fængsel for faderen – almindeligvis en tre-fire dage i Helsingør arrest.

Det fremgår, at forsømmelserne fortsatte i de følgende år, men at de ikke i alle tilfælde var lige grove. I 1923 var der således 272 ulovligt forsømte dage ved Nyrup skole, men af de idømte mulkter på 112,48 kr., blev de 66,21 kr. eftergivet⁸⁶.

Kommuneskolerne udbygges og moderniseres

Håndgerningslærerinder

I starten af 1900-tallet begyndte de fastansatte lærerinde for alvor at dukke op i Tikøb kommunes Skolevæsen. I Gurre ansattes den første lærerinde i 1894, derefter fulgte Snekersten i 1900 og Havreholm og Nystrup i 1901. I foråret 1905 besluttede sognerådet, at håndgerning skulle være pligtigt fag for alle piger i alle kommunens skoler⁸⁰. Der blev derfor ansat ueksaminerede håndgerningslærerinder ved de skoler, som endnu ikke havde en eksamineret lærerinde ansat. Disse håndgerningslærerinder var naturligvis af vekslende kvalitet, men i Tikøb var man nok uheldigst. I juni 1911 skrev 18 beboere således til Sognerådet og klagede over lærerinden:

»Hun er sikkert kun daarligt egnet til sin Gerning, da Børnene saa godt som intet lærer hos hende, men for de flestes vedkommende undervises hjemme om, hvorledes de skal bære dem ad. Børnene har aldeles ingen Respekt for hende, men Børn og Lærerinde skændes af Hjertens Lyst...«⁸⁰.

I 1916 var det galt igen, idet assistenten ved Statens Haandgerningstilsyn havde været på inspektion:

»Haandgerningslærerinden i Tikøb er aldeles uskikket som Lærerinde. Hun er ikke i besiddelse af tilstrækkelig dygtighed og forstår ikke at undervise eller omgås børn. ... Efter Frøknens egen Udtalelse til mig (ovenikøbet i Børnenes

Paahør), er Børnene saa frygtelig uartige i hendes Timer, Ro er der ikke Spor af, Børnene nægter at lære de Arbejder Lærerinden giver dem, svarer hende igen, naar hun irrettesætter dem, løber fra deres Pladser o.s.v.«⁸³.

De kommunalt, fast ansatte lærerinder var imidlertid ansat på dårligere vilkår end de mandlige kolleger. Boligen var mindre, haven var mindre og lønnen var mindre. Der skulle imidlertid gå en del år før lærerinderne klagede over dette – først i 1919 – og endnu længere før end der blev rettet op på den situation⁸².

Manglende hygiejne

Generelt var situationen ved indgangen til 1900-tallet, at skolerne var små – oftest for små – uhygiejniske, umoderne, dårligt indrettede og udstyrede. Disse forhold forbedredes naturligvis hen ad vejen, men det tog lang tid.

Eksempelvis havde flere skoler problemer med at skaffe ordentligt drikkevand. Smed P.C. Jensen og skovarbejder N. Christensen skrev i september 1905 til lærer Nielsen, Espergærde skole:

»De bedes være saa venlig at sørge for, at Børnene kan faa Drikkevand den Tid de ere under Deres Opsigt. Vi finder det meget Sundhedsfarligt og Urimeligt at Børnene skal drikke Vand fra Tagrenden«⁸⁰.

I januar 1907 skrev lærerne Herr-

mann og Skovbakke til sognerådet:

»Undertegnede henleder herved det ærede Sogneraads Opmærksomhed paa, at der ved Tikøb Skole mangler et Pissoir. Savnet af et saadant er en Uanstændighed over for Børnene indbyrdes saa vel som overfor Skolens nærmeste Naboer«⁸⁰.

Hygiejnen havde i almindelighed slet ikke nået vore dages standard. Til

brug for rengøringshjælpen i Holmene skole var der således i 1908 udarbejdet en instruks, hvori det bl.a. var bestemt, at gulvene skulle vaskes en gang om ugen, afstøvning skulle ske en gang om ugen. Om latrinerne var bestemt, at sæderne og gulvet skulle vaskes hver 8. dag og selve latrinerne skulle tømmes 4 gange om måneden!⁸².

Det blev kun langsomt bedre. Den

Tikøb skoles udflugt til København 1907. Billedet afspejler således en festdag i skolen – hvilket bl.a. ses af pigernes flotte sommerhatter. Bemærk også den tids modelune: Kæmpemæssige opsatser på damernes hatter. Af de voksne på billedet har det kun været muligt at identificere to, hvoraf den ene er herren med stråhat yderst til venstre. Det er andenlærer ved Tikøb skole, Niels Sørensen Skovbakke (f. 1884). Han var dim. fra Blaagaards Sem., og var ansat ved Tikøb skole 1906-10. Øverst i billedet ses en dame med en meget omfangsrig, lys hat. Til højre for hende ses førstelærer Peter Valdemar Herrmann (1872-1942). P.V. Herrmann dim. fra Vesterbros Sem. i 1893. Han kom til Tikøb skole i 1906 og forblev førstelærer dér til 1937.

3. november 1921 skrev lærer Hildinge til Sognerådet:

»Jeg tillader mig herved at anmode om det ærede Sogneraad om, at lade foretage noget i Anledning af den Invasion af Rotter, som vi i lange Tider har været plaget af. Vi har dem baade ovenpaa og under Gulvene i Køkkenet og Skolestuen, hvor de af og til viser sig i Timerne til stor Forstyrrelse for Undervisningen. Vi har selv gjort hvad vi kan, for at bremse dem med Fælder, Ratin, Fosfor og Strandløg, men det forslaar ikke...«⁸⁵

Men endnu langt senere – i oktober 1934 – udtalte sognerådsmedlem Valdemar Jensen ved et møde i sognerådet:

»I Snekkersten Skole er der saa mange Rotter, at de midt paa Dagen danser rundt mellem Børnene.«⁸⁹

Skoledebatten 1910

I 1910 var stemningen på en række beboermøder afholdt på kommunens foranledning, meget stærkt for, at der skulle indrettes et forbedret skolevæsen. Et udvalg bestående af medlemmer af sognerådet, skolekommissionen og lærerstanden, var da også enige om, at dette kun kunne opnås ved at få mere undervisningstid, flere klasser i hver skole og mindre børnetal i hver klasse. Udvalget skrev i sin indstilling:

»Disse Krav kan umuligt ske fyldest, uden at der ansættes flere Lærerkrafter ... (paa den måde) at der ved *hver* Skole i Kommunen

ansættes en ny Lærer eller eksam. Lærerinde. ... Ved at følge Udvalgets Indstilling vil ligeledes opnaaes, at man kan indføre Hverdagsundervisning...«⁸²

Selvom mange gode ønsker således blev udtrykt var det konkrete resultat af udvalgets indstilling faktisk kun, at der i Hornbæk blev ansat en lærerinde. Retfærdigvis skal det dog tilføjes, at der også i de følgende år blev iværksat flere udbygninger af de eksisterende skoler m.h.p. at forbedre pladsforholdene.

Privatskolerne forsvinder

Tyverne var i øvrigt det sidste årti med privatskoler i større omfang. Allerede i 1902 stoppede Louise Carøe sin privatskole i Aalsgaard, og med udgangen af december 1914 blev »Hellebæk Fabrikkers Privatskole« – også kaldet »Hellebæk ny Skole« – nedlagt. Nedlæggelsen blev fra Fabrikkens side begrundet med, at der var en nedgang i antallet af børn som søgte skolen, at kun et mindretal af disse tilhørte »Fabriksbefolkningen« og at det var for dyrt at drive skolen for fabrikken, idet skolepengene pr. elev pr. måned fortsat kun var 1 kr. Til gengæld måtte sognerådet ved skolens nedlæggelse leje et skolelokale af fabrikken for at skaffe plads til de mange »nye« børn i Folkeskolen. Dette lejemaal ophørte først med udgangen af marts 1924⁸³.

I 1921 gik også Betzy Svedstrup på pension, og selvom skolen fortsattes af Margrethe Knudsen sygnede den helt hen i løbet af tyverne⁶⁶. I Skotterup meddelte Margrethe Hansen, at hun så sig nødsaget til at lukke Skotte-

rup Privatskole med dens 54 elever i sommeren 1925, da den ikke kunne løbe rundt økonomisk⁸⁵.

I de følgende afsnit vil vi kort gøre status og følge udviklingen i kommunens skoler i de første årtier af dette århundrede.

Hornbæk skole

Skolen havde i slutningen af 1800-tallet fået så mange børn, at den var blevet udvidet med en andenlærer i 1891. Selve skolebygningen var tillige blevet ombygget et par gange. Da Karl Hoffmann kom til Hornbæk skole som førstelærer i 1905 skrev han efter få uger og anmodede om en ny tavle:

»Den sorte Maling er næsten helt slidt af den gamle Tavle, og den er desuden saa Mør af Ælde, at den

truer med at falde fra hinanden«⁸⁰.

Imidlertid blev forholdene generelt for dårlige og da der i 1910 ansattes en lærerinde måtte der ske noget – Karl Hoffmann beskriver situationen således:

»Sluttelig enedes man om at kassere den gamle skole og opføre en helt ny på den forhåndenværende byggegrund. Det blev det skolehus, som nu kaldes det gamle. I planen var tillige indbefattet et gymnastikhus som skulle ligge på den nedrevne skoles plads. Imidlertid rejste der sig en storm, som nær havde tilintetgjort de foran skildrede planer. Som bekendt er Tikøb kommune en af landets største, og da det rygtedes i den midterste og måske især i den sydlige

Til afløsning for den gamle Hornbæk skole, der var bygget i 1816, kunne hornbækkerne ibrugtage denne nye skole i 1912. Der var allerede da planer om en gymnastikbygning, men den blev først en realitet i 1929. Huset til højre er lærerboligen.

del af den vidtstrakte kommune, hvilke skumle planer der næredes i Hornbæk, rejste der sig en stærk bevægelse for at hindre, at de skulle blive til virkelighed. Protestbevægelsen indkaldte til møder forskellige steder i kommunen, og der taltes mange stærke ord om de slemme hornbækkere, der ville »smide kommunens penge ud ad vinduet«.«⁸

Sognerådet vedtog da i 1910 at bygge en ny skole med 4 klaseværelser, en bolig for en ugift lærer og til 2 ugifte, samt et gymnastikhus. Årsagen var, at den gamle skole var fugtig og angrebet af svamp. Murene var af ler og smuldrede. Gulvene lå direkte på jorden uden isolering og ventilation⁸². Desuden var børnetallet i stadig stigning. Befolkningen i Hornbæk skoledistrikt var således steget fra 778 til 909 i perioden 1901-11.

På trods af udbygningen og deling af klasserne var der dog stadig proble-

mer: Statens tilsynsførende med Haandgjerning i Folkeskolen, Ebba Petersen, skrev den 16.10.1921 efter en inspektion på Hornbæk skole:

»Jeg tillader mig at paatale overfor den ærede Skolekommission, at Frk. Petersen sidder med alt for mange Elever paa een Gang, naar hun har 5. og 6. Klasse sammen. Elevantallet bør ikke overstige 25. Børnene er i forskellige Aldre og paa forskellige Standpunkter, og Arbejdet bliver derved uoverkommeligt for Lærerinden. Ved flere Borde sad der 3 Elever, skønt der kun er Plads til 2. ...«⁸⁵.

Men elevtallet steg også voldsomt i denne periode – fra 147 i 1914 til 184 i 1923⁸⁷.

I 1929 indviedes en ny gymnastiksal og umiddelbart før krigen var der udarbejdet planer om endnu en udvidelse, denne blev dog forsinket af besættelsen⁸.

Undervisningsplan for Hornbæk skole 1919

	1.kl.	2.kl.	3.kl.	4.kl.	5.kl.	6.kl.
Dansk	7	7	7	7	7	7
Religion	1½	3	3	3	3	3
Skrivning	2	2	2	1	2	2
Regning	3½	4	4	4	4	4
Historie	1	2	2	2	3	3
Geografi	1	1	1	2	2	2
Sang	1	1	2	2	2	2
Naturkundskab	1	1	0	1	2	2
Fysik	0	0	0	0	1	1
Tysk	0	0	0	0	2	2
Gymnastik	0	2	2	2	2	2
Håndgerning for piger	0	2	2	2	2	2
Ialt pr. klasse	18	23	23	24	30	30

Eleverne gik i de første fire klasser i ét år. 5. og 6. klasse varede hver 1½ år.

Havreholm skole

I Havreholm skrev 33 beboere i april 1905 til Sognerådet og anmodede om at lade opføre en ny skole, da den gamle trængte til reparation og desuden lå uhensigtsmæssigt. Hvad angår placeringen, var det nu især beboerne i Plejelt, der var utilfredse, de ønskede en ny skole placeret der⁷³. Denne henvendelse gav dog intet resultat – og det gjorde lærer N.P. Sørensens skrivelse i maj 1909 heller ikke:

»Det er almindelig bekendt, at den gamle Skolestue er saa mørk, at det er umuligt for Børnene at se i de mørke Vintermaaneder og de første to Timer af Dagen. Deres Øjne og Arbejdslyst svækkes af den haabløse Stirren. ...«⁸²

Men først i 1915 nedsattes et byggeudvalg, som i juni samme år indkaldte skoledistriktets beboere til et møde. Igen kom spørgsmålet om den nye skoles placering op til debat⁸⁴. Byggeudvalget måtte derfor overlade det til sognerådet at bestemme placeringen – og da man her valgte en byggegrund på hjørnet af Bøtterupvejen og Holtetvejen, gav det straks en voldsom reaktion fra beboerne i Plejelt over den lange skolevej til den nye skole. Det affødte en del diskussion om en ny skolesti – men det blev dog ikke til noget,

»... da man om Vinteren ville faa en vanskelig og ufarbar Sti – uden at den ville blive kortere end den gamle Sti – foruden Kommunens Udgift til Anlæggelsen«⁸⁴.

I 1918 kunne den gamle Havreholm skole så afløses af en ny og mere moderne skole. Det planlagte gymnastik-

hus nåede dog aldrig længere end til papiret. Fra 1901 til 1933 var skolen 4-klassedelt, men herefter ændredes den til kun at have 3 klasser – elevtallet var da også nede på kun 51⁸⁵.

Her som andre steder benyttedes skolen imidlertid også til en række andre formål – møder og aftenskole. Sidstnævnte virksomhed gennemførtes ofte under vanskelige vilkår af læreren. Havreholms lærer gennem 19 år, Niels Peter Sørensen gav i 1909 udtryk for den situation på en ganske malende måde:

»Som jeg udtalte i Fjor gentager jeg ærbødigst i Aar, Aftenskolearbejdet her er meget besværligt. Det Liv og den Lyst, der bør findes i en saaden Skole for at Arbejdet skal lykkes, maa Absolut komme fra Lærerens Personlighed – Dansesøvelser, Maskerader, Baller etc. fanger anderledes Ungdommens Øre og letbevægelige Sind. Dertil kommer, at Aftenskolen tilsyneladende ikke arbejder under Medbør fra Sogneraadet og dets ledende Mænd. Der har i Aar været brugt *mindst* 2½ Tdr. Kul foruden ca. 30 Potter Petroleum og derfor ydes i Erstatning 10 Kr. I Henhold til ovenstaaende tillader jeg mig ærbødigst at henstille til Sogneraadet, at der ydes os al den Støtte, der er mulig, at de Lærere, der har taget den Gerning op, ikke skal trættes og sløves, under det ganske vist Vanskelige, men meget Samfundsnyttige Arbejde«⁸⁰.

Den kun 21 år gamle skole i Havreholm blev nedlagt i 1940⁸⁷.

Borsholm skole

Den ca. 180 år gamle rytterskole i Borsholm brændte den 3. juni 1903. Intet fra den gamle skole blev reddet. På dette tidspunkt var skolen 2-klasedelt og ældste klasse havde 35 elever og yngste 30. Skolen lå på den grund, der i dag har adressen Strædet 1, Borsholm. Den bestod da af et skolehus i nord-syd på 14 fag, samt udhuse på i alt 13 fag. Den totale forsikringssum på ca. 8.600 kr. blev af Tikøb sogneråd anvendt til at bygge en ny skole – men ikke på samme sted. I stedet besluttedes det at bygge på den gamle skolelod øst for Borsholm by. Byggeriet stod på i foråret 1904 og ca. et år efter branden kunne den ny skole ibrugtages⁷³. I mellemtiden lejede man et skolelokale i et andet hus i Strædet⁹⁰.

En halv snes år senere var elevtallet steget til 71, og en udvidelse trængte sig på. Det skete i 1915, hvor yderligere et klasseværelse blev bygget, således at der nu var 2. Samtidig blev der oprettet et lærerinde-embede ved skolen⁸⁰.

I forbindelse med den store skoledebat i trediverne, var befolkningen i Borsholm skoledistrikt meget aktive for at beholde og forbedre deres skole. I oktober 1933 skrev således 97 beboere under på et krav om opførelse af et gymnastikhus. Begrundelserne herfor var, at de andre skoler i kommunen havde en, at interessen var stor, at skoledistriktet ikke var mindre end de øvrige og at det var urimeligt med denne forskelsbehandling⁸⁸. Det hjalp dog ikke med de gode argumenter – skolen nedlagdes med udgangen af marts 39.

Holmene skole

Allerede ved starten af århundredet, blev der foretaget en mindre udvidelse af Holmene skole⁷³, men skolen forblev uændret med kun een lærer og 2-klasedelt. Først i juni 1918 blev det indstillet til sognerådet, at skolen skulle udvides med 1 klasseværelse, 1 lejlighed til en lærerinde og 1 værelse til førstelæreren på loftet⁸⁴.

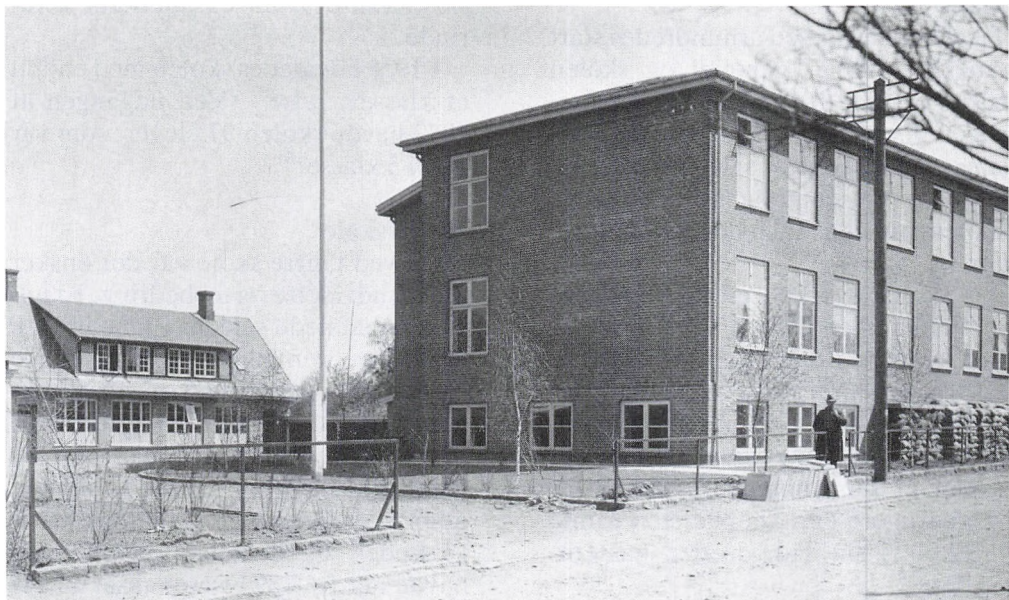
Befolkningen i store dele af Tikøb kommune var endnu langt ind i 1900-tallet landbefolkning – hvoraf mange husmænd, daglejere, indsiddere og arbejdsmænd – alle med meget små indtægter. Et andragende fra marts 1907 fra en beboer i Holmene skoledistrikt illustrerer meget godt den trængte situation man befandt sig i:

»Undertegnede Indsidder Laurits Christoffersen, Saunte Overdrev, andrager ærbødigt herved det ærede Sogneraad om at maatte blive fritaget for at betale den mig fra 4'de Kvartal 1906 paalagte Skolemulkt, da Børnene har været ved at tage Kartofler op og vi dårlig har Raad at betale saavel som at undvære den Indtægt vi ved Børnenes Hjælp har faaet«⁸⁰.

Skolen i Holmene nedlagdes ved udgangen af marts 1939 og børnene fra skoledistriktet overflyttedes til den nye Nygaard skole.

Espergærde skole

Espergærde skole fik fra sin indvielse i september 1898 til marts 1904 en meget stor tilgang af elever, nemlig fra 45 til 80 i nævnte tidsrum. Skolen var da 2-klasedelt. Denne udvikling medførte, at enelærer C.A. Nielsen allerede i februar 1904 anmodede om op-

Espergærde skole fotograferet under krigen – bemærk sandsække-afdækningen af kælder-lokalerne. Denne skolebygning havde afløst den oprindelig bygning, der blev opført i 1898 og som hurtigt blev alt for utilstrækkelig. Skolebygningen var typisk for skolebyggeriet i slutningen af trediveerne og først i fyrrene i Tikøb kommune. Bygninger af lignende karakter blev således opført i både Snekkersten, Hellebæk og Hornbæk. Bygningen til venstre i billedet måtte kort efter krigen lade livet for en større udvidelse af skolen.

rettelse af et lærerindeembede ved skolen. Det skete dog først fra 1.1.1906⁸⁰.

Befolkningsudviklingen fortsatte imidlertid, og der gennemførtes forskellige om- og tilbygninger bl.a. i 1906, i 1919 og i 1927, hvor en gymnastiksal kunne tages i brug⁸⁷. Næste forandring skete i 1939, hvor den gamle skolebygning blev revet ned og en ny bygning ud imod Stokholmsvej blev opført.

I 1921 var skolen blevet 5-klasse-delt, og der var nu 2 lærere og 1 lærerinde. De 5 klasser var inddelt på følgende måde:

1. klasse, et-årig 18 t/uge, dagligt mellem kl. 11-2 eller 12-3.
2. klasse, et-årig 20 t/uge, dagligt mellem kl. 8 og 11 eller 12.
3. klasse, et-årig 20 t/uge, dagligt mellem kl. 11 og 2 eller 3.
4. klasse, to-årig 24 t/uge, dagligt mellem kl. 8 og 12.
5. klasse, to-årig 30 t/uge, dagligt mellem kl. 8 og 1⁸⁵.

Ved udgangen af 1932 var skolen blevet kommunens største med i alt 176 elever. Der var nu 4 klasseværelser + 1 gymnastiksal og der var ansat 3 lærere og 2 lærerinder⁸⁵.

Tikøb skole

Tikøb skole var ved århundredes start omkring 180 år gammel og skolen trængte i høj grad til en modernisering. Distriktslæge L. Hansen, Helsingø, »kasserede« således skolen i 1909 og en samtidig beskrivelse af skolen har bl.a. følgende formuleringer:

»Skolen i Tikøb er ikke længere tjenlig til en Oplyst Tids Børn ... I Lærerens Bolig er alt i Forfald ... Tagværket er mørt af ælde ... Om det hele med Undtagelse af Skoleborde og Kakkellovne gælder, at det er for gammelt ... Skolen er daarligere end Snekkersten gamle Skole i sin Tid, da den kasseredes«⁸⁰.

Der skete imidlertid ikke noget de første par år selvom også beboerne i Tikøb foranstaltede en underskriftsindsamling med ønske om en bedre skoleforhold. Elevtallet var i Tikøb stort set uforandret, 103 i 1902 og 102 i 1911⁸² – hvilket nok har medvirket til den lidt sene udvikling i sagen. I 1911 blev der imidlertid nedsat et udvalg angående en ombygning af Tikøb skole.

Man startede med et borgermøde i april 1911 på Tikøb kro, men først i februar 1912 barslede udvalget med indstillingen til sognerådet. Den bestod i at bygge en hel ny skole nord for den gamle og bortsælge den gamle skole med bolig og skolelod. Den nye skole kom til at bestå af to klasseværelser og gymnastiksal, og blev taget i brug i 1912⁸³. Der var da 2 lærere + 1 håndgerningslærerinde ved skolen, som var 4-klassedelt. Først i 1924 afløstes

sidstnævnte af en eksamineret lærerinde.

I 1926 udvidedes skolen med endnu et klasseværelse⁸⁷. Ved udgangen af 1932 havde skolen 97 elever, som var delt i 5 klasser⁸⁵.

Gurre skole

Også ved Gurre skole var der ønsket om en udvidelse og forbedring. Et udvalg anbefalede således i januar 1910 at nedrive den gamle skole og bygge en helt ny – gerne med et gymnastikhus. Det blev som bekendt aldrig til noget. I stedet nedrev man blot de gamle udlænger og udhuse til skolen, uden at opføre nyt⁸². Skolen var da 4-klassedelt og foruden førstelæreren havde der fra 1894 været ansat en eksamineret lærerinde. Skolehuset rummede 2 klasseværelser.

I 1926 skrev ikke mindre end 212 beboere under på en følgende henvendelse til sognerådet:

»Undertegnede Beboere i Gurre Skoledistrikt andrager herved Tikøb Sogneraad om at ombygge Gurre skole eller bygge en ny Skole med tre Klasseværelser og Gymnastiksal. Desuden ønsker Distriktets Beboere ansat en Lærer mere, saa Undervisningen kan blive udvidet i Lighed med, hvad der nu finder Sted i Skolerne ved Kysten«⁸⁷.

Der skulle gå 13 år før Gurre gamle skole blev afløst af en ny.

Hellebæk skole

Skolen i Hellebæk stammede fra 1876 – og der var kun een lærer helt frem til 1903, hvor der ansattes en andenlærer og skolen blev 4-klassedelt. Denne

ordning bestod frem til udgangen af 1914, da »Hellebæk ny Skole« blev nedlagt⁸³. Skolen blev da 5-klassedelt og der ansattes en lærerinde. I 1923 udvidedes skolen atter – denne gang med en helt ny bygning med bl.a. gymnastiksal⁸⁵.

I 1935 havde skolen 141 elever fordelt på 6 klasser, fordelt i tre klasseværelser⁸⁵. Det blev hurtigt for småt – særligt efter skoleloven af 1937 og beslutningen om indførelse af købstadsmæssig ordning. I 1938 indviedes derfor en hel ny fløj med 4 klasseværelser, sløjdsal og skolekøkken.

Mogens Lønstrup har i sin bog om skolerne i Hellebæk-Aalsgaard gengivet nogle indtryk fra livet i Hellebæk skole i tyverne:

»De fleste børn kom barfodede om sommeren, om vinteren med træsko på. Disse blev stillet i nogle lange reoler i gangen. Nogle havde sutter stående her, men mange gik på hosesokker i timerne. Tøjet blev slidt til sidste trevl, det var lappet, og de strikkede trøjer var fulde af stopninger. Skolemaden var simpel, fedtemad med pølse var almindelig. Mange havde avis-papir om maden, en sådan fedtet madpakkke var ikke lækker. Bogomslag købtes sjældent, man brugte tapetpapir eller en side af Familiejournalen. Det kneb også med den personlige hygiejne, det så man ved stranden. Skjorter og undertrøjer var ikke altid lækre. Nogle havde lopper, og alle fik lus på et eller andet tidspunkt. Man førte en hård kamp mod dem med tættekamme og sebadilleeddike. Et par piger kom hver morgen med

håret vasket i kogesprit, de kaldtes »spritterne«.

De fleste børn havde rygsække eller tornystre. Heri lå for de smås vedkommende: Tavle, penalhus og læsebog. Penalhusene var af træ for at skåne de skøre grifler. Griflerne blev spidset på murene, og mærkerne derefter kan ses ved indgangsdøren til de gamle klasseværelser. Tavlerne blev rengjort med en svamp eller klud. Nogle havde en lille flaske vand med til dette, andre klarede sig med spyt. Fra 1923 var der elektrisk lys, men før den tid oplystes skolestuen af to store petroleumslamper¹⁹.

Snekkersten skole

Den nye Snekkersten skole blev opført i 1897 efter at den gamle »Lerskole« var blevet bortsolgt. I året 1900 ansattes en lærerinde og skolen blev nu 4-klassedelt. Allerede i 1904 udvidedes skolen med endnu et klasseværelse⁶.

I 1923 var børnetallet steget til 90, deraf 1. klasse 33 og 2. klasse 33, hvilket var et barn mere end der overhovedet kunne skaffes bordplads til. Desuden skulle der i følge skoleplanen af 1921 ansættes en tredje lærerkraft, hvorfor det besluttedes at udvide skolen med endnu et klasseværelse samt et gymnastikhus⁸⁷.

Skolens 129 elever var i 1933 fordelt på 5 klasser⁸⁵ og næste udvidelse skete først i 1943, hvor den gamle skolebygning ud imod Rørtangvej (nuv. Klostermosevej) blev nedrevet og den nu eksisterende blev opført⁶.

Nyrup skole bliver for lille og for gammel

I gymnastikindberetningen for skoleåret 1917/18 anker gymnastikinspektøren – der var udsendt af Undervisningsministeriet – endnu engang over mangler ved gymnastikken i Nyrup skole. Denne gang drejer det sig om, at gymnastikpladsen mangler indhegning, skygge og læ⁸⁵.

Herudover skriver gymnastikinspektøren følgende bemærkning om Gurre, Holmene, Hellebæk, Tikøb og Nyrup skoler:

»Trods gentagne Paalæg undervises Forskolens Piger ikke i Gymnastik. Det bedes oplyst, om der er særlige Grunde til, at dette Paalæg ikke er efterkommet«.

Noget tyder på, at et mindre handicap afholdt frk. Hansen i Nyrup fra at forestå gymnastikundervisningen. Det medfødte handicap betød, at hun fik en karakteristisk haltende gang.

Ingen gymnastik for pigerne, ingen sal til gymnastik, dårlige indgangsforhold, små smalle klasserum samt en række andre uholdbare forhold, fik i marts 1919 glasset til at flyde over for lærer Eliassen. Han skrev således til sognerådet:

»I Anledning af de nuværende Forhold ved Nyrup Skole tillader jeg mig at fremsende en Indberetning til det ærede Sogneraad.

I alle de syv Aar jeg har været her er Børneantallet tiltaget i Skolen, og er nu for Tiden saa stort, at det næsten er umuligt at rumme dem i Skolestuerne.

Børnetallet er saaledes alene i

1918 tiltaget med et Gennemsnit af 13 og er for Tiden 115 i Skolen; men der findes 133 skolepligtige Børn i Distriktet, hvoraf nogle gaar i Gurre, andre i Mørdrup Privatskole.

Selvom dette Antal (29 pr. Klasse) ikke er særlig stort, maa det erindres, at Klasseværelserne her er meget smaa, henholdsvis 125 og 106 Kubikmeter (i Tikøb f.eks. 153 m³), og da Skolestuerne tilmed er saa smalle, at her kun kan staa to Rækker Borde, bliver det Antal Børn, der kan rummes, forholdsvis endnu mindre.

Fabriksvirksomhederne og den stadig stærkere Bebyggelse paa Kvistgaard vil da meget snart føre til, at vi ikke kan have Børnene i Skolen paa Grund af Pladsmangel.

Endelig vil jeg gerne gøre Sogneraadet opmærksom paa den ganske umulige Forgang (Opholdsrum) ved Skolen; den er nu kun 1 m bred (120 Cm) og i daarligt Føre altid fuld af Snavs og Vand.

I Skolens Interesse vil jeg da gerne bede det ærede Sogneraad at raade Bod på disse Forhold, eventuelt ved Nybygning paa Skolens Jord⁸⁴.

Hertil kan føjes, at der jo ikke var mulighed for at dyrke gymnastik indendørs. Det var nu ikke ualmindeligt på den tid – det var faktisk temmeligt ualmindeligt, hvis der fandtes gymnastiksal eller lignende ved datidens landsbyskoler.

Nyrup skole 1918. 1. klasse fotograferet med lærerinden, frk. Eva Rindal, der var vikar ved Nyrup skole 1918-19, hvorefter hun var ved Holmene skole indtil 1923. Eleverne i bagerste række fra venstre: ?, Bodil Nielsen, Johanne Karlsen, ?, Dagny Christiansen, Zenia Hansen, ?. Miderste række f.v.: ?, ?, Rigmor Jensen, Gerda Jørgensen, Valborg Christensen, Tove Olsen, Edel Jensen, ?. Nederst f.v.: Karl Petersen, Karlo Stokkerup, ?, Harold Nielsen, ?, Edwin Jensen, Paul Christensen, ?, ?.

Imidlertid fik Eliassen støtte i sin kritik af skolen. Det var det skolesynsudvalg, der i 1919 foretog det årlige skolesyn m.h.p. at indstille til sognerådet hvilke forbedringer, reparationer m.v., der skulle foretages i den enkelte skole. Dette skolesynsudvalg var i 1919 ganske enig og henstillede til sognerådet, at der blev taget skridt til en nybygning ved Nyrup Skole⁹¹. Også Skolekommissionen anbefalede dette⁶⁹.

Undervisningen i tyverne

Men hvordan foregik nu undervisningen omkring 1920? Ja, skolen var ind-

delt i 4 klasser, hvoraf 1. og 2. klasse gik i skole 3 timer dagligt. 3. og 4. klasse gik derimod kun i skole hveranden dag, men så til gengæld 6 timer. Skoletiden var i sommerhalvåret fra april til oktober fra kl. 8 til 14, mens den i perioden november-marts var fra kl. 8.30 til 14.30⁸⁵.

Hver klasse gik i skole 18 timer om ugen, men hertil kom gymnastik for drengene og håndgerning for pigerne. De ugentlige antal timer fordeltes som vist på skemaet, på de 4 klassetrin i 1922.

Det var frøken Hansen, der underviste de små klasser, d.v.s. 1. og 2.

Undervisningsplan for Nyrup skole 1922

1.kl. 2.kl. 3.kl. 4.kl.

Dansk	7	7	7	7
Religion	3	3	3	3
Skrivning	2½	2½	2	1
Regning	3	3	3	3
Historie	½	½	1	1
Geografi	½	½	1	1
Sang	1	1	1	1
Naturkundskab	½	½	0	1
Håndgerning for p.	0	6	3	3
Gymnastik for d.	2	2	2	2
Ialt pr. klasse	20	26	23	23

klasse. Herudover underviste hun i 3. og 4. klasse i historie, samt naturligvis alle klasserne i håndgerning. Det var således også frøken Hansen, der tog imod de nye førsteklasse. Det foregik ved, at børnene blev fulgt til skolen den første dag af en af forældrene, eller af en af de større søskende. Men efter at være blevet afleveret i klasseværelset var børnene alene i en ny verden, med en lærer eller lærerinde, der hævdede fuld autoritet. Eksempler på børn, der fik hjemve, og ville hjem igen med det samme, blev klaret ved at låse døren!⁹²

Lærer Eliassen underviste derimod de to største klasser foruden 1. og 2. klasse i sang, samt naturligvis alle klassernes drenge i gymnastik. Endelig kan det nævnes, at der hvert år i april, holdtes eksamen, derudover var der om efteråret en prøve for de børn, som skulle udskrives af skolen.

Eliasens klage over, at der var problemer i forbindelse med børnenes færden fra skolepladsen og ind i skolestuerne, blev løst i august-september 1924, da der blev bygget en ny forgang, hvorved problemet med søle,

vand og sjap i den gamle gang, syntes løst⁸⁷.

Lærer Eliassen var i øvrigt i de år aktiv på andre fronter. Det kan således nævnes, at han i perioden 1926-33 var formand for Tikøb Sogns Lærerforening.

Det var imidlertid ikke altid de boglige sysler, skolebørnene blev sat til i de tider. Det var således ikke helt ualmindeligt, at drengene blev sat til at grave have eller hyppige kartofler, og at pigerne blev sat til at plukke frugt eller lignende⁹³. At fodre Eliasens høns var således et helt lille ritual: Først skulle kartoflerne koges, derefter moses med klid, og først derefter kunne

Ole Johannes Eliassen (1884-1958). Andenlærer ved Hellebæk skole 1910-12. Førstelærer ved Nyrup skole 1912-49.

Nyrup skoles 4. klasse i 1926. Bagest ses førstelærer Eliassen. Eleverne er set fra venstre (stående): Gunnar Christensen, Eigil Andersson, Søren Hansen, ?, Kamma Jensen, Knud Jensen, Oluf Jørgensen, Hans Hansen, Gunnar Larsen, Eli Sørensen, Aksel Carlsen, Niels Jørgensen, Johannes Sørensen og Ove Sørensen. Siddense f.v.: Karen Jacobsen, Inger Hansen, Karla Madsen, Marie Pedersen.

hønsene konsumere det. Andre sysler blev dog betalt. F.eks. blev jordemoder Stokkerup-Larsens to plejesønner aflønnet med 50 øre for at vaske Eliasens Ford-vogn, som de kaldte »Neger-cyklen«⁹⁴.

Herudover ser det ud til, at 20'rne i Nyrup skole var en fredelig periode,

forstået på den måde, at der ikke skete mange og særligt store forandringer. Det er ligeved, at Eliasens sygdom i efteråret 1928, hvor seminarist A.M. Jensen vikarierede⁸⁷, er den eneste undtagelse fra dette lidt ensartede billede vi i dag kan se af arkiverne og de bevarede papirer.

»Det store skoleudvalg«

I 1929 tog sognerådet endeligt konsekvensen af kritikken mod kommunens skolevæsen og nedsatte et skoleudvalg til behandling af skoleforholdene i kommunen. I april 1929 var Tikkøb-Hornbæk-Hellebæk kommunens

3 skolekommissioner blevet samlet til een kommission med provst J. Petersen og dr.theol. M. Neiiendam som hhv. formand og næstformand. Indtil da havde der jo været en skolekommission i Egebæksvang Sogn, en i Ti-

køb Sogn og en i Hornbæk-Hellebæk sogn⁸⁸.

Egentlig var det denne ny fælles skolekommission, der havde ønsket at fremsætte sit syn på skoleforholdene i kommunen, som fik sognerådet til at nedsætte det omtalte skoleudvalg den 14. oktober 1929. Udvalget kom til at bestå af 5 sognerådsmedlemmer, 3 skolekommissionsmedlemmer samt 2 lærere. Det kan her bemærkes, at blandt udvalgets medlemmer var sognerådsmedlem, repræsentant Thor Christensen, Munkegaard, samt førstelærer Eliassen, Nyrup skole⁹⁵.

»Det store Skoleudvalg« som det kaldtes, havde primært to opgaver, nemlig at drøfte spørgsmålet om hverdagsundervisning samt spørgsmålet om udvidet undervisning, d.v.s. undervisning ud over de pligtige 7 år. Til yderligere undersøgelse af disse spørgsmål nedsattes to underudvalg⁹⁶.

Udvalget var nu ikke særligt effektivt eller aktivt. I hele året 1930 holdtes således kun eet møde – og her drøftede man ikke specielt Nyrup skole.

Ved sognerådets møde den 8.1.1931 kom spørgsmålet om Nyrup skoles fremtid atter op i forbindelse med budgettets 2. behandling. Der var ved dette møde almindelig enighed om, at skolen ikke kunne blive hvor den nu var. Sognerådsmedlem P. Nielsen fremhævede, at der nu måtte ske noget og heri gav formanden, G. Ellekilde samt Thor Christensen, ham ret⁹⁷.

Baggrunden for denne enighed var, at Frederiksborg Amt i 1930 havde

besluttet at forlægge »Nyrupvejen« syd om Nyrup by. Det betød, at skolens legeplads og have måtte afstås til dette nye vejanlæg. På den baggrund besluttede »Det store Skoleudvalg« i april 1931 at anbefale overfor sognerådet, at sælge Nyrup gamle Skole og bygge en ny skole med 3 klasseværelser og bolig for tre lærerkræfter på en plads nærmere Kvistgaard efter udvalgets nærmere indstilling. Samtidig fandt udvalget, at der skulle tages hensyn til eventuel senere opførelse af et gymnastikhus⁹⁵.

En kreds af beboere i Nyrup skole-distrikt var dog ikke helt tilfredse med forslaget om at flytte skolen nærmere Kvistgaard. Helt nøjagtigt drejede det sig om 72 beboere i Nyrup, Nyrup Porthus, Nyrup Overdrev, Mariane-lund, Kongevejen samt i Mørdrup, der helst så, at den nye skole blev placeret så tæt på den gamle skole som muligt. Det siger sig selv, at disse beboere ønskede skolen fortsat placeret i Nyrup, da det jo også i fremtiden ville give den korteste skolevej. En placering længere mod Kvistgaard, kunne derfor højst accepteres af disse beboere, såfremt placeringen blev på Hellegaardsbakken⁸⁸.

Måske var disse beboeres henvendelse i maj 1931, affødt af, at grosserer Axel Møller, Munkegaard, en måneds tid forinden havde tilbudt kommunen en grund i Munkegaard, til et kommende skolebyggeri⁸⁸.

Den 1. juli 1931 overtog amtsvejvæsenet det stykke jord foran skolen, som den nye vej skulle ligge på – og det var frøken Hansen aldeles ikke tilfreds med. Specielt var det galt, at frk. Hansen ikke kunne få anvist et nyt

sted til sine drivhuse. Det blev imidlertid ordnet således, at drivhusene midlertidigt kunne stå på naboen Simon Jacobsens jord⁹⁸.

Frk. Hansen var således meget glad for drivhuse, mistbænke og anden have dyrkning, så det faldt ikke i god jord, at hun derved blev frataget sin have – en have hun endda efter sit ansættelsesforhold havde krav på. Så selvom der i december 1932 blev indgået et forlig mellem frk. Hansen og Simon Jacobsen i Nyrup samt Frederiksborg Amts Vejvæsen, så var frk. Hansen endnu ikke tilfreds, fordi hun ikke kunne få nogen ny have anvist, før den nye skole var blevet bygget. Men skoledirektionen – hvortil hun klagede over dette i 1933 – mente imidlertid ikke, at der var grund til at gøre noget før den nye have kunne anvises. Så ville frk. Hansen få erstatning for den »have-løse« periode⁸⁸. Frk. Hansen ville nu imidlertid være på den sikre side – og købte derfor for

1200 kr. egenhændigt en grund ved siden af den nye Nyrup skole. Det skete i sommeren 1933, og her placerede hun så sine drivhuse m.v.⁹⁹.

Skoleudvalgets indstilling om at bygge en ny skole blev dog ikke ført ud i livet lige med det samme. Faktisk måtte der en ekstra beslutning til i november 1932 – på hvilket tidspunkt Undervisningsministeriet endeligt havde godkendt skolebyggeriet i Nyrup. Udvalget henstillede således atter til sognerådet, at opførelsen af en ny skole i Nyrup hurtigst muligt påbegyndtes⁹⁵. Det gav en positiv reaktion, idet byggeriet kort efter gik i gang. Køb af grunden på Hellegaardsbakken blev imidlertid allerede godkendt af Frederiksborg Amtsråd den 28.11.1931. I dette møde blev det tilladt sognerådet i Tikøb-Hornbæk-Hellebæk at købe 18.296 m² af fabrikant Alex Petersen, Sindshvile, for 6.633,79 kr.¹⁰⁰

Den købstadsordnede skole

Stærkt pres fra Espergærde-forældre

I slutningen af tyverne og begyndelsen af trediverne skete der fortsat en stor tilvækst på Sydkysten. Specielt i Espergærdeområdet var der til stadighed uro omkring skolespørgsmålet i denne periode. En del af beboerne i området ønskede således at få forbedret undervisningen således at den kom til at svare til den undervisning, der blev givet i det såkaldt købstadsordnede skolevæsen.

Allerede i 1930 fulgte »Espergærde Forældreforening« skolens arbejde meget nøje, og bad på et tidspunkt, hvor førstelæreren var sygemeldt om, at der snarest måtte ansættes en ny 1. lærer. Forældreforeningen udtrykte sig i øvrigt meget klart: »... Det er stadig Forældrenes Syn paa Sagen, at en fast ledende Haand ved Skolens Styrelse er haardt tiltrængt«⁸⁸.

I 1932 pressede forældreforeningen

igen på – denne gang for at få indført »Undervisning som for examensberettigede Borgerskoler og den deraf følgende Borgerskoleexamen« ved Espergærde skole. Dette anbefaledes endog af Skoleudvalgets flertal, men blev – naturligvis – nægtet af Undervisningsministeriet, der mindede om, at skoleloven af 1904 kun hjemlede den slags, såfremt skolevæsenet var købstadsordnet⁹⁵.

Købstadsordnet skolevæsen betød som tidligere omtalt, at eleverne havde hverdagsundervisning, lidt andre pligtige fag end ved landsbyskolerne, samt mulighed for at fortsætte skolegangen efter det syvende skoleår.

Espergærde-forældrene arbejdede naturligvis videre på sagen og anmodede om det næste skridt at kommunens skolevæsen blev købstadsordnet, ialt fald ved Espergærde skole.

I marts 1934 havde Tikøb Sogneråd sagen på dagsordenen⁸⁸, men udfaldet var et nej – der var rigeligt andet at bruge penge på. Som svar herpå indsamlede forældreforeningen 214 underskrifter til støtte for sit krav. Ordningen ville medføre ansættelse af en ny timelærer og indretning af to nye klasseværelser på skolen. Til gengæld bortfaldt kommunens pligt til at stille lærerbolig til rådighed.

En foreløbig slutning på sagen blev for det første, at der aftaltes en ordning med Helsingør kommunes Skolevæsen, således at det blev muligt for eleverne fra Tikøb kommune at fortsætte skolegangen i Helsingør efter det syvende år, eller i 1. mellemskoleklasse. Tikøb kommune skulle så refundere Helsingør kommune for ud-

gifterne, der var forbundet med denne skolegang¹⁰¹.

Desuden tilkaldte Tikøb Sogneråd en ekspert, nemlig skolekonsulent Kaalund Jørgensen fra Undervisningsministeriet. Denne skulle nu udarbejde et forslag til kommunens fremtidige skoleordning¹⁰². Dette forslag kom til at gå ud på, at der skulle oprettes en centralskole i Hornbæk for 213 børn og 6 lærere, en centralskole i Hellebæk for 191 børn og 6 lærere, en købstadsordnet skole et sted ved Mørdrupvejen til 471 børn med ca. 13 lærere og en centralskole i Tikøb for 148 børn og 5 lærere. Overalt skulle der indføres hverdagsundervisning. Hvor afstandene gjorde det nødvendigt kunne der eventuelt oprettes forskoler, f.eks. i de gamle landsbyskoler¹⁰³.

Det var naturligvis ikke sognerådets opfattelse af sagen. Især bekymrede det, at forslaget ville overflødig gøre den helt nye Nyrup skole. I øvrigt mente man, at afstanden i kommunen ville komme til at betyde, at der skulle indføres skolebusordning.

Den 14. februar 1935 havde Tikøb Sogneråd indbudt alle interesserede til et møde på hotel Gefion i Espergærde. Sognerådsformand Carl Poulsen sagde i sin indledning til den tætpakkede sal, at anledningen til mødet jo var den brændende interesse for skolesagen beboerne i den seneste tid havde udvist. Nu ville man så gerne høre beboernes opfattelse, bl.a. af skolekonsulentens forslag om en købstadsordnet centralskole i Mørdrup.

Mange gav udtryk for deres mening den pågældende aften, men et gennemgående træk var ønsket om indfø-

relse af en købstadsordnet skoleordning først og fremmest i Espergærde, men også gerne i andre dele af kommunen¹⁰⁴.

Ved et senere sognerådsmøde udtalte sognerådsmedlem H. Sandell:

»Vi ønsker en ensartet skole-Ordning for alle Børn i Kommunen ligegyldigt, hvor de bor. Derfor foreslår vi en købstadmæssig Ordning over hele Kommunen med seks 7-klassede Skoler – anden Ordning ville blive Lapperi.«¹⁰⁵.

Forslaget faldt imidlertid ved Sognerådets møde den 21.3.1935.

Protester fra Gurre

Men også spørgsmålet om Gurre skoles fremtid gav anledning til mange knubbede ordvekslinger. Sognerådsmedlem Herm. Jensen d. 25.1.1934:

»Det er med stigende Forbavselse at jeg nu hører om Planerne for Udskydning af den nye Skole i Gurre. For fire Aar siden er det vedtaget, at vi inden tre Aar skulde have den nye Skole, fordi den gamle er under al Kritik. Kom ud og se paa den! Klasseværelserne er så lave, at de er fuldkommen ulovlige. Hvorfor skal vi inde i Landet ikke have lige saa god Undervisning til vore Børn, som dem ude ved Kysterne. Er vi ikke Mennesker, vi ogsaa! Vi forlanger at blive behandlet ens!«¹⁰⁶

Problemstillingen var med andre ord, at Sogneraadet blev presset til at gøre noget i retning af en mere tidsvarende skoleordning især i Espergærde-området. Samtidig faldt det beboerne – i specielt Gurre, Holmene, Borsholm og Havreholm skoledistrik-

ter – for brystet, at kræfterne alt for ensidigt blev koncentreret om kystdistriktets skolevæsen. De gamle skoler inde i landet trængte i høj grad til at blive forbedret.

Som en midlertidig ordning aftaltes en løsning med Helsingør kommune, således at det blev muligt for eleverne fra Tikøb kommune at fortsætte skolegangen i Helsingør. Skoleudvalget understregede dog, at det kun skulle være en midlertidig ordning. Tikøb kommune skulle hurtigst muligt have sin egen ordning⁹⁵.

I juli 1935 behandlede skolekommissionen et forslag om oprettelse af en 5. klasse ved Borsholm skole. Den kunne man imidlertid ikke anbefale, og i stedet anbefalede man, at skolen skulle omdannes til en forskole, og at de ældre elever derefter henvises til den nye Gurre skole.

Centralskole for både Espergærde og Snekkersten

Samme år foreslog den samme skolekommission, at Gurre ny skole skulle oprettes købstadmæssig, at Espergærde og Snekkersten skoler skulle slås sammen til én centralskole med købstadmæssig ordning, at Hellebæk skule indrettes købstadmæssig, at Hornbæk skole skulle indrettes købstadmæssig med tilgang af ældste børn fra Borsholm og nogle fra Havreholm, at Tikøb og Nyrup skule bibeholdes landsbyordnet og at Borsholm skule ændres til forskole.

I løbet af 1936 og 1937 ændredes disse vedtagelser imidlertid en hel del. Ikke mindst Sognerådets forslag om centralskole for Espergærde og Snekkersten beliggende i Egebæksvang

gav anledning til en hel del debat. Også de højere myndigheder var skeptiske overfor denne plan – ikke mindst fordi det forudsatte fældning af skov for at denne centralskole kunne blive en realitet.

Det endelige resultat af alle disse forhandlinger blev imidlertid, at Sognerådet i 1937 vedtog at indføre købstadsmæssig ordning i samtlige skoler i kommunen med undtagelse af Ny-

rup. Det skete i løbet af 1938 og 1939. Holmene, Gurre, Borsholm og Havreholm skoler skulle alle nedlægges. For de tre førstnævnte vedkommende skete nedlæggelsen ved udgangen af marts 1939 samtidig med indvielsen af den nye Nygaard skole. Året efter nedlagdes Havreholm skole og børnene overførtes til henholdsvis Tikøb og Hornbæk skoler¹⁰⁷.

Den nye Nyrup skole

Men tilbage til Nyrup, hvor placeringen af den nye skole på Hellegaardsbakken også muliggjorde anlæg af en god stor skolegård samt en sportsplads. Samtidig skulle så ansættes endnu en lærer ved skolen. Det blev således bestemt, at andenlærerembedet ved skolen skulle genbesættes. Det havde været »for tiden ikke besat« siden 1897, men med de nye krav som tiden stillede til skolen (herunder bl. a. hverdagsundervisning), så var en tredje lærerkraft nu nødvendig.

Det blev den 25-årige Harry V. Andreasson, som skolevæsenet i Tikøb kommune tidligere havde anvendt som årsvikar i Espergærde skole, der sammen med lærer Eliassen og frk. Hansen den 1. april 1934 kunne tage den nye Nyrup skole i brug ved skoleårets start⁹⁵.

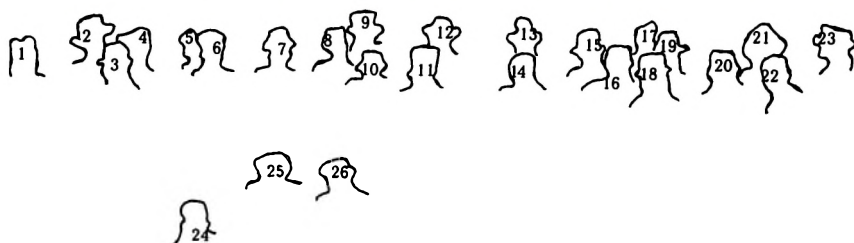
Bemærkelsesværdigt er det, at netop som beslutningen om det nye skolebyggeri blev truffet, så begyndte et fald i antallet af børn i skolen. I 1931

var der således 96 børn, i 1932 89 børn, mens det pr. 1.9.1933 var faldet til 76 børn⁸⁸.

Men byggeriet var nu i 1933 allerede ved at gå i gang og spekulationerne om, hvad den gamle skolebygning skulle anvendes til, var allerede

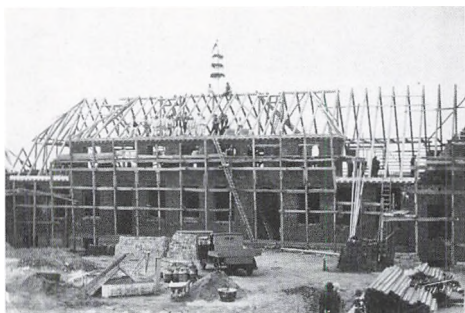
Harry Villy Andreasson, andenlærer ved Nyrup skole 1934-40, i hvilken periode han også var meget aktiv i den lokale idrætsforening i Kvistgaard.

Rejsegildet på den nye Nyrup skole i 1933. Følgende personer er med sikkerhed identificeret: 1. murerarb. Alfred Poulsen, Tikøb; 2. murerarb. Henry Jørgensen, Jonstrup; 3. murerarb. Jens Larsen, Bøtterup 4. murerarb. Rudolf Poulsen, Plejelt; 6. Niels Kjær (senere arkitekt); 7. stationsforstander Warming-Larsen, Kvistgaard; 8. blikkenslager Jensen, Snekkersten; 9. murerarb. Peter Andersen, Harreshøj; 10. tømrermester Alfred Petersen, Harreshøj; 11. murer Otto Gundersen, Harreshøj; 12. tømrermester Frederik Jensen, Bøtterup; 18. bygningsinspektør Johs. Elving, Snekkersten; 19. sognerådsmedl. Oscar Sandell, Aalsgaarde; 21. sognerådsmedl. murermester Carl Poulsen, Hornbæk; 23. murermester Gunnar Jensen, Harreshøj; 24. Werner Jensen (søn af nr. 25); 25. tømrer Jens Jensen (søn af nr. 12); 26. murermester Volmer Jensen, Gurre.

overstået. Kredslæge Henrik W. Jastrau havde således allerede i maj 1933 forespurgt om mulighederne for

køb af den gamle skole. Købet gik i orden allerede i september samme år. H.W. Jastrau købte skolen for

Den nye Nyrup skole ved rejsegildet i 1934. Skolen blev taget i brug den 1. april 1934.

12.000,- kr., mod at der blev opsat et hegn i skellet mellem den nye boldbane og den gamle skoles have¹⁰⁸.

Det tog imidlertid lidt tid endnu inden den nye boldbane kunne tages i brug. Ved skolesynet den 25. juni 1935 var banen således endnu ikke klar til brug, idet det af skolesynsrapporten fremgår, at pladsen skal planeres, at pælene skal optrækkes og at græsset skal slås.

At banen ikke var klar, fremgår også af det afslag, som Kvistgaard Idrætsforening (v/lærer H. Andreasson) fik på en ansøgning i april 1936. I ansøgningen redegjorde KIF for, at man ikke længere kunne anvende den hidtidige benyttede fodboldbane i Uglesømosen p.g.a. oversvømmelse. Da Sjællands Boldspil Union imidlertid havde tilkendt KIF pligt til at skaffe en bane til turneringskampene i maj, så håbede man at kunne benytte Nyrup-banen⁸⁸.

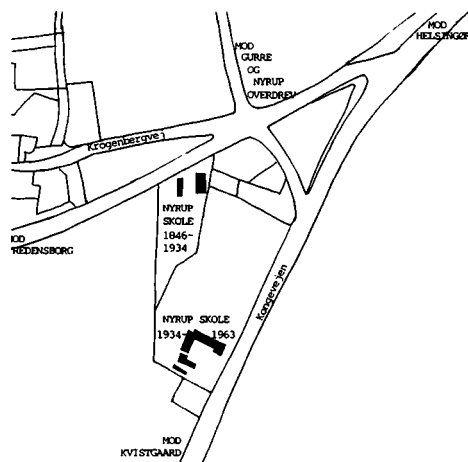
Sognerådet mente imidlertid ikke, at banen endnu var tjenlig til brug. Det blev den imidlertid i løbet af sommeren 1936 – således at KIF kunne

undgå at leje sig ind på baner i Fredensborg, Helsingør og Espergærde.

Men gymnastiksalen fik ikke lov at stå ubenyttet hen. Kvistgaard Idrætsforening havde nemlig siden starten i 1931 måttet træne gymnastik enten i fri luft (i Vandværksgraven) eller i salen på Kvistgaard Kro. KIF's daværende formand, H. Larsen, var derfor allerede i august 1933, altså inden salens færdiggørelse, fremme med en ansøgning om, at måtte benytte salen fra dens indvielse og så frem til 15. april 1934. Rigtig gang i gymnastikken kom der først den efterfølgende vinter, hvor det var Harry Andreasson samt en gymnastiklærerinde fra Tikøb, der var ledere¹⁰⁹.

Ny undervisningsplan

Med indvielsen af den nye skole, trådte også en ny undervisningsplan for skolen i kraft. Der blev nu hverdagsundervisning og børnene fordel-

Kortskitse visende skolernes beliggenhed i Nyrup – indtegnet på et moderne matrikelkort.

tes nu i 5 klasser, således at de ugentlige timetal fordeltes sig som på vedstående skema.

Undervisningsplan for Nyrup skole 1934					
	1.kl.	2.kl.	3.kl.	4.kl.	5.kl.
Religion	2	2	3	3	4
Dansk	6	7	8	7	9
Skrivning	2	1	1	1	1
Regning	4	4½	3	4	5
Historie	1	1	2	2	3
Geografi	½	1	1	2	2
Sang	1	1	1	1	1
Naturkundskab	½	½	0	2	2
Gymnastik	1	2	d2	d2	d2
Håndgerning	0	p2	p2	p2	p2
Tegning	0	0	0	0	2
Ialt pr. klasse	18	20	21	24	30

I disse år var der så småt ved at komme gang i forskellige ny ordninger. Den såkaldte »Blå Betænkning« gav mulighed for at lave forskellige prøveordninger og H.V. Andreasson var således talsmand for – og drivkraft bag – et prøveår med 8. skoleår i Nyrup skole. En meget stor del af skoleåret 1935/36's 7. klasse fortsatte endnu et år i en 8. klasse med et lidt udvidet pensum, bl.a. engelsk-undervisning. Forsøget gennemførtes i det skoleår, hvor O.J. Eliassen var på årskursus – og forsøget blev ikke genoptaget senere¹¹⁰.

Den 1. september 1938 fik Nyrup skole sin fjerde lærerkraft. Det blev

Alle eleverne samlede til fotografering ved den nye Nyrup skoles indvielse i april 1934. Førstelærer Johs. Eliassen ses i stiveste puds til højre.

en timelærerinde, der skulle undervise hveranden dag i Nyrup og hveranden dag i Tikøb skole. Det blev den 32-årige Elvine M. Kristensen, der indtil da bl.a. havde vikarieret ved Maribo Private Realskole¹¹¹.

Men Nyrup skole var jo ikke indrettet til mere end tre lærere, der alle skulle bo på skolen. Af denne grund var der ikke indrettet noget lærerværelse på skolen. Det fik frøken Kristensen at mærke. Hun måtte således opholde sig, spise m.v. i klasseværelserne. Omkring 1940 vedtog skolesynsudvalget imidlertid, at rummet over balkonen ved gymnastiksalen (det senere bibliotek) skulle indrettes til lærerværelse. Men den 31. juli 1940 forflyttedes frk. Kristensen til Hornbæk skole og til afløsning for hende kom en vikar, frk. Wilmer¹¹¹. Først i sommeren 1941 blev en ny timelærerinde ansat. Det blev Ida J. Berid, der var på skolen frem til sommeren 1943¹¹². Fra 1. november 1943 til 31. august 1944 hed timelærerinden Ellen J. Enevoldsen¹¹³ og derefter til 28. februar 1945 Sigrid N. Andersen¹¹⁴.

De første røster om nedlæggelse

Kun godt 14 år efter indvielsen i 1934 af den nye Nyrup skole ved Kongevejen, begyndte der at komme røster frem om nedlæggelse af skolen.

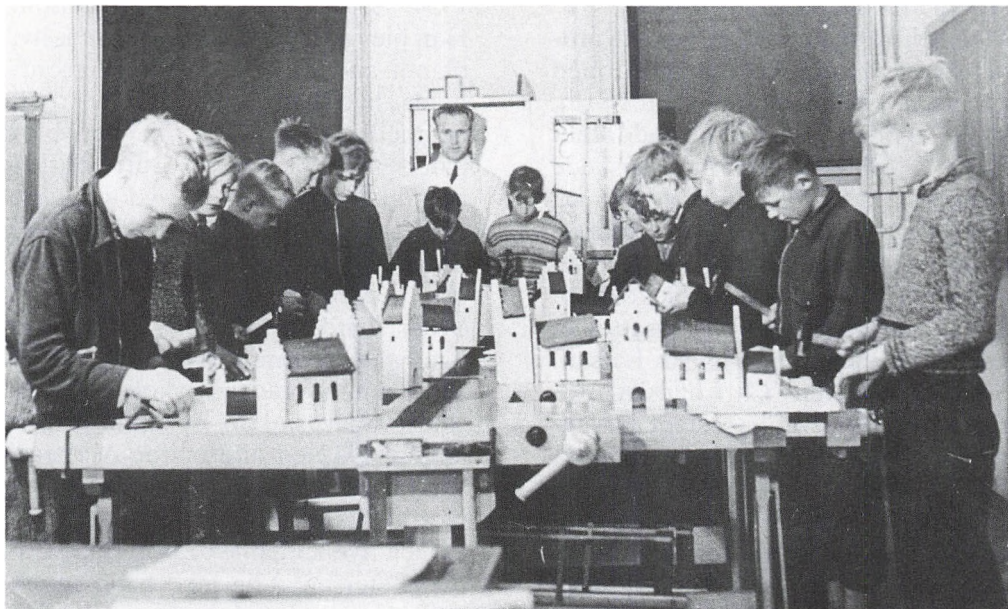
Baggrunden herfor skal søges i den tidligere omtalte reform af kommunens skolevæsen, der blev planlagt og vedtaget allerede i 1937. Det væsentligste resultat af dette reformarbejde, blev gennemførelsen af den købstadsmæssige skoleordning.

Den reform skete på baggrund af en ny folkeskolelov fra 1937, hvorefter

Lærerinde Ida J. Berid (f. 1913) var fra 1941-43 ansat ved både Nyrup og Nygaard skoler og herefter ved Hornbæk skole. Ida Berid boede i de strenge krigsvintre i Helsingør og skulle jo møde i hhv. Nyrup og Nygaard hver morgen. Imidlertid var de offentlige trafikmidler temmelig ustabile – og Ida Berid løb derfor på ski til og fra arbejde. Førstelærer Eliassen i Nyrup protesterede imidlertid herover – en lærerinde kunne ikke optræde i lange bukser! Resultat: Frk. Berid måtte medbringe skiftetøj hver dag¹²².

de købstadordnede skoler skulle bestå af en *fireårig grundskole*, hvorefter eleverne skulle overføres enten i en fi-

Sløjdeundervisning på Nygaard skole i 1940. Læreren er Peter Jensen, der var lærer ved Nygaard skole 1939-49. Peter Jensen fødtes i 1903 og dimitterede fra KFUM's seminarium i 1931. Fra 1934-39 var Peter Jensen vakancelærer ved Borsholm skole. Fra 1949-63 førstelærer ved Nyrup skole og derefter indtil 1971 skoleinspektør ved Mørdrupskolen.

reårig eksamensfri mellemskole, hvor sidste skoleår var frivillig, eller en fireårig eksamensmellemskole, der afsluttedes med en mellemskoleeksamen.

1937-loven indeholdt også reformer vedr. landsbyskolerne. Disse skulle nu have lige så mange timer som købstads-skolerne. I teorien blev hverdags-skolegang således umuliggjort. I praksis gik der endda en del år før den reelt blev afskaffet overalt i Danmark. Men herudover åbnede 1937-loven forskellige muligheder for hvorledes skolerne på landet kunne ordnes:

– landbyskolen kunne fortsat være en lille udelt skole omfattende en, to eller tre klasser,

– eller den kunne være en større skole med fra 4 til 7 klasser, og skulle i så fald deles i en treårig forskole og en fireårig hovedskole,

– eller en eller flere kommuner kunne slå sig sammen til et skoleforbund, der havde hver sin forskole, men fælles hovedskole – en såkaldt centralskole, – eller skolerne på landet kunne ordnes som en købstadsskole, og altså udstyres med begge slags mellemskoler og realklasse.

Herudover skal det om 1937-loven fremhæves, at den indeholdt bestemmelser om, at der skulle være gymnastiksal med omklædningsrum og baderum til alle skoler²³.

Nyrup foreslås købstadsordnet

Men Nyrup skole forblev landsbyordnet. Også selvom skolekommissionen i februar 1941 vedtog at søge Nyrup skole omdannet til købstadsordnet skole. I forbindelse hermed ønskede man, at der på loftet over første- og andenlærer-boligerne blev forsøgt indrettet yderligere et klasseværelse, et sløjdlokale samt et skolekøkken. Til at undersøge dette, nedsattes et udvalg bestående af Vilhelm Larsen, Snekkersten, Jens Christiansen, Nyrup Overdrev, trafikassistent Løvenvig, Snekkersten, samt lærer Eliassen, Nyrup skole¹⁰⁷.

Imidlertid fik denne ide en brat ende, da formanden for skolekommissionen, overportør Vilh. Larsen samt trafikass. Løvenvig den 9. januar 1942 havde en forhandling med Undervisningsministeriet. I ministeriet fandt man således ikke, at der var tilstrækkelig anledning til, at Nyrup skole kunne ophøjes til købstadsordnet skole.

Skolekommissionen gav imidlertid ikke op så let. Man foreslog nu en ordning, der ville betyde, at andenlærerrembedet hurtigt igen ville blive ledigt, så man atter kunne søge om købstadsordning – men så protesterede lærerrådet ved Nyrup skole. Her ville man ikke være med til, at andenlærerrembedet skulle forringes og skolekommissionen måtte derfor på sit møde den 1. april 1942 vedtage, ikke at foretage sig videre med hensyn til Nyrup skoles overgang til købstadsordnet skole¹⁰⁷.

Som tidligere omtalt fik Nyrup skole sin tredje lærerkraft ved ibrugtagningen af den nye Nyrup skole i

1934. Det var Harry Andreasson. Han blev snart involveret i egnens liv, blandt andet i Idrætsforeningens arbejde, hvor han gik meget ind i arbejdet med gymnastikken¹⁰⁹. Senere blev han også kirkesanger i Gurre Kirke, men bl.a. på grund af sygdom måtte H.V. Andreasson i december 1940 trække sig tilbage¹⁰⁷. Andreasson fik dog senere stilling i Vitterslev på Sydsjælland, men p.g.a. det pludselige ophør og sammen med overvejelserne om, at omdanne skolen til købstadsordnet, så kom der først pr. 12. august 1942 en afløser for Andreasson. I mellemtiden vikarierede Dan Nordby Petersen.

Den nye andenlærer hed Hans Daniel Petersen¹¹⁵ og med hans ansættelse og den forudgående beslutning om ikke at søge skolen omdannet til købstadsordnet skole, startede i virkeligheden den udvikling, der trin for trin førte til skolens nedlæggelse.

En aktiv forældrereds

Og det skete endda selvom der bag skolen var en meget aktiv forældrereds. I 1933 kom en ny lov om skolenes styrelse og tilsyn. I den åbnedes muligheden for at oprette forældrenævne ved de enkelte skoler udenfor København. Disse forældreråd var frivillige og blev aldrig rigtig populære over hele landet. Men i Tikøb kommune og ved Nyrup skole blev forældrerådene en realitet. For Nyrups vedkommende drejede det sig om følgende tre forældre: Arbejdsmand Jens Christiansen, Nyrup Overdrev, arbejdsmand Hans Viggo Hansen, Reerstrup samt fru Marie Petersen, Herlighedshuset¹⁰⁷.

Da Jens Christiansen senere – i 1937 – indvalgte i skolekommissionen, indtrådte Simon Jacobsen, Nyrup, i forældrerådet.

Herudover oprettedes Nyrup skoles Elevforening i 1937 med bl.a. Edvard Nielsen, Inge Christiansen og Jens Christiansen i bestyrelsen. I 1945 oprettedes Nyrup skoles Forældreforening med bl.a. Jens Ninn, Knud Andreassen, Christian Carlsen og Vithus Larsen i bestyrelsen.

Som nævnt var Jens Christiansen i 1937 blevet indvalgt i Tikøb skolekommission. Herudover var også overportør Martin Jørgensen blevet indvalgt. Ved det efterfølgende valg i 1944 blev Jens Christiansen genvalgt, men i 1946 fik hverken Nyrup eller Kvistgaard nogen repræsentanter i kommissionen. Det skete først igen i 1950, da arbejdsmand Hans V. Hansen indvalgte¹¹⁶. Herudover kan nævnes, at Hans V. Hansen, Reerstrup i perioden 1935-46 var medlem af Skolerådet¹¹⁷. Han blev – på en måde – »afløst« af Harald Knudsen, Kvistgaard fra 1946 til 1950.

Besættelses-perioden

Men tilbage til begivenhederne i begyndelsen af fyrrerne. Skolekommissionen var således – som nævnt – i 1941-42 indstillet på, at indrette sløjdd- og husgerningslokaler i Nyrup skole. Årsagen var naturligvis, at Nyrup skole ikke kunne honorere de krav, der stilledes til undervisningen i disse fag. Allerede i 1938 bestemtes det derfor, at timerne i »kvindelig husgerning« for Nyrup, Tikøb og Gurre skoler skulle henlægges til »Gurre købstads-

ordnede Skole«, det vil sige Nygaard skole, og at undervisningen skulle forestås af timelærerinden ved Nyrup-Tikøb skoler. På samme måde bestemtes det, at undervisningen i sløjd fra 1. april 1940 henlagdes til Nygaard skole. Disse ordninger betød naturligvis, at børnene skulle befordres frem og tilbage¹⁰⁷.

Det fik betydning for ordningen, idet den tyske besættelse på mange måder fik lagt sin klamme hånd over aktiviteterne. Således kunne ordningen ikke gennemføres fra 1944 på grund af vanskeligheder med transporten, der dog nu (fra marts 1944) gik til Tikøb skole⁹⁵. I juni 1944 reagerede forældrene og i en skrivelse til skolekommissionen spørger de, hvad man nu har tænkt sig fra kommunal side. Skolekommissionen bestemte, at børnene i stedet burde beskæftiges med dansk og regning – og tilføjer, at børnene i Nyrup skole beskæftiges med have dyrkning¹¹⁶. Med baggrund i bl.a. disse vanskeligheder dannedes den 26. januar 1945 Forældreforeningen for Nyrup skole¹¹⁹.

Som så mange andre steder blomstrede foreningslivet under besættelsen også i Nyrup og Kvistgaard. Nyrup skole var således rammen om en række foreningers aktiviteter. Vinteren 1944/45 havde skolen således følgende brugere:

- De Samvirkende Idrætsforeninger hver tirsdag og torsdag.
- Husmandsforeningernes Husholdningsudvalgs Sykursus hver torsdag og tirsdag.
- Kvistgaard Idrætsforening, badminton, hver mandag, onsdag og fredag.

Ægteparret Ester og Vagn Aagesen fungerede begge som lærere ved Nyrup skole i perioden 1945-50. Ester Aagesen var rødt Riemann (1912-74). Vagn Aagesen levede 1909-72. Ester Riemann dimitterede fra Ribe Sem. og ansattes derefter i Frederiksværk. 1950-60 atter i Frederiksværk og derefter lærerinde i Nakskov. Vagn Aagesen dim. 1935 fra Jonstrup sem. Frem til 1945 ansat ved Helsingør skolevæsen, derefter samme karriere som hustruen.

- Nyrup skoles Elevforening, nogle foredragsaftener.
- Arbejdernes Samariterforening, et samariterkursus¹¹⁶.

På lærer-området holdt Eliassen og frk. Hansen stadig ud. De rundede begge de 60 år i 1944, men var endnu rørige, skønt der – som vi senere skal se – var delte meninger om deres indsats. Hans D. Petersen var som nævnt blevet ny andenlærer i 1942, men allerede i 1945 rejste H.D. Petersen til Kærum skole ved Assens¹¹⁵, og som afløser kom Vagn Aagesen fra Hel-

singør. Helt tilbage fra 1.9.1938 havde Nyrup skole haft en timelærerinde tilknyttet. Fra 1.6.1944 til 28.2.1945 hed timelærerinden således Sigrig Nanne Andersen. Hun var ikke begejstret, og erindrings således:

»Jeg var straks ved ankomsten klar over, at forholdet personalet imellem ikke var særlig godt. Det skyldtes vel den tids begyndende udvikling af den deciderede landsbyskole til en større skoleenhed. Førstelæreren og forskolelærerinden havde været der i en menneskealder, og det har sikkert været svært for dem at indstille sig på de nye forhold. – Kort sagt, jeg følte mig ikke tilpas i klimaet. Dertil kom, at boligsituationen var fortvivlet for en ung lærerinde. Jeg boede i Kellerishus, hvor en garage var lavet om til sommerlejlighed med stue, soveværelse og interimistisk køkken. I stuen var der en ovn, hvortil jeg med stort besvær fik skaffet brænde og tørv, men det var umuligt at få blot nogenlunde varme. Der var meget fugtigt, gulvet var cementgulv med et tyndt lag linoleum, så det var en prøvelse at bo der, især da vinteren satte ind med store kuldegrader. Da der fra myndighedernes side intet blev gjort for at hjælpe mig, besluttede jeg hurtigst muligt at søge derfra«¹¹².

Til afløsning for Sigrig N. Andersen antoges i 1945 Ester M. Aagesen, født Riemann. Hun var i 1938 blevet gift med den allerede ansatte lærer Aagesen. Ester og Vagn Aagesen virkede på Nyrup skole frem til 1950, hvor de rejste til Frederiksværk.

Som tidligere omtalt ønskede Skolekommissionen at indrette faglokaler på Nyrup skole. Disse planer henlagdes, men da den tyske besættelse var forbi, åbnedes der atter for disse planer⁹⁵. Imidlertid var der nu andre vanskeligheder: Den 16. oktober 1945 vedtog skolekommissionen således, at

»... det påtænkte Byggeri ved Ny-

rup Skole udsættes foreløbig paa Grund af manglende Byggematerialer samt Trang til andre Boligbyggerier og at Børnene fra Nyrup Skole indtil videre befordres 1 Dag ugentlig til Undervisning i Sløjld og Husgerning«.

I 1945 drejede det sig om i alt 19 børn, fordelt med 13 piger og 6 drenge¹¹⁶.

Skolestrejken

Forslag om nedlæggelse af Nyrup skole

Men der blæste på mere end en måde kolde vinde i retning af Nyrup skole! I perioden 13.2.-19.4.1947 måtte skolen således lukke p.g.a. brændselsmangel. Krigens eftervirkninger mærkedes stadig – men hvad værre var: Nyt byggeri blev det aldrig til!

I stedet blev det til et forslag i 1948 om at nedlægge Nyrup skole og om oprettelsen af en ny forskole i Kvistgaard. Allerede i oktober samme år var forslaget blevet ændret til, at skoleudvalget vedtog at nedlægge Nyrup skole uden at oprette en forskole i Kvistgaard¹²¹.

I skolekommissionen kom sagen første gang frem den 1.12.1948, da overportør Larsen fremsatte forslag om, at

»Nyrup Skole senest inden udgangen af marts 1950 omdannes til en 4 klasses grundskole, og at børnene derefter sendes til en købstadsordnet skole eller examensskole og at der derefter arbejdes videre med

oprettelse af en centralskole i Espergærde«¹¹⁶.

I februar 1949 behandlede skoleudvalget atter sagen. Nu var man blevet lidt mildere stemt og det vedtoges at indbyde skoledistriktets beboere til at møde i Kvistgaard og forelægge følgende 2 forslag:

a) Nedlæggelse af Nyrup skole med overflytning af børnene til Espergærde skole, når nybygningen her er fuldført.

b) Opretholdelse af Nyrup skole som 4-klaset grundskole og overflytning af de 3 ældste årgange til Espergærde skole, ligeledes fra det tidspunkt nybyggeriet er fuldført¹²¹.

Midt i al denne polemik sker der ting og sager på lærerkraft-området. Førstelærer Ole Johannes Eliassen får bevilget sin afsked fra 31.3.1949 efter 37 år som førstelærer ved skolen¹²². Vagn Aagesen blev konstitueret som førstelærer indtil 1.6.1949, da lærer Peter Jensen fra Nygaard skole fik embedet¹²⁴. Men også frk. Hansen –

lærerinden gennem 44 år ved skolen – måtte holde op i denne periode. Det skete ved udgangen af marts 1950¹²².

Den 28. april 1950 holdt den nyvalgte skolekommission sit første møde i den nye periode, der strakte sig frem til 1954.

På dette konstituerende møde, hvor gårdejer Peder Bjerre, Tikøb, valgtes til formand, orienterede skolekommissionsmedlem Vilhelm Larsen, Snekkersten, om at der til næste møde kunne forventes et forslag angående Nyrup skole.

Det var det første denne skolekommission kom til at høre om denne sag – men så absolut ikke det sidste!

Imidlertid blev sagen alligevel ikke behandlet på det efterfølgende møde. I stedet blev der nedsat et 3-mands udvalg m.h.p. at indhente oplysninger angående Nyrup skole¹¹⁶.

I mellemtiden havde Nyrup skoles Forældreforening indsamlet 2 lister med underskrifter. Det var fra forældre i skoledistriktet, der ønskede en udvidelse af skolen. Denne »adresse« blev kun behandlet af Tikøb kommunes Skoleudvalg, der imidlertid ikke kunne anbefale overfor Sognerådet at udvide skolen. Tværtimod bemærkede man, at man fandt en ordning med en 4-årig grundskole i Nyrup for mest hensigtsmæssig¹²¹.

Først ved mødet den 31. august 1950 kom sagen påny op i skolekommissionen. Beslutningen kom til at lyde således:

»Efter forhandling med skolens lærerpersonale kan man anbefale, at Nyrup skole fortsættes som den er med fire lærerkræfter og de tilstedeværende lokaler foreløbig til a-

pril 1952, men at skolekommissionen stadig vil arbejde videre med sagen for at nå en løsning der kan gælde et længere åremål«¹¹⁶.

4-klasset skole

Også skoleudvalget behandlede igen sagen og indstillede til sognerådet, at der fra 1. april 1951 søges indført en ordning, hvorefter Nyrup skole bevarer som 4-klasset grundskole og de 3 ældste årgange sendes til Tikøb, Nygaard og Espergærde skoler¹²¹.

Tikøb sogneråd behandlede sagen den 3. oktober og her blev skoleudvalgets indstilling vedtaget. Men dermed var sagen langt fra færdigdebatteret.

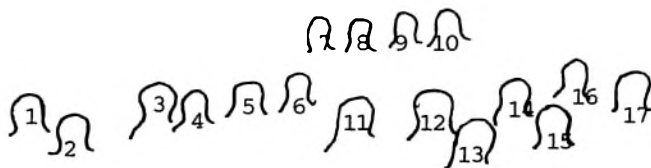
I det efterfølgende møde i skolekommissionen den 10. oktober blev sagen således igen drøftet indgående. Skoleudvalget og sognerådet var deltagere i mødet, men det fremgår ikke om man kom til nogen form for enighed. Men noget kunne tyde på, at der allerede på dette tidspunkt har været tale om »en varm kartoffel«. Sagen blev således også sat på dagsordenen til mødet i skolekommissionen i december 1950, men blev her atter udsat.

I februar 1951 gik et flertal på 11 medlemmer af skolekommissionen ind for et forslag om, at børnene fremover skulle gå i skole i Nyrup i fem år, hvorefter de skulle fordeles til kommunens øvrige skoler – »helst efter eget ønske« – som det udtryktes. To medlemmer stemte imod dette forslag, hvilke fremgår ikke, men helhjertet har modstanden måske alligevel ikke været, idet en enstemmig skolekommission et halvt år senere – i au-

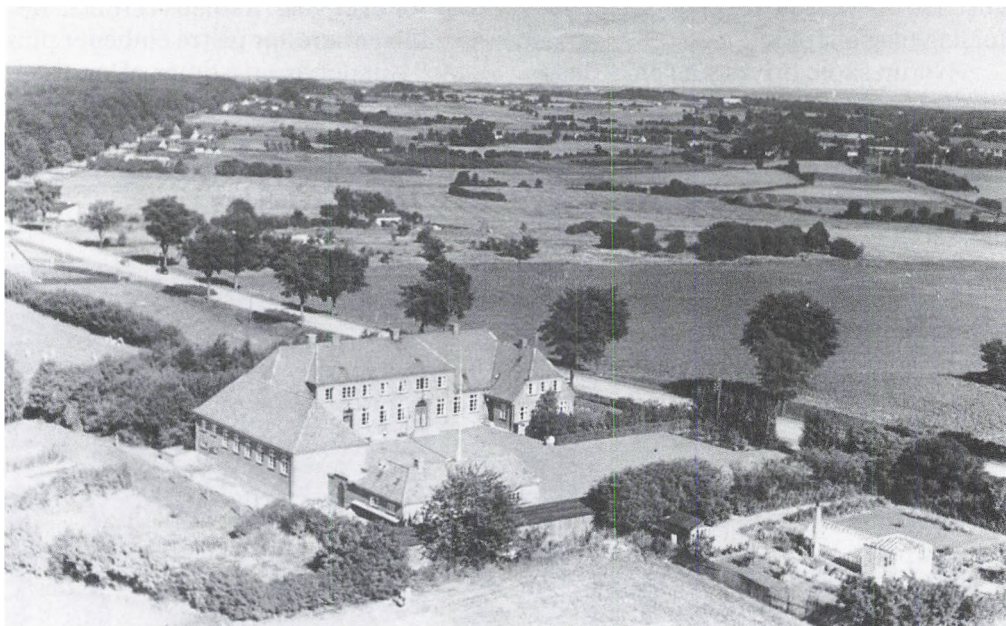
gust 1951 – vedtog at sende følgende forslag til sognerådet:

»Nyrup skole drives som en 5 klasses skole fra 1. april 1952, efter 5. klasse optages eleverne på Espergærde skole i 6. og 7. klasse eller på en af kommunens øvrige skoler ef-

ter eget valg. Skolens lærerkræfter bliver herefter på tre embeder plus 24 undervisningstimer af en time-lærerinde, dennes øvrige 12 timer anvendes på Espergærde skole. Hendes daglige placering ordnes af de to skoleledere«.

Nyrup skoles 4. klasse i 1949. Billedet er taget inde i klasseværelset og lærerinden er Ester M. Aage- sen f. Riemann. Hun var lærerinde ved Nyrup skole 1945-50. Børnene er 1. Egon Nielsen 2. Tage Larsen 3. Inge Christiansen 4. Birthe Rasmussen 5. Preben Nikolajsen 6. Find B. Nielsen; 7. Egon Laursen; 8. Kurt Jensen; 9. Henning Pedersen; 10. Ole Nielsen; 11. Jonna Larsen; 12. Lise With Petersen; 13. Marion Christiansen; 14. Ruth Andersson; 15. Lissie Madsen; 16. Jørgen Zedeler; 17. Margit Pedersen.

Nyrup skole ca. 1950. Bemærk frk. Hansens velholdte haveanlæg nederst til højre i billedet.

Sammen med dette forslag blev der gjort opmærksom på, fra Skolekommissionens side, at der her var tale om et enstemmigt vedtaget forslag og at der dermed var grundlag for en varig ordning af Nyrup skole. Det tilføjes endvidere, at forslaget er anbefalet af amtsskolekonsulenten samt godkendt af førstelærer Peter Jensen, Nyrup skole¹¹⁶.

Sagen har derimod næppe vakt begejstring i skoleudvalget, hvor skolekommissionens forslag blev behandlet den 31. oktober¹²¹. I al fald blev sagen oversendt til sognerådet uden indstilling – i sig selv et usædvanligt skridt, der sætter det pågældende udvalg udenfor indflydelse i sagen.

Forslaget blev behandlet i sognerådet den 6. november 1951, og til dette møde forelå en skrivelse fra skolens lærerråd, der vendte sig imod den af skolekommissionen foreslåede ordning. Også kommunens fælleslærerråd kunne ikke anbefale. I sognerådet talte Folmer Kristensen (kons.), fru Fensmark (kons.) og Sv. Aa. Nomesen (soc.dem.) for forslaget fra skolekommissionen, mens Carl Petersen (soc.dem.) talte imod, idet han mente, at man skulle »beholde« den 4-klassede grundskole i Nyrup, således som det allerede var bestemt. Men det blev Otto Mathiasen (venstre), som kom med forslaget, der udsatte sagen en måned. Otto Mathias-

sen foreslog nemlig, at man skulle få undersøgt om lokalerne på loftet kunne indrettes til skolelokaler, og det besluttedes derfor, at bygningsinspektøren skulle undersøge dette¹²⁴.

Den 4. december 1951 skulle sognerådet holde sit næste møde. Umiddelbart forinden trådte skoleudvalget sammen m.h.p. at foretage en indstilling til det efterfølgende sognerådsmøde angående en skoleplansændring specielt vedrørende Nyrup skole¹²¹.

Skoleudvalgets indstilling blev fulgt i et og alt af sognerådet – så på denne dag sluttede det kapitel, der skulle blive Nyrup skoles næstsidste. Sognerådet besluttede nemlig, at Nyrup skole fra den 1.4.1952 skulle være 4-klasset for de fire yngste årgange, medens de tre ældste årganges elever skulle fordeles mellem Tikøb, Nygaard og Espergårde skoler, efter forældrenes eller værges valg¹²⁵.

Forældreforeningen for Nyrup skole, hvis formand var købmand Knud Andreasen, Kvistgaard¹¹⁹, indsendte straks en protest imod denne skoleordning. Protesten blev placeret under sognerådets efterretningssager på det efterfølgende møde, men ingen i sognerådet fremsatte bemærkninger til sagen. I protestskrivelsen hed det, at Forældreforeningen protesterede skarpt imod, at Nyrup skole blev gjort til en 4-klasset grundskole, da det er »imod Forældrenes Ønske og Børnenes Vel«¹²⁶.

Byens borgere ville med andre ord ikke lade sig slå til ro med denne ordning, og der blev derfor indkaldt til et protestmøde på Nyrup skole den 27. februar 1952. Det var Forældreforeningen for Nyrup skole og Kvistgaard

Borger- og Grundejerforening, der stod bag indbydelsen¹²⁷.

Nyrup skoles gymnastiksal var fyldt til sidste plads, og det var den ny formand for Forældreforeningen, Jens Ninn, der gav et resumé over sognerådets beslutninger vedrørende skolen¹²⁸. Jens Ninn sagde bl.a. at

»Skolen er vort kulturelle Center, og skal Børnene herfra spredes ud til andre Skoler, gaar meget af Kontakten mellem Beboerne og deres Skole i Stykker.

...

Heller ikke for Børnene er det sundt, at de efter at være færdige i Nyrup skal tilpasse sig en ny Skole og nye Lærere, for kun eet Aar senere at komme i Mellemskolen.

...

Dertil kommer, at nyordningen vil betyde en alvorlig Forringelse af Kvistgaards Udviklingsmuligheder, idet Virksomheder ikke vil flytte dertil, naar der ikke er anstændige Skoleforhold. Og hvad med Lærerpersonalet? Vil de ikke betragte Nyrup Skole som en Gennemgangsskole til bedre Stillinger?«

Formanden for Kvistgaard Borger- og Grundejerforening, Hans Hansen, sagde bl.a. at

»Kvistgaard er en Fabriksby, og at der derfor kan ventes mange Børn i Tiden, der kommer.

Vi har været Stedbørn her lige siden Skolen blev bygget«.

Sognerådsformand William Petersen (venstre), Tibberup, sagde bl.a., at

»... hvis Børnetallet senere naar et Antal, saa der kan være tale om

Udvidelse af Skolen, skulde Sagen genoptages. Ingen tænker paa helt at nedlægge Skolen«.

Sidstnævnte påstand var vel en sandhed med modifikationer. I 1948 og igen i 1949 havde skoleudvalget jo rent faktisk overvejet og foreslået helt at nedlægge skolen.

Sognerådsmedlem Folmer Kristensen (kons.) fremhævede, at et nybyggeri med 2 klasseværelser og lærerbolig ville koste 200.000 kr. Hertil kom, at det ville være håbløst at søge byggetilladelse.

Formanden for skolekommissionen, Peder Bjerre (kons.), var utilfreds med Amtsskolekonsulent L.C. Jensen, Gilleleje, der på den ene side havde foreslået 5-klasset skole i skolekommissionen og derefter på den anden side gået imod forslaget ved dets behandling i sognerådet.

Skolestrejken

Evald Hansen, Kvistgaard, sagde at
»... hvis Sogneraadet ikke vil høre, kan vi bruge drastiske Midler og holde Børnene hjemme fra Skole«.

– En trussel, der senere viste sig at have stor opbakning!

Jens Ninn spurgte om befordringen af børnene til de andre skoler var blevet afklaret, men William Petersen svarede, at spørgsmålet ikke var blevet drøftet¹²⁹.

Mødet sluttede uden nogen form for resolution, og i konsekvens heraf, vedtog skolekommissionen i marts 1952 en ny timeplan for Nyrup skole¹¹⁶.

Alt skulle så nu være klart til, at den nye ordning kunne træde i kraft ved

skoleårets begyndelse den 1. april 1952. Men sognerådet gjorde regning uden vært!

Forældreforeningen havde nemlig forlangt fri befordring for børnene eller forlangt stillet en cykel til rådighed for hver elev. Herudover gjorde man igen opmærksom på, at man langt foretrak, at det skulle være muligt at gennemføre et fuldt skoleforløb i Nyrup. Og da man kun havde fået tilbudt 40,- kr. om året i cykelgodtgørelse til de elever, der nu skulle søge anden skole, opfordrede Forældreforeningen forældrene til at holde deres børn hjemme i protest.

Resultat: 30 pladser i Espergærde skole stod tomme den 1. april 1952.

I de kommentarer, skolekommissionens formand P. Bjerre gav til dagspressen i de dage, gav han imidlertid udtryk for at tage situationen roligt¹³⁰. Man regnede fra officielt hold med, at strejkerne ophørte ligeså snart Skoledirektionen for Frederiksborg amt havde truffet afgørelse i sagen. Imidlertid kom der til at gå over en uge før skoledirektionen, der bestod af amtmanden samt fire amtsrådsmedlemmer, meddelte, at man dér havde truffet bestemmelse om, at der til de elever fra Nyrup skole-distrikt som nu skulle søge anden skole, skulle ydes 40,- kr. pr. elev eller et kort til ruteautomobil, eller et tilskud til indkøb af cykel – et beløb, der dog ikke måtte overstige den samlede befordringsgodtgørelse en elev kunne få i resten af sin skoletid.

Samtidig havde Forældreforeningen imidlertid indsendt en klage til Undervisningsministeriet, og den havde ministeriet nu sendt retur til

Skolekommissionen, der den 4. april besluttede at henvise til sin første beslutning, der anbefalede, at Nyrup forblev 5-klaset grundskole, således at kun de to sidste klasser skulle sendes til Espergærde¹¹⁶.

Udtrådte af skolekommissionen i protest

I øvrigt fik sognerådets underkendelse af skolekommissionens afgørelse (netop vedr. de 5 klasser), den konsekvens, at skolekommissionsmedlem og plantageejer H. Lyngby Rasmussen, Aalsgaarde, udtrådte af skolekommissionen i protest. Lyngby Rasmussen tilkendegav, at når 15 skolekommissionsmedlemmers beslutning vedr. ordningen af Nyrup skole kunne negligeres af sognerådet, så så han ikke nogen nytte af et fortsat arbejde i skolekommissionen¹³¹.

Imidlertid skete der ingenting i sagen i 2½ måned. Først ved sognerådsmødet den 17. juni 1952 kunne sognerådsformanden meddele, at Undervisningsministeriet den 12. juni havde anmodet om en fornyet behandling af Nyrup-sagen i Skolekommissionen og i Sognerådet. Med andre ord: Undervisningsministeriet godkendte ikke umiddelbart sognerådets beslutning om ændring af Nyrup skole fra 5-klaset til 4-klaset¹³².

Dette blev naturligvis optaget som en sejr for Forældreforeningen, der nu fattede nyt håb om – i det mindste – at bibeholde de 5 klasser i skolen¹³³.

Skolekommissionen samledes i den anledning den 24. juni kl. 13.30, men da der manglede fem medlemmer, blev mødet efter en kort drøftelse først genoptaget kl. 16.00, hvorefter

kun forstander Schultz, Ørsholt, var fraværende. Resultatet af en fornyet afstemning om sagen gav følgende resultat i skolekommissionen:

10 medlemmer stemte for en 5-klaset skole;

3 medlemmer stemte for en 4-klaset skole;

1 medlem undlod at stemme¹¹⁶.

Samme aften holdt sognerådet sit møde, hvori sagen om Nyrup skole behandledes på baggrund af skrivelser fra Undervisningsministeriet. Helsingør Dagblad skrev dagen efter om mødet:

»Forud for Sogneraadets offentlige Møde holdtes et Par Timer langt lukket Møde mellem Sogneraadet og Skolekommissionen. Mødet var som nævnt lukket, men det var aabenbart, at Parterne ikke var naaet til Enighed. Derimod fremgik det af de efterfølgende Forhandlinger i Sogneraadet, at Skolekommissionens Formand, Gdr. Bjerre, havde oplyst, at en femklaset Skole meget vel kunde gennemføres i Nyrup Skoles nuværende Lokaler«¹³⁴.

Imidlertid nyttede den megen debat ikke mere end, at 15 sognerådsmedlemmer fortsat gik ind for en 4-klaset skole. Kun 4 medlemmer stemte for et forslag om at ændre skolen til 5-klaset. Det var lærer Joen Nattestad (Retsfb.), vejmand Jens Jensen (soc.dem), bestyrer Winther Olsen (kons.) samt fru P. Fensmark-Hansen (kons.).

Strejken aflæses

Eleverne havde på dette tidspunkt strejket i 2½ måned og man stod

Nyrup Skoles Fremtid

Der skal noget i Stykker, hvis Skolen degraderes, siger Forældreforeningens Formand

Nyrupbørnene skolestrejker, fordi de skal til Espergærde

Den megen Diskussion i Nyrup om Overførelsen af en Del af Nyrup Skoles Børn til Espergærde Skole skulde have været endt i Gaa. Da bevidste det nye Skoleudvalg og den nye Ordning skulde i nogen Kaldet være traadt i Kraft.

Men Nyrupbørnenes Pladser stoptomme Ingen af de 30 Børn kommer i Skole Heller ikke i Dag er det modt.

Fra Nyrupforældrenes Side har man krævet en Befordring til reise. Tikøb Skole

for Nyrup Skole 200.000 Kr. men vi kan overbevise Arbejdsmandet det ikke faa Tilfaldet. Men den nye Ordning er velkommen paa den Gde. Nyrup Skoles Fremtid sig for Knudsen, der har været for Nyrup Skole.

Udtraadt af Tikøb Skolekommission i Protest

med Nyrup er ikke i den. Efter et heldigt Skoleudvalg et Møde i Sogneraad Den Klare Sag er af Ministeriet til Skolekommissionen til Skolekommissionen. Anmodning om en bestyrelse af Skolekommissionen til sin anbefalende Grund.

Medlemmerne af Skolekommissionen i Lyngby Rasmussen. Aarsagen hertil er at Lyngby Rasmussen finder det ganske uretfærdigt at Sogneraadet tildeles 15 unge Skolekommissioner medlems Indstilling vedrørende Nyrup Skole Naar 15 Skolekommissioner af Nyrup

Skoledirektionen griber ind i Strejken ved Espergærde Skole

Børnenes Udeblivelse fra Skolen fortsætter — En Udtalelse af Amtmanden

Elevernes Udeblivelse fra Espergærde Skole fortsætter. I Gaar var den Heller ikke modt, og yderligere en Elev var blevet væk. Det var nemlig noget af en Fejltagelse, at idet man i Hjemmet ikke mente sig i Stand til at betale den Mølt for Udeblivelse. Men de øvrige, som er med i Sagen, har lovet at ville afholde sig fra at Udgifter for vedkommende har Vi for

Agterelse med Hensyn til dringen af Børnene. De af næste Uge, idet der faaet Sagen ind ad De Skal have sendt den til øvrige Medlemmer i S. tionen. Den er lige anko Herfra vil der sik

ONSDAG DEN 6. AUGUST 1952

Nu afblæses formentlig Skolestrejken i Nyrup Undervisningsministeriet har truffet Afgørelse i Sagen

Undervisningsministeriet har nu truffet Afgørelse i Skolesagen fra Nyrup, idet Ministeriet har godkendt Tikøb Sogneraads Forslag om, at Nyrup Skole fremtidig omfatte Børnene fra

Efter Skolestrejken i Kristgaard Forældreforeningen gaar til Retten om Befordringspørgsmaalet

Skolesagen og Kloakerpørgsmaalet til Debat paa Kristgaard Grundejer- og Borgerforenings Generalforsamling

Kristgaard Grundejer- og Borgerforening holdt i Forgaars Aftes Generalforsamling paa Kroen med Dirigent. Knudsen som Formand

fra Lyngbypladsen, hvor Tiden altid Formanden om Formand

Tikøb Sogneraad lager Skolesagen fra Nyrup op til ny Overvejelse

Efter Hønstilling fra Undervisningsministeriet Efter Sogneraad holdt i Formid. dag Møde. Opgørelsen over Udgifterne til Vedligeholdelse af Kristgaard Skole hvorfra Tikøb skal betale eller to Tredjedele

ke de smaa lokale skoleudgifter til et noget større ud

SKOLESTREJKEN I NYRUP BLEV IKKE BILAGT

MISSIONENS FORMAND OPLYSER, AT SAMTLIGE NUNDEUNDERVISES I NYRUP SKOLE NUVÆRENDE I SAGEN. SØGNERAADET FASTHOLDER DEN EN GANG TRUFNE BESLUTNING

og Skolestrejken i Nyrup Skole blev ikke Sogneraadets Møde i Sogneraadet med stort døg at udtale sig til den nuværende 4-klasse-

Gang gennemførte Ordning om en 4-klasset Skole, bl. a. fordi der jo ikke siden er kommet nye Momenter i Sagen. En 4-klasset Skole vil være en Ordning, der bevares frem i Tiden. Eigil Jensen: Jeg vil fastholde den gamle Ordning, der vil være

Skolestrejken i 1952 var en følge af Nyrup skoles nedklassificering fra en 7-årig skole til en kun 4-årig. De lokale beboere og forældre ønskede, at skolen skulle fortsætte som 5-årig. Strejken blev først løst efter fire måneder, men uden at forældrenes krav blev gennemført.

umiddelbart overfor sommerferiens begyndelse uden at have løst striden.

Først omkring den 11. august 1952 – efter skolesommerferien – opgav forældrene at holde deres børn hjemme fra skole. Skolestrejken var forbi efter

mere end 4 måneder. Baggrunden var, at Undervisningsministeriet den 4. august havde truffet den afgørelse i sagen, at følge sognerådets beslutning om, at skolen kun skulle indeholde 4 klasser¹³⁵.

Skolevæsenet i fyrrerne og halvtredserne

Erindringer fra Hornbæk

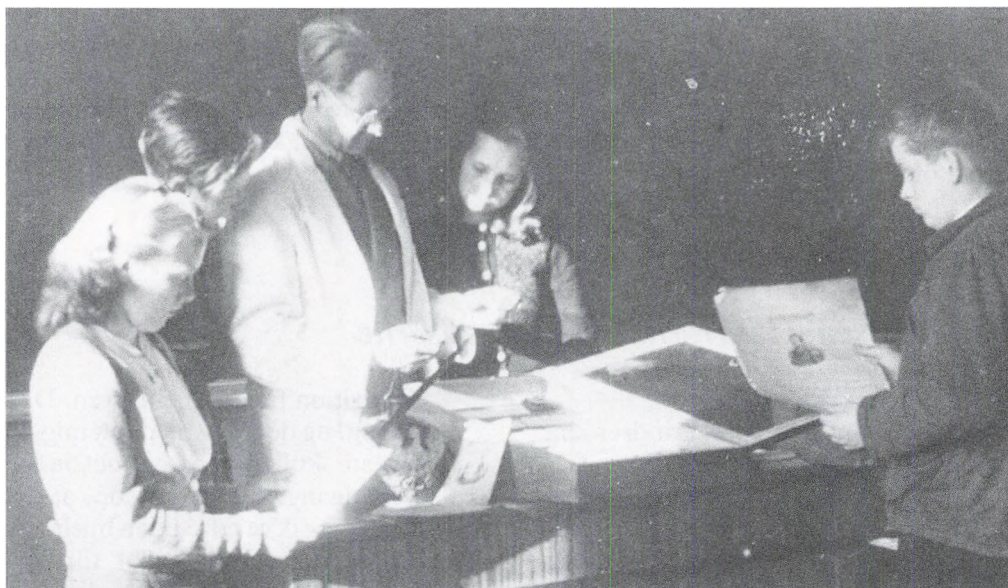
Kaj Eusebius Jacobsen erindrer om sin første tid ved Hornbæk skole:

»Jeg var flyttet herop med min familie i marts 1945, da skolen åbnede igen efter en måneds lukning på grund af brændselsituationen. Vi arbejdede efter en indskrænket timeplan, idet kun den nye bygning var opvarmet, og jeg sad derhjemme og syslede med planen for det nye skoleår. Tirsdagen før påske gav vi ferie og dagen efter havde jeg timeplanen færdig. Jeg stod i badeværelset og var ved at vaske mine hænder før middagen, da en tysk soldat bankede på og sagde, at løjtnant Fischer ventede mig på skolen. Da vi kom derned, meddelte han mig, at skolen måtte beslaglægges til brug for flygtninge, men vi kunne få lov at beholde de to bageste lokaler i den gamle bygning til undervisningsbrug. Jeg svarede ham, at vi ikke havde i sinde at lade børnene gå til undervisning der, når tyskerne skulle bo klods op ad dem, men vi kunne bruge lokalerne til opmagasinering af skolemøblerne og inventar fra de øvrige lokaler. Jeg forlangte en

rekvisition fra Værnemagten. Den fik jeg, og det blev meddelt mig, at skolen skulle være rømmet inden solnedgang. Jeg erklærede, at det kunne jeg ikke gøre uden hjælp, og forlangte en trop stillet til rådighed. Det fik jeg. Så fik vi lærerne samlet, og inden aften havde vi fået flyttet så godt som alt materiel over i de lokaler, som var reserveret os. Tyskerne var ikke særlig villige, men vi kommanderede med dem, så godt vi kunne. Så flyttede vi skolen ud i mange forskellige lo-

Frikvarter i Snekkersten skole, december 1953.

Lærer Arne Meyling i en undervisnings-situation på Espergærde skole. Arne Meyling dimitterede fra Haderslev sem. i 1925. Efter forskellige ansættelser kom han i 1936 til Espergærde skole, hvor han virkede resten af sit liv som lærer. Arne Meyling startede tidligt med at bruge forskellige egnshistoriske effekter i sin undervisning, og allerede i 1944 overtog Tikøb kommune hans historiske samling. Museet, der indrettedes i Espergærde-skolens kælder udvidedes til stadighed og i 1965 blev det statsanerkendt. I 1968 blev Meyling udnævnt til kommunearkivar. Museet flyttede senere til Flynderupgaard. Arne Meyling (1903-83) vil især være husket for sin levende fremstilling af historiske begebenheder.

kaler, på Sømandshvile på Havnevej, i konfirmandstuen på præstegården, i den gamle søndagsskole hos Galle på Ole Piisvej og i Missionshuset. ... Undervisningen blev nu nærmest landsbyskoleundervisning, hvor hver lærer havde så godt som alle fag med sin klasse, men det gik såmænd udmærket. Kapitulationen kom, men først efter sommerferien kunne vi flytte tilbage til vore egne skolebygninger på Stationsvej»¹³⁶.

Stadig pladsmangel

Historien gentager sig! Den evindelige mangel på skolelokaler m.v. fortsatte med fornyet styrke efter besættelsens ophør. Bortset fra de sædvanlige økonomiske hensyn, var der nu også materiale-mangel og sognerådet måtte derfor finde sig i, at der ikke altid kunne ske en ny bygning eller udvidelse af skolerne i det tempo, som egentlig var påkrævet.

Overalt var der de samme problemer. I Espergærde skole løste man

midlertidigt problemet ved at indrette to nødlokaler i kælderens og inddrage socialkontorets gamle lokale i den gamle skolebygning. Først i 1949 blev der frigivet materialer til skolebyggeri i Espergærde, men det gav så nye problemer, idet 4 klasseværelser i mellembygningen skulle rives ned for at give plads til den nye skolebygning¹²¹.

Ikke alle var nu helt tilfredse med Espergærde skoles udvidelse, bl.a. protesterede en nabo på Ritavej, idet hun hævdede, at der ikke måtte bygges en støjende virksomhed på hendes

nabogrund. Skoleudvalget meddelte klageren, at man ikke anså en skole for støjende virksomhed¹²¹.

I Hornbæk skulle man samtidig bruge 2-3 klasseværelser – og det løstes ved, at man i 1947 lejede sig ind i Pension Friis. Her var det muligt at indrette i alt 4 klasseværelser og 2 lejligheder. I løbet af 1950 vedtoges det at bygge en ny skole i Hornbæk, men først efter en hel del diskussion om placeringen af denne. Hornbæks nye skole kunne tages i brug i 1954.

Næppe var man færdig med at ud-

Skoleinspektør ved Nygaard skole, Theodor Mejnholm (1896-1984) er her fotograferet på sit kontor på Nygaard skole i 1946. Th. Mejnholm dimitterede fra Blaagaard i 1918 og kom i 1924 til Hellebæk skole som andenlærer. Fra 1934 var Mejnholm førstelærer ved Snekkersten skole og var derefter skoleinspektør i Nygaard til 1966. På billedet har Mejnholm – formodentlig til ære for fotografen – flyttet sig fra sin normale plads ved skrivebordet. Inspektøren ser desuden helt imødekommende ud – sådan så han næppe ud, når en elev var blevet kaldt på inspektørens kontor!

Lærerpersonalet ved Nygaard skole kort efter indvielsen i 1939. bagest fra venstre ses skoleinspektør Th. Mejnholt, fru Karen Stub-Nielsen, hr. Peter Jensen og to uidentificerede vikarer. Forrest f.v. frk. Elvine Kristensen og frk. Christine Iversen.

bygge i Hornbæk, før man påny havde planer om en udvidelse af Hellebæk skole – de store årgange begyndte at presse sig på. Udvidelsen i Hellebæk kom til at bestå af en tilbygning mod nordvest i forlængelse af midtergangen med 4 klasseværelser, lægeværelse, lærerværelse, sløjdsal og materialerum. Skoledirektionen godkendte denne udbygning i løbet af 1954, hvorefter byggeriet gik i gang. Også i Tikøb var der problemer, og skolekommissionen var i 1953 fremme med forslag om udvidelse her¹²¹.

Skoletandplejen gennemgik også en betydelig udvikling i disse år. Den var hidtil blevet varetaget af privatpraktiserende tandlæger, men da forhandlingerne om en ny overenskomst bristede i løbet af sommeren 1955 indstillede skoleudvalget, at der i stedet oprettedes 2 skoletandklinikker på hhv. Espergærde og Hornbæk skoler¹²¹. Dette godkendtes i 1956 af skoledirektionen og tandlægerne Finn

Snekkersten skoles samlede lærerpersonele ca. 1950 – fotograferet under kastanietræet i skolegården. Forrest fra venstre ses fru Carman Slotmand f. Bjargum, fru Grethe Johannesen og frk. Elvine Kristensen. Bagest Severin J. Asmussen, skoleinspektør Aage M. Rasmussen og Ubbe Q. Elkjær.

Møgelvang Nielsen og Gorm Schleiss kunne gå til biddet, hhv. den 1.8. og den 1.10.1956. Espergærde-klinikken fik til opgave at passe eleverne fra skolerne i Espergærde, Snekkersten og Nyrup skoler. Hornbæk-klinikken de øvrige 4 skoler. I 1960 fik Hellebæk også sin tandklinik under ledelse af tandlæge Ellen Benediktsson¹³⁷.

Verdens begivenheder gik naturligvis ikke hen over hovedet på skolerne daglige virke. Invasionen i Ungarn afstedkom således forskellige initiativer bl.a. på Hornbæk skole. Den 8.11.1956 afholdtes en mindehøjtidelighed for Ungarn. En indsamling til fordel for Ungarn indbragte

4 første-klasse-elever på vej til Snekkersten skole, sommeren 1946. Fra venstre ses Jens Erik Rudbeck, Ole Forsberg Madsen, Poul Petersson og Ole Frederiksen.

den 1.12. ialt 498,- kr. og ved juleafslutningen den 21.12. afleverede to piger ialt 225 lommestørklæder, som skolens elever havde sømmet, til de ungarnske flygtninge¹³⁸.

Skoleudflugterne var årets højdepunkt, ialt fald i de fleste tilfælde. I Nyrup havde skolen f.eks. sin årlige skovtur til København med besøg i Zoologisk Have og Tivoli den 17. juni 1956 – en tradition der holdt helt frem til skolens nedlæggelse. Snekkersten skoles udflugt samme år for de små klasser var imidlertid mindre vellykket, idet regnen styrtede ned uafbrudt. Turen gik til Grib Skov ved Nødebo, hvor børnene legede og spiste den medbragte mad. Derefter sejlede alle til Fredensborg og gik gennem Slotsparken til de ventende busser – en helt igennem våd tur! Året efter havde skoleudflugten fra Nygaard

skole til Møns Klint det uheld, at den skinnebus eleverne befandt sig i stødte sammen med en stor lastbil – ingen kom dog til skade¹³⁸.

Den første realklasse på Espergærde skole fik eksamen i 1951. Her ses holdet, der fik eksamen i 1952. Bagest fra venstre: John Terkelssen, Ole Holmgren, Mogens Andersen, Svend Erik Nielsen og Niels Bischoff. Forrest f.v. Kirsten Olsen, Ida Andersen, Aase Kirsten Nielsen, Ingrid Hansen, Kirsten Johansen, Birthe Olsen.

6. klasse på Snekkersten skole, marts 1953. Bagest fra venstre: Ellen Jensen, Sonja Hansen, Hanna Andersen, Birgit Andersen, Vita Nielsen, Tove Larsen og Grethe Jeppesen. Nederst f.v.: Knud Hellesen, Lasse Nielsson, Johnny Nielsen, Poul Pettersson, John Nielsen, Kurt Olsen.

Hornbæk skole 1955. Læreren er viceskoleinspektør N.P. Larsen, der var lærer ved Hellebæk skole 1934-54, og derefter viceinspektør ved Hornbæk skole i perioden 1954-65. Eleverne: Bagest fra venstre: Poul Erik Jensen, Svend Petersen, Svend Erik Petersen, Willy Milland Petersen, Helge Christoffersen, Vagn Jensen, Flemming Petersen. Midterste række f.v.: Jørgen Dahle Petersen, Poul Erik Petersen, Svend Erik Dahle Petersen, Eino Andersen, Poul Andersen, Christian Nielsen, Benny Jørgensen, Ib Jensen, Erik Egesø Larsen. Nederst f.v.: Mette Bøgh, Anne Madsen, Tove Andersen, Meta Damgaard Jensen, Diana Christoffersen, Jette Svendsen.

Men også lejrskoler vandt voldsomt frem, og i halvtredserne endog udenlandsrejser, således var 7. klasse ved Hellebæk skole under overlærer Uldums ledelse på skolerejse til Rhinen og Harzen i 1957. Eleverne havde for størstedelens vedkommende selv sparet sammen til rejsen, men også et kommunalt tilskud på 15 kr. pr. elev blev bevilget¹²¹.

I løbet af halvtredserne skete der også en stor udvikling på skolebiblioteksområdet. På alle skolerne havde der i årevis været udlån af bøger – gerne med førstelæreren som »bibliotekar«. I skoleåret 1956/57 forsøgte man sig med et fremstød og afholdt en såkaldt børnebogsuge med udstillinger, film, skuespil, foredrag og konkurrencer. I skoleåret 1955/56 udlåntes ialt 28.213 bind til de daværende ca. 2.000 elever – med andre ord ca. 14 bøger om året til hver elev¹³⁸.

Nyrup skoles sidste år

Efter årene med indskrænkninger og skolestrejke kom Nyrup skole ind i en mere rolig gænge, nu med kun fire klasser og kun tre lærerkræfter: Førstelærer Peter Jensen, lærer Anders Bent Sørensen og lærerinde Annelise Mathiassen (f. Christensen).

Men allerede i 1954 var der igen problemer: Skolekommissionen havde nu fået problemer med pladsmangel på Espergærde Skole. Derfor vedtog man, at den i Nyrup skole værende 4. klasse, der efter sommerfe-

Ungdomsskoleinitiativerne startede allerede i 1942 – de foregik på de enkelte skoler og havde som målgruppe de 14-18 årige, hvorimod aftenskolevirksomheden primært var for aldersgruppen over 18 år¹³⁹. I skoleåret 1956/57 undervistes ialt 110 elever fordelt på 6 hold på skolerne i Hellebæk, Hornbæk, Tikøb og Espergærde¹³⁸.

Perioden efter 2. verdenskrig betød en meget kraftig udvikling af skolevæsenet i Tikøb kommune. En konsekvens heraf var da også, at skoleinspektør ved Hornbæk skole, Kaj Eusebius Jacobsen i 1959 blev udnævnt til chef for det samlede skolevæsen med titel af stadsskoleinspektør. Som sådan fungerede Eusebius Jacobsen frem til kommunesammenlægningen i 1970.

rien 1954 skulle til Espergærde som 5. klasse, skulle blive i Nyrup 1954/55. Det skulle kunne lade sig gøre ved at benytte biblioteket 18 timer ugentligt til undervisning. Samtidig betød ordningen, at der kunne blive plads til en 8. klasse i Espergærde¹⁴⁰.

Den nye skolekommission, med blandt andre fru Kirsten Krabbe, Kvistgaard, som medlem¹⁴¹, måtte imidlertid som en af sine første sager tage til efterretning, at sognerådet ikke ville være med til en sådan ord-

ning. Den da nytilkomne lærer Oluf Rask, erindrer:

»Kirsten Krabbe (formand for forældreforeningen) og jeg – som formand for lærerrådet, var kaldt til møde med skolekommissionen om problemet med 4 eller 5 klasser. Vi fandt det mest hensigtsmæssigt med 5 klasser, som grundskolen var dengang, men formanden Julius Mathiassen ville have 4 klasser. Begrundelsen var, at bibliotekslokalet på gymnastiksalsbalkonen var uegnet til undervisning. Alternativet var et kælderlokale på Espergærde skole. Jeg tillod mig at spørge om det var blevet et prestigespørgsmål for skolekommissionen, men Julius Mathiassen gav bolden tilbage og spurgte, om det var et prestigespørgsmål for os!¹⁴².

På samme måde var en ansøgning fra forældreforeningen for Nyrup skole, om atter at oprette en 5. klasse ved skolen i 1955 næsten dødsdømt på forhånd. Men netop i foråret 1955 var skolekommissionen og sognerådet i gang med overvejelser om en større revision af skoleplanen. Forslaget, som da blev overvejet, ville have betydet en centralisering af skolevæsenet med 2 hovedskoler (Espergærde og Hornbæk) og 5 grundskoler (Hellebæk, Tikøb, Nygaard, Nyrup og Snekkersten). De fem grundskoler skulle så være 5-årige, men det nævnes udtrykkeligt i forslaget, at man også burde overveje en total nedlægelse af Nyrup skole.

Resten af 1955 gik med drøftelser mellem skolekommissionen, skoleudvalg, fælleslærerråd og sogneråd.

Oluf E.P. Rask (f. 1919). Dim. Skaarup Sem. 1947. 1953-63 lærer ved Nyrup skole, derefter ved Mørdrupskolen. Fra 1968-86 tale-høre konsulent for hhv. Tikøb og Helsingør kommunes skolevæsen.

Hele diskussionen led imidlertid af det handicap, at man endnu ikke kendte detaljerne og ikrafttrædelsesdatoen for den nye skolelov, som folketinget drøftede i samme periode.

Skoleloven af 1958

Baggrunden for ønsket om en skole-reform, skal søges i de almindelige demokratiseringsbestrebelse i disse år, samt en generel tendens i samfundet som helhed, der op igennem 50'erne gjorde mellemskoleformen i den danske folkeskole stadig mere og mere uhensigtsmæssig. Når dertil lægges, at den eksamensfri mellemskole aldrig var kommet til at virke efter hensigten, så har man hovedårsagerne til, at skoleloven af 1958 afskaffede mellemskolen og erstattede den med en ny

1. klasse ved Nyrup skole i 1957. Lærerinden er Karen Holst f. Rasmussen. Bagest f.v.: Allan Christensen, Steffen Pedersen, Knud Ole Johansen, Bjørn Pedersen, Allan Lindberg, Jens Peter Rasmussen, Vivi Christiansen, Kirsten Rask, Anette Christensen, Anni Christensen, Tove Petersen, Anette Madsen, Teit Rønnow, Herbi Nielsen, Søren Pedersen.

ordning, der hvilede på den 7-årige folkeskole som det grundlæggende. Ud over disse syv år kunne eleverne fortsætte i en 8., 9. eller 10. klasse eller i en 3-årig realafdeling. Hertil kom, at al forskel mellem landsby- og købstadsskoler principielt skulle ophøre, således at fagene, timetallet og antal skoledage blev ens overalt⁶.

Skoleloven af 1958 bestemte således, at undervisningen i de første fem år skulle omfatte mundtlig og skriftlig dansk, skrivning, kristendomskundskab, regning, geografi, biologi, historie, legemsøvelser, formning og sang samt håndarbejde for piger og evt. sløjd for drenge¹⁴³.

I januar 1956 fik forældreforeningen (nu med gartner Vithus Larsen, Mørdrup, som formand)¹⁴⁴, endelig svar på sin et år gamle ansøgning om at få genoprettet en 5. klasse ved Nyrup skole. Med kun 6 stemmer mod 5 vedtoges det i skolekommissionen at bevare de hidtil gældende forhold med 4 klasser¹⁴⁰.

I samme møde indtrådte i øvrigt gartner Vithus Larsen, Mørdrup, som medlem af skolekommissionen i stedet for Kirsten Krabbe, der flyttede fra byen.

Endvidere skal det nævnes, at Oluf Rask i 1953¹⁴⁵ var blevet ansat i stedet for Anders Bent Sørensen, der søgte

væk p.g.a. at de store klasser var blevet flyttet til Espergærde skole¹⁴⁶. Oluf Rask erindrer om sine første indtryk:

»Jeg husker tydeligt, da jeg i foråret 1953 var her for at se på embedet, at jeg blev meget imponeret over den store flotte skole. Man havde fortalt mig på stationen, at jeg kunne se skolen, så snart jeg kom over bakken ved Sindshvile, jeg havde ventet en bygning som »Duegården«, når det nu var et landsbylærerembede. Jeg blev endnu mere forbavset, da førstelærer Peter Jensen viste mig boligen. Vi kom fra en lille 2 værelses lejlighed med »das« bag huset, og her blev jeg præsenteret for et helt lille slot. Dagligstue, spisestue, værelse samt soveværelse og toilet på gangen. Og endelig et ekstra værelse ude på loftet. Hvilken herlighed«¹⁴².

Læreren, Annelise Mathiassen, havde fået 1 års orlov i 1954¹⁴⁷. Som vikar kom Bodil Zandersen¹⁴⁸, der i 1955 afløstes af frk. Karen Rasmussen, senere gift Holst.

Skoleplansændringen i Tikøb kommune var imidlertid fortsat det store politiske spørgsmål og i august 1956 nedsattes et udvalg bestående af kontrolbestyrer Jul. Mathiassen, Tikøb, gårdejer P. Bjerre, Tikøb, chauffør Sv. Aa. Nommesen, Hornbæk, forstander K. Schultz, Ørsholt og gartner H. Erichsen, Gurre, med henblik på at behandle indkomne forslag. Dette resulterede i, at skolekommissionen i november 1956 kunne enes om bl.a. følgende:

»Der bygges en ny skole på Flyn-

derupgaard bag Egebæksvang. Når denne står færdig nedlægges Nyrup og Snekkersten skoler. Endvidere opretholdes Tikøb skole alene med de første 5 klasser«¹⁴⁰.

Efter dette forslags fremkomst skete der imidlertid ikke rigtig noget i sagen i et års tid, og i mellemtiden optoges sindene af en anden udløber af skolestrejken i 1952.

Det var igen Nyrup skoles forældreforening, der var »på spil« – denne gang om den lange ventetid børnene havde, når de om eftermiddagen skulle hjem fra Espergærde skole. Sagen klares med nogle busplan-ændringer og nogle time-omlægninger.

Fra 1. februar 1958 kom der igen ny lærerinde. Til afløsning for Karen Holst ansattes Eva Aarenstrup (f. Agersted)¹⁵⁰. Det var en af den gamle skolekommissions sidste handlinger. I 1958 tiltrådte således den nye skolekommission med bl.a. kleinsmed Helge Petersen, Kvistgaard, som medlem¹⁴⁰.

Forslag om total nedlæggelse

Denne nye skolekommission drøftede midt i januar 1959 hvorledes en ny skoleplan skulle se ud. Indstillingen var herefter fortsat, at Nyrup skole skulle nedlægges snarest (pr. 1.8.1959 – hvis det stod til flertallet). Nyrup skoledistrikt skulle så henlægges til Tikøb hvad Marianelund, Reerstrup og Krogenberg angik. Nyrup Overdrev skulle henlægges til Nygaard skole, mens resten af distriktet skulle henlægges til Espergærde skole¹⁴⁰.

Alt dette foregik naturligvis ikke uden protest fra den lokale befolk-

ning. I 1952 havde den daværende sognerådsformand Wm. Petersen udtalt, at ingen tænkte på at nedlægge Nyrup skole. Alligevel kunne Forældreforeningen for Nyrup skole og Kvistgaard Borger- og Grundejerforening begge konstatere, at man nu faktisk var i gang med netop at nedlægge skolen.

Derimod var Nyrup skoles Elevforening afgået ved en stille død. Protokollen fortæller om den sidste generalforsamling, der foregik den 15.11.1958 på Nyrup skole, at bestyrelsen bl.a. blev genvalgt. Den bestod da af Edv. Nielsen, der var formand¹¹⁹, Jens Christiansen, Torgny Larsen, Ove Sørensen og Peter Jensen. Imidlertid er der ifølge protokollen ikke afholdt flere møder, så foreningen opnåede således kun at virke i knapt 22 år¹²⁰.

En helt ny skole i Mørdrup

En ny skole i Espergærde-området trængte sig imidlertid mere og mere på. Den eneste skole her var jo Espergærde skole – og den var i de senere år blevet mere og mere overbelastet. En placering ved Flynderupgaard blev efterhånden opgivet og ændret til en placering ved Mørdrup. I november 1959 kunne Det kulturelle Udvalg (hvorunder skolesager sorterede i perioden 1958-62) vedtage et skitseforslag til en ny skole ved Mørdrup. Skolekommissionen anbefalede dette, ligesom senere også amtets skoledirektion.

Næste problem var imidlertid hvad den nye skole i Mørdrup skulle have som distrikt. Et udvalg bestående af fru P. Fensmark-Hansen, rutebil-

chauffør Sv. Aa. Nommesen og førstelærer P. Jensen, fandt i løbet af 1961 frem til en fordeling som følger:

Espergærde skole:

1. Øst for banelinien.
2. Mellem Kløvermarken, Kofoed Anchersvej og banelinien.
3. Skovparken.
6. Snekkersten
- + 6. og 7. klasse fra Snekkersten skole.

Mørdrup skole:

4. Fredensvej – Rolighedsvej.
5. Øvrige Espergærde.
7. Nyrup skoles distrikt.
8. Dele af Tikøb og Nygaard skoledistrikter
- + Nyrup skoles fire klasser
- + Nybebyggelsen ved Mørdrup
- + 7. klasse fra Tikøb skole¹⁴⁰.

Den 19. september 1961 blev en skelsættende dato i skolekommissionen. Det besluttedes nemlig her at gøre Espergærde, Mørdrup og Hornbæk til eksamensskoler, Hellebæk, Nygaard og Snekkersten til syvklasede skoler samt Tikøb til en femklaset skole, medens Nyrup skole skulle nedlægges. Tikøb sogneråd tiltrådte i princippet forslaget den 21. november 1961, ligesom amtskolekonsulent L.C. Jensen, Gilleleje, et par måneder senere¹⁴⁰.

Først i midten af december 1962 tiltrådte Undervisningsministeriet imidlertid skoleplanen for Tikøb kommune¹⁵¹. Det betød, at planerne om overflytning af lærere og elever fra Nyrup skole til Mørdrupskolen pr. 1.8.1963 kunne iværksættes. De tre lærerkræfter skulle således tilbydes ny ansæt-

telse ved Mørdrupskolen. Helt så enkelt et sagsforløb kom der nu ikke ud af det.

Eva Aarenstrup ønskede ikke at blive overflyttet til en ny stor skole og søgte derfor embede ved Brangstrup skole ved Ringe¹⁵⁰. Oluf Rask blev godt nok ansat ved Mørdrupskolen, men i en speciel stilling som talehørepædagog, idet O. Rask i flere år havde taget forskellige kurser med dette formål for øje¹⁴⁵.

Førstelærer Peter Jensen løb ind i et mere specielt problem. Kort skitseret gik det ud på, at sognerådet ønskede at betragte Mørdrupskolen som afløser for Nyrup skole, og at Peter Jensen derfor uden videre kunne overføres til Mørdrupskolen som skoleleder. I skolekommissionen var meningerne imidlertid mere delte. Her ønskede et mindretal, at stillingen som skoleinspektør skulle opslås, som ethvert andet ledigt embede. Den foreløbige løsning blev, at Peter Jensen blev konstitueret i embedet, og da Undervisningsministeriet også forlangte embedet opslået, blev Peter Jensen først fast ansat som skoleinspektør den 1. december 1963¹²³.

En sidste lille krølle vedrørende skoledistrikterne blev først afklaret i februar 1963, da Reerstrup og Krogenberg blev tillagt Mørdrup skoledistrikt. Oprindeligt var det meningen, at disse området skulle have tilhørt Tikøb skoledistrikt¹⁴⁰.

Nyrups sidste uger

Den sidste tid på Nyrup skole blev præget af mange vikarer – både Oluf Rask og Peter Jensen var nemlig væk fra skolen – og i stedet virkede en række vikarer – nævnes kan Fleming Zachow, H. Schellerup-Nielsen, hr. Engelstoft og hr. Jensen.

Da Nyrup jo skulle ophøre som folkeskole i sommeren 1963, begyndte andre at interessere sig for bygningernes fortsatte anvendelse. Tre forskellige parter var interesseret i bygningerne – men til vidt forskellige formål. Allerede i februar 1963 henvendte Statens Aandsvageforsorg på Ebberødgaard sig til Tikøb sogneråd og spurgte om mulighederne for at indrette Nyrup skole til skole for svagtbevagede¹⁵².

14 dage senere henvendte Helsingør Teknikum sig og forespurgte om mulighederne for at leje skolen i 5 år. Og i juli måned henvendte en privat kreds sig og foreslog skolen indrettet og overdraget til Det kgl. Husholdningsselskab – til brug for kurser og landbrugs elever m.fl.

Som det vil vides, blev det Statens Aandsvageforsorg, der kom til at overtage Nyrup skole, ikke gennem køb, men gennem et lejemål, der i første omgang løb i 10 år, og derefter er blevet forlænget med 5 år ad gangen¹⁵².

Tikøb kommunes sidste år

Materialeangel

Tresserne – der skulle vise sig at blive Tikøb kommunes sidste årti – indledes bl.a. med en konstatering af stads-skoleinspektør Kaj Eusebius Jacobsen, der i 1962 skrev:

»Den gennem flere år herskende materialeangel, som har været årsag til, at der ikke har kunnet bygges rettidigt ved kommunens skoler, har bevirket en lokaleangel, som ved praktisk talt samtlige kommunens skoler føles meget stærkt«¹⁵³.

Det var med andre ord stadig eftervirkningerne fra besættelsens år, som spillede ind. Alligevel var man i 1962 blevet færdig med en ny gymnastiksal i Hellebæk og i september 1961 påbegyndtes opførelsen af Mørdrupskolen. Denne skole indviedes den 12. august 1963, men forberedelserne var påbegyndt flere år før, idet man ved Espergærde skole var begyndt at inddele eleverne i de nye 1. klasser efter de skoledistrikter, som skulle blive gældende, når Mørdrupskolen toges i brug. Ved indvielsen af Mørdrupskolen overflyttedes endvidere en række lærere fra Espergærde, Nygaard, Nyrup og Hornbæk skoler.

Imidlertid var indvielsen af Mørdrupskolen ikke nok. Det voldsomme boligbyggeri som først i tresserne fandt sted specielt i Espergærde-området, betød et så voldsomt pres på Mørdrupskolen, at det efter kort tid var nødvendigt at flytte enkelte klasser tilbage til Espergærde skole. Alle-

rede i foråret 1964 fik man imidlertid byggetilladelse til 2. etape af Mørdrupskolen, hvilket så betød, at materialebevillingen til udvidelsen af Hellebæk skole ikke blev givet!

Ibrugtagningen af Mørdrupskolen fik imidlertid betydning på flere niveauer. Fra Tikøb skole overflyttedes således 6. og 7. klasserne til Mørdrupskolen. For at aflaste denne overvejede man imidlertid allerede fra starten at udvide Tikøb skole, men veg tilbage i første omgang, bl.a. fordi en plan om at opføre to baraklokaler ikke vandt genklang ved et forældre-møde på Tikøb skole.

Med opførelsen af Mørdrupskolen vejrede også Ungdomsskolevæsenet ny luft. I februar 1963 indstillede man således til sognerådet at gennemføre en centralisering af ungdomsskoleundervisningen. Det betød i praksis, at al undervisning fra skoleåret 1963/64 foregik på Mørdrupskolen. Eleverne blev så transporteret i bus fra de øvrige dele af kommunen.

Samtidig skete der også nyt på børnebiblioteksfronten. Man ophævede nemlig lokalfællesskabet med de voksnes biblioteker i Hellebæk, Hornbæk, Nygaard, Snekkersten og Tikøb, da disse afdelinger for voksne blev afløst af Danmarks første bogbus. Dette betød, at der blev langt bedre plads til børnebibliotekerne¹⁵⁴.

Flere udvidelser

I skoleåret 1964/65 undervistes 2.310 elever fordelt på 114 klasser og under-

vist af ialt 116 lærerkræfter¹⁵⁵. Dette tal voksede til hhv. 2.773 elever, 142 klasser og 160 lærere i 1968/69 – altså med næsten 100 elever pr. år¹⁵⁶. Disse tal fortæller hvorfor Tikøb kommunes skolevæsen næsten konstant var bagud. I august 1965 ibrugtoges 2. etape af Mørdrupskolen. Udvidelsen bestod af 8 klasseværelser, 3 faglokaler, bibliotek, læseværelse, lærerværelse og teatersal – men alligevel var skolen for lille. I Hellebæk lykkedes det i oktober 1965 at komme i gang med opførelsen af en udvidelse med 7 klasseværelser og 2 særlokaler. Denne udvidelse skulle bl.a. gøre det muligt at indføre en realafdeling på skolen¹⁵⁷.

Negativt var det imidlertid ikke alt sammen – en mængde nye tiltag så dagens lys. I flæng kan således nævnes skolepatrulje oprettet ved Nygård skole i august 1965, indførelse af deletimer ved Hornbæk og Tikøb skoler i skoleåret 1965/66. 10. klasse indført samme år i Mørdrupskolen, 10. teknisk forberedelseksamen indført i Espergærde skole fra august 1966.

Trængslerne var imidlertid slet ikke forbi – og stadsskoleinspektøren måtte i årsberetningen 1966/67 atter omtale Mørdrupskolen:

»P.g.a. den store tilflytning til den sydlige del af Tikøb kommune er presset på lokalerne på Mørdrupskolen blevet så stærkt, at skolekommissionen har anset det for nødvendigt at foretage en midlertidig flytning af visse klasser fra Mørdrupskolen til Espergærde skole«¹⁵⁸.

Samtidig ansattes yderligere en viceinspektør på Mørdrupskolen fra august 1967, idet skolen nu havde 855

elever. Næstflest elever havde Espergærde med 564, Hornbæk havde 430, Hellebæk 337, Snekkersten 206, Nygaard 142 og Tikøb 140.

Lærermangel

I disse år havde man tillige et andet problem at slås med, nemlig lærermangel. Der var ligefrem indført en lærer-rationering, der betød at man simpelthen ikke kunne få så mange lærere som man havde brug for. I foråret 1968 kom der imidlertid en lettelse i rationeringen, der betød at yderligere 7 lærere kunne ansættes. Det betød endvidere, at man nu begyndte at nærme sig en daglig timeplan, som svarede til den, som var fastsat i undervisningsplanen. Det betød også, at antallet af overarbejdstimer for de ansatte lærere nu kunne nedsættes¹⁵⁹.

I årene 1966-67 fik Tikøb skole et antal pavillioner, der betød, at der atter kunne undervises på 6. og 7. klassetrin. Også Snekkersten fik en terapibygning i 1969 til fysik- og formningslokaler. Nu var også bygningen af en ny skole i Espergærde-området – Tibberupskolen – godt i gang. Den skulle aflaste de to øvrige skoler, der som nævnt ved at segne under presset af flere og flere elever. Denne nye skole skulle efter planen tages i brug ved starten af skoleåret 1970/71, men det blev jo så ikke i Tikøb kommunes tid. Endelig puslede man så småt med planerne om bygning af en helt ny skole i Snekkersten-området – nærmere betegnet på Borupgaard-arealet.

Skoleåret 1968/69 bød tillige på indførelse af de første »rene« skolebus-

2. real på Mørdrupskolen i 1969. Læreren er Egon Madsen, der indtil han kom til Mørdrupskolen i 1963 havde undervist ved Hornbæk skole. Bagest fra venstre ses Poul-Erik Pedersen, Gert Jensen, Gunnar Hansen, Bruno Rasmussen, Margrethe Olesen, Karen Mathiesen, Lise Johansen. Midterste række f.v.: Viceinspektør Egon Madsen, Pia Gadving, John Christiansen, Kjeld Damgaard, Anne Marie Olsen, Lisbeth Jensen, Kirsten Bjerregaard, Iben Lauesen. Nederst f.v.: Jan Roger Olesen, Lise Bang, Hanne Jensen, Ole Bach, Per Brogaard, Ole Trier Pedersen, Bente Clifford Hansen, Kate.

ser, d.v.s. busafgange indført alene for skoleelever tilpasset skolernes ringetider. Året bød også på indførelsen af lørdagsfri – men kun i sommerhalvåret. En speciel opfindelse blev lanceret i den anledning – »rullende skemaer« – hvilket betød, at lørdagsskemaet blev lagt skiftevis på ugens øvrige dage. Så var man fri for at ændre skemalægningen midt i skoleåret¹⁵⁶.

Tikøb kommunes skolevæsen sluttede sin eksistens med udgangen af marts 1970. Da undervistes ialt 2.976

elever på kommunens 7 skoler. Specielt Espergærde skole med nu 712 elever og Mørdrupskolen med nu 930 elever led af store pladsproblemer, men også på de øvrige skoler voksede elevtallet fortsat: Hellebæk 391, Hornbæk 426, Nygaard 134, Tikøb 182 og Snekkersten 201.

Nye tider var på vej – vi skriver 1969, da stadsskoleinspektør K. Eusebius Jacobsen havde følgende kommentar til en anden nyskabelse – Elevråd, der blev oprettet i Hornbæk,

Nygaard og ved Mørdrupskolen:
»På baggrund af tidens ungdomsoprør og den almindelige demonstrationslyst er det en rimelig opgave for skolen at øve eleverne i

demokrati, således at forstå, at de bliver fortrolige med demokratiets arbejdsformer og lærer at beherske dem«¹⁵⁶.

Lærerkæfterne ved Nyrup skole

Førstelærere

Johan Christian Kaarsen	1846-1896
Jens Andersen	1896-1911
Ole Johannes Eliassen	1912-1949
Peter Jensen	1949-1963

Andenlærere

Julius Edv. Alex Hansen	1871-1875
Andreas Hansen	1875-1887
Anders Nielsen	1887-1892
Jens Th. Mortensen	1892-1896

Hjælperlærere

Sophus J.C. Franck	1892-1894
Anton Th. Jensen	1894-1896

Lærerinder

Cathinka Georgine Nyholm	1901-1902
Karen Sofie Haar	1902-1907
Anne Marie Hansen	1907-1950

Elvine Mathilde Kristensen	1938-1940
Ida Johanne Berid	1941-1943
Ellen Enevoldsen	1943-1944
Sigrid Nanne Andersen	1944-1945
Ester Margrethe Aagesen	1945-1950
Annelise Mathiassen	1950-1954
Birthe Larsen	1951-1952
Birtha Hansen	1952-1952
Bodil Zandersen	1954-1955
Karen Holst	1955-1957
Eva Aarenstrup	1958-1963

Lærere

Harry Villy Andreasson	1934-1940
Dan Nordby Petersen	1940-1942
Hans Aa. Daniel Petersen	1942-1945
Vagn Aagesen	1945-1950
Anders Bent Sørensen	1950-1953
Oluf E. Rask	1953-1962

Noter og henvisninger

RA	Rigsarkivet
LAS	Landsarkivet for Sjælland
TKHS	Tikøb Kommunes Historiske Samling, Flynderupgaard
HKSA	Helsingør Kommunale Skolevæsenes Arkiv
KAA	Forfatterens Arkiv (Tidligere Kvistgaard Avis Arkiv)
UB1	Universitetsbibliotekets 1. Afdeling, København
CBH	Centralbiblioteket, Helsingør
HBM	Helsingør Bymuseum

¹ Se bl.a. Laurits Petersen: »Almueundervisning i en dansk Købstad«, Kbh. 1909.

² Se bl.a. Joakim Larsen: »Den danske Folkeskoles Historie«, bd. I (1916).

³ Se bl.a. Harald Jørgensen: »Lokaladministration i Danmark«, 1985.

⁴ Se bl.a. Vagn Skovgaard-Petersen: »Fra Gejstligt til verdsligt tilsyn« i »Uddannelseshistorie 1986«, pag. 50-65.

⁵ Se bl.a. Thøger Jensen: »Kong Frederik den Fjerdes Skoler«, Aarhus 1921.

⁶ Se bl.a.: Th. Mejholt & Aa. M. Rasmus-

- sen: »Spredte Træk af Folkeskolens Historie i Tikøb Kommune«, 1944.
- ⁷ Joakim Larsen: »Den danske Folkeskoles Historie 1536-1784«, pag. 180.
- ⁸ Karl Hoffmann: »Træk af Hornbæk skoles historie« i Hornbækkersamfundets årsskrift 1948«, pag. 4ff.
- ⁹ »Katekismus«: Læsebog i den kristne religions hovedlærdomme, oprindeligt skrevet af Luther i 1521 og senest oversat af J.-P. Mynster i 1814.
- ¹⁰ Niels Stenfeldt: »Om Tikøb sogn i gamle dage«, Helsingør 1960.
- ¹¹ Joakim Larsen: »Den danske Folkeskoles Historie«, bd. I, pag. 249ff.
- ¹² Kirsten Johansen: »Tibberup Skole 1751-1796« i »Egebækken« nr. 5/juli 1988.
- ¹³ Niels Stenfeldt: »Om Tikøb sogn i gamle dage«.
- ¹⁴ Sigv. Ellkier-Pedersen: »Bogen om Rytter-skoletavlerne«.
- ¹⁵ »Tikiøb Kirkebog 1749-1764, pag. 482«, LAS.
- ¹⁶ Sjællands Stifts Bispearkiv B.3.c.1 Lyng-Kronborg Herred: »Indkomne Sager 1737-1870, Karlebo-Tikøb« LAS.
- ¹⁷ »Tikiøb Kirkebog 1765-1780«, pag. 192. LAS.
- ¹⁸ Som note 17, pag. 306.
- ¹⁹ Mogens Lønstrup: »Skolerne i Hellebæk-Aalsgaard«, 1976.
- ²⁰ Joakim Larsen: »Skolereformen af 1789 paa Frederiksborg og Kronborg Amter« i »Fra Frederiksborg Amt, 1914«.
- ²¹ Se bl.a. Joakim Larsen: »Den danske Folkeskoles Historie 1784-1818«, 1893.
- ²² »mark«: 1 mark = 1/6 Rigsdaler. I 1873 blev 1 Mark omregnet til 33½ øre.
- ²³ Aksel H. Nellemann: »Den danske Folkeskoles Historie«, Kbh. 1966.
- ²⁴ »Rentekammerets Landvæsenskantor 1784-1824, Kommissionen for Frederiksborg og Kronborg Amter«, RA.
- ²⁵ »Allerærbødigst Indberetning om Kirke- og Skole-Visitatz i Sjællands Stift for Aar 1787« i Gehejmraad Christian Brandts Arkiv som Kredit-Direktør, F 61, 1711-1818; i Danske Kancellis 1. Dept., RA.
- ²⁶ »Kronborg Amt« omfattede følgende sogne: Tibirke, Ramløse, Vejby, Annisse, Helsing, Blistrup, Maarum, Valby, Græsted, Esbønderup, Søborg, Asminderød og Tikøb.
- ²⁷ »Anordningen for Almueskolevæsenet paa Landet« af 29.7.1814.
- ²⁸ »Tikjøb-Hornbæk og Hellebæk Sogns Sko-kommissions-Protokol 1814-1824«, LAS.
- ²⁹ Danske Kancellis Kirke- og Skoledepartement: »Brevbog 1843 I«, RA.
- ³⁰ Tikøb Kommune: »Sogneforstanderskabets Forhandlingsprotokol 1842-49« 10/1, LAS.
- ³¹ Tikøb Kommune: »Kopibog for Skolevæsenet 1842-56«, 50/2, LAS.
- ³² »Forhandlingsprotokol for Tikjøb-Hornbæk og Hellebæk Sogns Skolekommission 1823-1853«, HBM.
- ³³ Anders Nielsen: »Den Jonstrupske Stat«, pag. 179, (Kbh. 1884).
- ³⁴ Lyng-Kronborg Herreds Provsti: »Skolevisitatsprotokol 1845-56«, LAS.
- ³⁵ Tikøb Pastorat: »Indberetninger om Skolevæsenet 1859-78«, LAS.
- ³⁶ Folketællingskemaer for Tikøb Kommune, Lyng-Kronborg Herred, Frederiksborg Amt, alle RA.
- ³⁷ Jvf. »Kgl. Resolution af 4.11.1859 om Lærerindeeksaminer« samt Skoleloven af 1867.
- ³⁸ Tikøb Pastorat: »Indberetninger om Skolevæsenet 1879-1904« LAS.
- ³⁹ Arne Meyling: »Kortfattet oversigt over udviklingen af det offentlige skolevæsen i Tikøb kommune« i »Beretning for Skoleaaret 1968/69«.
- ⁴⁰ Skrivelse af 10.5.1871 fra Frederiksborg Amts Skoledirektion i Tikjøb Kommune: »Journal for Skolevæsenet 1867-91« 50/4, LAS.
- ⁴¹ Sofus Franck: »Fra gamle Dage«, (Håndskrevne erindringer – ikke tidligere publiceret), KAA.
- ⁴² C.M.C. Kvolsgaard: »Seminarieret i Snedsted og Ranum«, pag. 100, (Aalborg 1898).
- ⁴³ Kronborg Østre Birk og Hellebæk Birk: »Politiprotokol 22.10.1869-12.4.1872«, pag. 336ff, LAS.
- ⁴⁴ Skrivelse fra A. Hansen af 29.7.1870 i Tikøb Kommune: »Journal for Skolevæsenet 1867-91«, 50/4, LAS.
- ⁴⁵ Som note 44, skrivelse af 16.7.1870.
- ⁴⁶ Som note 44, skrivelse af 16.7.1870.
- ⁴⁷ »Embedsbog for Nyrup Skole 1858-1901«, TKHS.
- ⁴⁸ Som note 44, skrivelse af 15.7.1870 fra Skoledirektionen.

- ⁴⁹ Tikøb Kommune: »Journal for Skolevæsenet 1867-91«, 50/4, LAS.
- ⁵⁰ På forslag af Grundejerforeningen for Espergærde og Snekkersten besluttede Sognerådet i 1934 at ændre navnet fra »Tikjøb-Hornbæk-Hellebæk Kommune« til »Tikøb Kommune«.
- ⁵¹ Tikjøb Kommune: »Breve og Documenter 1805-91«, LAS.
- ⁵² Tikøb Pastorat, Tillæg til Skolekommissionen: »Indberetninger om Skolevæsenet 1859-78 og 1879-1904«, LAS.
- ⁵³ Tikøb Kommune: »Skolesager 1888-93« 50/6, LAS.
- ⁵⁴ Anders Uhrskov: »Fra Landbrugets Verden«, pag. 293 (Kbh. 1938).
- ⁵⁵ Tikøb Kommune: »Skolesager 1879-87« 50/5, LAS.
- ⁵⁶ Tikøb Kommune: »Skolesager 1894-96« 50/7, LAS.
- ⁵⁷ Harriet Benzon: »Holger Drachmann i Brev til hans Fædrenehjem«, pag. 78f, Kbh. 1932.
- ⁵⁸ Holger Drachmann: »En Overkomplet«, pag. 184, Kbh. 1876.
- ⁵⁹ Cirkulæret fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 17.12.1873.
- ⁶⁰ »Fortegnelse over Offer ved Nyrup Skole 1856-1899«, TKHS.
- ⁶¹ Tikøb Kommune: »Sogneraadets Forhandlingsprotokol 1868-1883«, mødet den 3.8.1875, LAS.
- ⁶² Kulturministeriet 2. kontor: »Approberede Skoleplaner for Tikjøb-Hornbæk-Hellebæk Kommune, 1901«, RA.
- ⁶³ Frederiksborg Amt: »Frederiksborg Amtsraads Forhandling 24.1.1903«, pag. 4, D.10., CBH.
- ⁶⁴ Frederiksborg Amtsraads Skoledirektion: »Skr.-forhand. 1888-90«, LAS.
- ⁶⁵ C. Poulsen & W. Th. Benthien: »Lærerne og Samfundet« bd. III, pag. 403, (Kbh. 1913).
- ⁶⁶ Henrik A. Bengtsen: »Betzy Svedstrups private skole i Mørdrup« i »Fra Frederiksborg Amt 1984«, pag. 62f.
- ⁶⁷ Anders Petersen: »Den jonstrupske Stat«, Kbh. 1884.
- ⁶⁸ K.M. Kristjansen: »Jelling Statsseminarium 1841-1916« pag. 51, (Vejle 1916).
- ⁶⁹ Tikøb Kommune: »Journal for Tikøb Sogns Skolevæsen 1891-1924«, HBM.
- ⁷⁰ »Embedsbog for Espergærde Skole«, TKHS.
- ⁷¹ Se bl.a. C. Christensen & K. Damgaard: »Kvistgaards Historie«, 1975.
- ⁷² Tikøb Kommune: »Sogneraadets Forhandlingsprotokol 1896-1906«, mødet den 24.7.1896, sag nr. 38, LAS.
- ⁷³ Tikøb Kommune: »Skolesager 1899-1903: 50/8, LAS.
- ⁷⁴ Julius Jensen: »Skoledage i Borsholm« i »Saga 1971«, pag. 30-33.
- ⁷⁵ Birte Stig Jørgensen: »Befolkningen i Espergærde 1850-1911« i »Saga 1973/74«, pag. 7-14.
- ⁷⁶ Tikøb Kommune: Sogneraadets Forhandlingsprotokol 1896-1906«, mødet den 28.12.1900, sag nr. 37.
- ⁷⁷ »Sangprotokol for Nyrup Skole 1892-96«, TKHS.
- ⁷⁸ Som note 76, mødet den 9.4.1902, sag nr. 22.
- ⁷⁹ »Lov om forskellige Forhold vedr. Folkeskolen«, af 29.3.1904.
- ⁸⁰ Tikøb Kommune: »Skolesager 1904-07« 50/9, LAS.
- ⁸¹ »Frederiksborg Amts Skoleraads-Forhandlinger 1909/10 – 1925/26«, mødet den 29.7.1911, p. 73, CBH.
- ⁸² Tikøb Kommune: »Skolesager 1908-11« 50/10, LAS.
- ⁸³ Tikøb Kommune: »Skolesager 1912-14«, 50/11, LAS.
- ⁸⁴ Tikøb Kommune: »Skolesager 1915-17«, 50/12, LAS.
- ⁸⁵ Tikøb Kommune: »Skolesager 1918-21«, 50/13, LAS.
- ⁸⁶ Undervisningsministeriets 1. Dept.: »Oversigt over Mulktering 1923«, RA.
- ⁸⁷ Tikøb Kommune: »Skolesager 1922-26«, 40/14, LAS.
- ⁸⁸ Tikøb Kommune: Skolesager 1927-33«, 50/15, LAS.
- ⁸⁹ Frederiksborg Amts Avis, 5.10.1934, UB1.
- ⁹⁰ Interview med Ellen Jensen, Svinggaard, Borsholm, aug. 1987.
- ⁹¹ »Skolesynsprotokol 1869-1920«.
- ⁹² Interview med Edel Hansen, Grækenlandsvej, Kbh. S., d. 2.2.1982.
- ⁹³ Berettet af flere, bl.a. Ole Eckert, Kvistgaard; Fdel Hansen, Kbh. S.; Anne-Lise Bendtsen, Nygaard.
- ⁹⁴ Erindringer af Thora Juncker f. Rindal af 24.7.1982, KAA.

- ⁹⁵ Tikøb Kommune: »Skoleudvalgets Forhandlingsprotokol 1929-46«, LAS.
- ⁹⁶ Se note 95. Det skal endvidere bemærkes, at også Arne Meyling i »Kortfattet oversigt over udviklingen af det offentlige skolevæsen i Tikøb Kommune«, pag. 35-36, omtaler disse underudvalg, men forfatteren har fejllæst udvalgenes kommissorium, der således intet har med modernisering at gøre.
- ⁹⁷ Helsingør Dagblad, 9.1.1931, UB1.
- ⁹⁸ Simon Jacobsen var skolens nærmeste genbo. Simon Jacobsen var i øvrigt plejesøn af tidl. sognerådsformand, kammerråd N.R. Hansen., (»Nabo-Hansen«).
- ⁹⁹ Kronborg Østre Birk: »Realregister for Tikøb Sogn VI«, LAS.
- ¹⁰⁰ Frederiksborg Amtsraad: »Frederiksborg Amtsraads Forhandlinger 1931«.
- ¹⁰¹ Erik Gøbel: »Træk af Skoleudviklingen i Helsingør 1857-1986«, (1986).
- ¹⁰² Frederiksborg Amts Avis, 17.8.1934, UB1.
- ¹⁰³ Frederiksborg Amts Avis, 26.10.1934, UB1.
- ¹⁰⁴ Helsingørs Avis, 15.2.1935, UB1.
- ¹⁰⁵ Helsingørs Avis, 22.3.1935, UB1.
- ¹⁰⁶ Frederiksborg Amts Avis, 26.1.1934, UB1.
- ¹⁰⁷ Tikøb Kommune: »Skolekommissionens Protokol 1934-44«, HKSA.
- ¹⁰⁸ Frederiksborg Amtsraad: »Forhandlinger 30.11.1933«, sag nr. 39, CBH.
- ¹⁰⁹ Kvistgaard Avis, 1.10.1981, KAA.
- ¹¹⁰ Interview med Helge Chr. Jensen, den 23.2.1984.
- ¹¹¹ Interview med E.M. Kristjansen, oktober 1981.
- ¹¹² Interview med Ida J. Nielsen, juni 1981.
- ¹¹³ Erindringer af Ellen J. Transel af 11.5.1982, KAA.
- ¹¹⁴ Erindringer af Sigrid N. Hansen af 24.2.1982, KAA.
- ¹¹⁵ Erindringer af Hans D. Petersen af 25.2.1982, KAA.
- ¹¹⁶ Tikøb Kommune: »Forhandlingsprotokol for Skolekommissionen 1944-53«, HKSA.
- ¹¹⁷ Frederiksborg Amts Skoledirektion: »Skolevæsenet i Frederiksborg Amts Landkommuner 1941«.
- ¹¹⁸ Frederiksborg Amts Skoleraad: »Frederiksborg Amts Skoleraadsforhandlinger 1939/40 til 1948/49«.
- ¹¹⁹ »Vejviser for Tikøb Kommune 1950-51«, Helsingør 1950.
- ¹²⁰ »Nyrups Skoles Elevforening Protokol 1937-58«, KAA.
- ¹²¹ Tikøb Kommune: »Forhandlingsprotokol for Skoleudvalget 1946-57«, HKSA.
- ¹²² Frederiksborg Amts Skoledirektion: »Skolevæsenet i Frederiksborg Amts Sognekommuner 1949«.
- ¹²³ Interview med Peter Jensen, 29.10.1981.
- ¹²⁴ Frederiksborg Amts Avis, 7.11.1951, UB1.
- ¹²⁵ Frederiksborg Amts Avis, 5.12.1951, UB1.
- ¹²⁶ Frederiksborg Amts Avis, 23.1.1952, UB1.
- ¹²⁷ Frederiksborg Amts Avis, 24.2.1952, UB1.
- ¹²⁸ »Protokol for Kvistgaard Borger- og Grundejerforening 1935-72«, KAA.
- ¹²⁹ Helsingør Dagblad, 28.2.1952, UB1.
- ¹³⁰ Helsingør Dagblad, 2.4.1952, UB1.
- ¹³¹ Helsingør Dagblad, 3.4.1952, UB1.
- ¹³² Helsingør Dagblad, 17.6.1952, UB1.
- ¹³³ Frederiksborg Amts Avis, 18.6.1952, UB1.
- ¹³⁴ Helsingør Dagblad, 25.6.1952, UB1.
- ¹³⁵ Frederiksborg Amts Avis, 6.8.1952, UB1.
- ¹³⁶ Kaj Eusebius Jacobsen: »De seneste år« i Hornbækkersamfundets årsskrift 1948«.
- ¹³⁷ Tikøb Kommune: »Tikøb Kommunes Skolevæsen 1960-61«.
- ¹³⁸ Tikøb Kommune: »Tikøb Kommunes Skolevæsen 1956-57«.
- ¹³⁹ Hans Schultz-Hansen: »Espergærde Ungdomsskole 25 år, 1963-88«, 1988.
- ¹⁴⁰ Tikøb Kommune: »Forhandlingsprotokol for Skolekommissionen 1953-63«, HKSA.
- ¹⁴¹ Erindringer af Kirsten Krabbe, 1984 KAA.
- ¹⁴² Oluf Rask: »50 års jubilæumsartikel« i »Kontakten – Skoleblad for Nyrup Skole«, nr. 4, jan.-febr. 1984.
- ¹⁴³ »Lov om Folkeskolen« af 7.6.1958.
- ¹⁴⁴ »Vejviser for Tikøb Kommune 1955-56«, Helsingør 1955.
- ¹⁴⁵ Interview med Oluf Rask, 29.11.1983.
- ¹⁴⁶ Interview med Anders Bent Sørensen, 20.2.1984.
- ¹⁴⁷ Erindringer af Annelise Mathiassen, 1.3.1982. KAA.
- ¹⁴⁸ Interview med Bodil Schøtt, 25.4.1986.
- ¹⁴⁹ Erindringer af Karen Holst, oktober 1982, KAA.
- ¹⁵⁰ Erindringer af Eva Agersted, 14.3.1982, KAA.
- ¹⁵¹ Skrivelse af 14.12.1962 fra Undervisningsministeriet til Frederiksborg Amts Skoledirektion.

- ¹⁵² Helsingør Kommune: »Journalsag vedrørende Nyrup Skole« (Hels. Rådhus).
- ¹⁵³ Tikøb Kommune: »Tikøb Kommunes Skolevæsen 1961/62«.
- ¹⁵⁴ Tikøb Kommune: »Tikøb Kommunes Skolevæsen 1963/64«.
- ¹⁵⁵ Tikøb Kommune: »Tikøb Kommunes Skolevæsen 1964/65«.

- ¹⁵⁶ Tikøb Kommune: »Beretning for skoleåret 1968/69«.
- ¹⁵⁷ Tikøb Kommune: »Tikøb Kommunes Skolevæsen 1965/66«.
- ¹⁵⁸ Tikøb Kommune: »Tikøb Kommunes Skolevæsen 1966/67«.
- ¹⁵⁹ Tikøb Kommune: »Beretning for skoleåret 1967/68«.

Anvendt og supplerende Litt.:

A. Barfod: »Haandbog i lovgivningen om den danske folkeskole«, 1950.

Henrik A. Bengtsen: »Frøken Svedstrups Private skole i Mørdrup« i »Fra Frederiksborg Amt 1984«, 1984.

W. Th. Benthin & Carl Poulsen: »Danmarks Folkeskole 1910«, Odense 1911.

W. Th. Benthin & Carl Poulsen: »Lærerne og Samfundet«, Kbh. 1913.

Henning Bregnsbo: »Kampen om skolelovene af 1958«, Odense 1971.

K. E. Bugge: »Dansk Kristendomsundervisning 1900-75«, 1979.

K. Damgaard & C. Christensen: »Kvistgaards Historie«, Kvgd. 1975.

Eva Deichmann: »Frederiksborg Amt, en bibliografi«, 1984.

H. Friis-Petersen: »Dimittender fra danske Skolelærer-Seminarier samt Privatskoler 1781-1800«, 1958.

H. Friis-Petersen: »Dimittenderne fra Lyngby Seminarium«, Aarhus 1954.

Bodil K. Hansen: »Skolehistorisk materiale. Landsbyskolen i det 19. årh.«, i »Fortid og Nutid«, 1980, pag. 613-624.

Hans Henning Hansen: »Skolebyggeri gennem skiftende tider« i Aar bog for Dansk Skolehistorie, 1977, pag. 106-115.

N. P. Hansen: »Frk. Svedstrups private Skole i Mørdrup« i »Saga« 1976, Espergærde 1976.

Harry Haue m.fl.: »Skolen i Danmark«, Viborg 1986.

P. E. Hermansen: »Helsingør kommunale Skolevæsen efter 1970« i Erik Gøbel: »Træk af skoleudviklingen i Helsingør 1857-1986«.

Karl Hoffmann: »Træk af Hornbæk skoles historie«, i »Hornbæktersamfundets årsskrift 1948«, pag. 4-10.

K. Hofstätter & I.-L. Paulsen (red.): »Frøken – en bog om lærerinder«, Kbh. 1985.

Kaj Eusebius Jacobsen: »De seneste år« i »Hornbæktersamfundets årsskrift 1948«, pag. 10-12.

Helge Chr. Jansen: »Amtets første centralskole i Nygaard har 40 års jubilæum«, Frederiksborg Amts Avis den 2.4.1979.

Julius Jensen: »Skoledage i Borsholm« i »Saga« 1971, Humlebæk 1971.

L. C. Jensen: »Frederiksborg Amts Skolevæsen 1842-1942« i »Frederiksborg Amtsraad 1842-1942«, red. af Mogens Holck, Hillerød 1942.

Thøger Jensen: »Kong Frederik den Fjerdes Skoler«, Aarhus 1921.

Albert Johansen (red.): »Af landsbyskolens Saga«, Aarhus 1964.

Harald Jørgensen: »Lokaladministrationen i Danmark. Oprindelse og historisk udvikling indtil 1970«, Kbh. 1985.

L. Koch: »Den danske Landsbyskoles Historie til 1948«, Kbh. 1882.

Bjørn Kornerup: »J.P. Mynsters Visitatsbøger 1835-1853«, 1937.

K. M. Kristjansen: »Jelling Statsseminarium 1841-1916«, Vejle 1916.

C. M. C. Kvolsgaard: »Seminarieret i Snedsted og Ranum«, Aalborg 1898.

Hans Kyrre: »Vor skole. Dens liv og love« i »Den danske skole 1960«, pag. 179-297.

Joakim Larsen: »Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1784-1818«, Kbh. 1893.

Joakim Larsen: »Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1818-1898«, Kbh. 1899.

Joakim Larsen: »Bidrag til den danske folkeskoleundervisning og folkeskoles historie 1536-1784«, Kbh. 1916.

Joakim Larsen: »Bidrag til den danske Folke-

skoles Historie 1898-1984« (div. forfattere) Kbh. 1985.

Joakim Larsen: »Skolelovene af 1814 og deres tilblivelse aktmæssigt fremstillet«, Kbh. 1914.

Joakim Larsen: »Skolereformen af 1789 paa Frederiksborg og Kronborg Amter« i »Fra Frederiksborg Amt 1914«, Helsingør 1914.

N.A. Larsen (red.): »Dansk Skolestat«, bd. I-IV, Kbh. 1933.

Henrik Lehmann & Fr. Graae: »Haandbog i Lovgivningen om den danske Folkeskole«, bd. I-II, Kbh. 1924/30.

Mogens Lønstrup: »Skolerne i Hellebæk-Aalsgaard«, Helsingør 1976.

H.H. Mangor & Anders Petersen: »Skolestatistik«, Kbh. 1877.

Ingrid Markussen (red.): »Danske skoleproblemer – før og nu«, En artikel-samling, 1978.

Ingrid Markussen: »Visdømmens lænker«, Odense 1988.

Th. Mejnhoft & Aa.M. Rasmussen: »Spredte Træk af Folkeskolens Historie i Tikøb Kommune«, Hornbæk 1944.

Arne Meyling: »Kortfattet oversigt over udviklingen af det offentlige skolevæsen i Tikøb Kommune« i »Beretning for Skoleåret 1968/69«, udg. af Tikøb Kommunes Skolevæsen 1969.

Aksel H. Nellemann: »Den danske skoles historie«, Kbh. 1966.

Johs. Nielsen: »Billeder af folkeskolens historie 1536-1784«, Kbh. 1973.

Gunhild Nissen: »Bønder, skoler og demokrati«, Christiansfeldt 1973.

Erik Nørr: »Etableringen af folkeskolens gratisprincip« i »Aarbog for Dansk Skolehistorie«, 1981, pag. 7-23.

Erik Nørr: »Præst og administration«, Kbh. 1981.

Christen Olsen: »Erindringer af mit Liv 1799-1868«, med forord af Claus Bjørn, Kbh. 1983.

K. Ottesen: »Vor Folkeskoles Oprindelse og Udvikling«, Kbh. 1925.

Birger Peitersen: »Ludvig Reventlow og almuen undervisning i 1780'erne« i »Aarbog for Dansk Skolehistorie«, 1973, pag. 7-19.

Anders Petersen: »Den Jonstrupske Stat«, Kbh. 1884.

Anders Petersen: »Skolestatistik«, Kbh. 1887.

Anders Petersen: »Skolestatistik«, Kbh. 1897.

Anders Petersen: »Folkeskolen i Danmark«, Kbh. 1902.

Oluf Rask: 50 års jubilæumsartikel i »Kontakten – Skoleblad for Nyrup Skole«, nr. 4 jan/febr 1984.

H.V. Skibsted: »Almueskolevæsenet i de danske Kjøbstæder og Landdistrikter fremstillet efter de derom gjældende Regler«, Kbh. 1876.

Christian Sørensen: »Da Folkeskolen kom til Tikøb Sogn« i »Egebækken« nr. 3, august 1987, pag. 7-8.

Christian Sørensen: »Snekkersten og Skotterup fiskerleje« i »Helsingør Kommunes Museer 1985«, pag. 137-190.

Kresten Tommerup: »Den jubilerende skole i Mørdrup havde tre forgængere på stedet« i »Kosle« – skolebladet på Mørdrupskolen, efterår 1988.

Ebba Waaben: »Skolehistoriske arkivalier i Rigsarkivet«, Kbh. 1978.

Øllsgaard & Stennese: »Statistiske Oplysninger om Skolevæsenet i Kongeriget Danmark«, Kbh. 1880.

»Skolevæsenet i Frederiksborg Amts Landkommuner 1941«, udg. af Frederiksborg Amts Skoledirektion, u.å.

»Skolevæsenet i Frederiksborg Amts Landkommuner 1943«, udg. af Frederiksborg Amts Skoledirektion, u.å.

»Skolevæsenet i Frederiksborg Amts Sognekommuner 1949«, udg. af Frederiksborg Amts Skoledirektion, u.å.

»Tabellariske Meddelelser vedrørende Borger- og Almueskolevæsenet uden for Kjøbenhavn 1893«, Kbh. 1895.

»Registrant for Mørdrup Landsby«, udg. af Bevaringsforeningen Mørdrup Landsby, foreløbig udgave 1985.

»Aarbog for Dansk Skolehistorie« udg. årligt fra 1967 af Selskabet for Dansk Skolehistorie.

Desuden henvises der til generelle opslagsværker, som f.eks. »Dansk Socialhistorie«, Politikens Danmarkshistorie«, Dagligt Liv i Danmark«, samt til diverse historiske tidsskrifter bl.a. »Fortid og Nutid«, »Personalhistorisk Tidsskrift« m.fl.

Endvidere: »Dansk Skoletidende«, »Nordisk Skoletidende«, »Danmarks Lærerforenings Medlemsblad« samt »Folkeskolen«.

Tak for hjælp

Uden en omfattende hjælp fra en lang række enkeltpersoner, museer, arkiver, folkeregistre og aviser, havde det ikke været muligt at udsende denne bog. Der skal derfor lyde en stor tak til alle der har bidraget. Listen er ordnet alfabetisk og rækkefølgen derfor uden betydning for, om den enkelte har bidraget med mange eller få oplysninger, fotos m.v.

Eva Agersted, Rosenvej, Ringe.
Bjørn Andersen, Lucernemarken, Espg.
Lilli Ambus, Rugmarken, Espergærde.
Britta Bakkendorff, Kof. Anchersv., Espg.
Gitte Bangsby, Krogenbergvej, Nyrup.
Henrik Bengtsen, Kof. Anchersv., Espg.
Hulda Bentzen, Kvistgaard St.vej, Kvistgård.
Else Marie Breiting, Melbyvej, Melby.
Gudrun & Jørgen Carlsen, Munkesø., Kvistg.
Eva M. Christensen, Midgaardsvej, Helsingør.
Gorm Christensen, Egevangen, Billund.
Ruth & Laur. Christensen, Munkegdsv., Kvistg.
Inge Christiansen, Ørumgårdsvej, Nyr. Ovd.
Jens Christiansen, Ørumgårdsvej, Nyr. Ovd.
Peter Christiansen, Kirkepladsen, Ølstykke.
Meta Damgaard, Boserupvej, Humlebæk.
Bent Drewsen, Tinevej, Espergærde.
Ole Eckert, Munkegaardsvej, Kvistgaard.
Jens Jørg. Engelstoft, Kildegdsv., Næstved.
Bendt Hansen, Sydkrogen, Kvistgaard.
Edel Hansen, Grækenlandsvej, Kbh. S.
Inger Hansen, Endrupvej, Fredensborg.
Kamma Hansen, Kongevejen, Kvistgaard.
Sigrid Hansen, Vadstrupvej, Bagsværd.
Hans Henriksen, Munkegaardsvej, Kvistgaard.
Karen Holst, Kildehøjvej, Birkerød.
Bent Hunø, Grønnevej, Virum.
Gudrun Grethe Jansen, Egegardsvej, Espg.
Helge Jansen, Møllersvej, Hillerød.
Ellen Jensen, Svinggaard, Borsholm.
Peter Jensen, Fredensvej, Espergærde.
Stig Jensen, Tjørnevej, Allerød.
Kirsten Johansen, Mørdrupvej, Mørdrup.
Thora Juncher, Lundtoftegade, Kbh. N.
Poul Jönsson, Göteborg, Sverige.
Aksel Jørgensen, Sennepsmarken, Espg.
Edith Jørgensen, Skovvænget, Hornbæk.
Bodil Karlsen, Odinsvej, Lyngby.
Hanne Kobbarnagel, Nørrevej, Snekkersten.
Kirsten Krabbe, Bryggevangen, Kalundborg.

Elvine Kristensen, Parallelvej, Snekkersten.
Leif Larsen, Smedebakken, Nyrup Overdrev.
Vibeke Larsen, Solskrænten, Valby.
Evald Laugmann Larsen, Grydemosev., Espg.
Kaj Laugmann Larsen, Buen, Kvistgaard.
Vithus Laugm. Larsen, Mørdrupv., Mørdrup.
Asta Madsen, Sydkrogen, Kvistgaard.
Asta & Henry Madsen, Belvederevej, Helsing.
Anne-Lise Mathiassen, Brislingevej, Allerød.
Th. O. Mejholt, Ndr. Strandvej, Aalsgaarde.
Annette Mundt, Truedstorp, Sverige.
Anne & Alb. Nicklasson, Munkegdsv., Kvistg.
Arvid Nielsen, Tikøbvej, Espergærde.
Bodil Nielsen, Mørdrupvej, Mørdrup.
Hans Erik Nielsen, Danstrupvej, Danstrup.
Henrik S. Nielsen, Gadevangsvej, Hillerød.
Ida Berid Nielsen, Mosevangen, Haarby.
Knud Nielsen, Mellemvangsvej, Espergærde.
Lissi Bülow Nielsen, Vester Bomvej, Espg.
Jens Ninn, Blegstræde, Holbæk.
Eva Offersen, Slangerupgade, Hillerød.
Knud Olsen, Kløvermarken, Espergærde.
Anna Vang Pedersen, Aarbygade, Aarby.
Bertil Persson, Refshalevej, Kbh. K.
Rolf Persson, Skt. Paulsg., Kbh. K.
Anny Petersen, Tibberup Allé, Tibberup.
Poul Petersson, Svinget, Espergærde.
Erna Poulsen, Kvistgård Stationsv., Kvistg.
Hans D. Petersen, Kærum, Assens.
Hansigne Petersen, Gl. Hellebækvej, Helsing.
Inge-Lise & Hans Petersen, Munkegv., Kvistg.
Jørgen O. Petersen, Mindevænget, Espg.
Lis Bleibach Petersen, Tikøbvej, Espergærde.
Tove Petersen, Munkegaardsvej, Kvistgaard.
Villy Petersen, Farversøvej, Kvistgaard.
Oluf Rask, Sløjfen, Espergærde.
Emmy Rasmussen, Rugmarken, Espergærde.
Edith Ringbæk, Rosenstandsvej, Helsingør.
Bodil Schött, Kløvervej, Tversted.
Kristen Hvid Simonsen, Klostervej, Hillerød.
Gerda Skude, Grants Allé, Hellerup.
Birthe Storsve, Nygade, Aakirkeby.
Anders B. Sørensen, Paradishegnet, Holte.
Chr. Sørensen, Sv. Poulsensvej, Espergærde.
Vivi & Ove Sørensen, Sydkrogen, Kvistgaard.
Mimi Tommerup, Mørdrupvej, Mørdrup.
Ole Topp, Teglgårdsvej, Humlebæk.
Per Topp, Axel Møllersvej, Kvistgaard.
Ellen Transel, Digevej, Virum.
Jytte Wandrup, Rugmarken, Espergærde.
P.O. Westengaard-Hildinge, Aalsgaarde.
Flemming Zachhau, Vedtoftevej, Vedtofte.

Helsingør Kommunes Museer

Beretning for året 1988
ved museumschef Kenno Pedersen

1988 blev på flere måder et skelsættende år for museerne. Mest afgørende blev afgjort den definitive beslutning om, at Wiibroes gamle bryg og malthus i Hestemøllestræde ikke ville blive stillet til museernes rådighed. Siden 1976, hvor de første tanker fremkom i forbindelse med den igangværende industriregistrering, har der mere eller mindre intenst været arbejdet på at få bragt bygningen i musealt regi. Tanken har steds været at bevare bygningen som et slags industri-monument. I det indre skulle bryghuset med maltkøller og brygkedler tilsvarende fremstå intakt vidnende om den industrielle udvikling og som et eksempel på en tidlig industriel virksomhed. Malthuset skulle derimod indrettes med arbejdende historiske værksteder og forretninger, foredragssale i tilknytning til rum beregnet for skiftende udstillinger over emner inden for »de nye tider« i Helsingør, samt med »åbne« magasiner. Det hele i nær tilknytning til byens øvrige kulturelle liv.

Grundet de mange bygningsmæssige hensyn, krav og bestemmelser som nødvendigvis måtte efterleves, såfremt bryg- og malthuset skulle indrettes til offentlig museum, ville ombygningen blive så bekostelig, at projektet måtte opgives. Hertil kom krav

om en kort tidshorizont for realiseringen. I stedet arbejdes nu intenst på at få opført en helt ny og tidssvarende magasinbygning på ca. 600 m². Herved kan museernes stadig mere påtrængende behov for magasinplads i forsvarlig og hensigtsmæssig stand løses for en lang årrække, men tilbage står hele det formidlingsmæssige aspekt og det deraf affødte pladsbehov til udstillinger m.v. Den komplette 3½-værelses lejlighed, butikker, værksteder og meget andet, som er resultat af de seneste års hjemtagelser, må indtil videre friste en hengemt tilværelse på de forskellige museums-magasiner.

Skelsættende for den museale virksomhed har vel også været det forhold, at de første usikre, om end målrettede skridt er blevet taget ind i EDB-alderen.

Udarbejdelsen af nye standardvedtægter (vedtaget af Helsingør Byråd 16.1.1989) samt en ny organisations- og funktionsplan med tilhørende stillingsbeskrivelser for ansvarsområder vil utvivlsomt tilsvarende i årene fremover komme til at præge hele den museale virksomhed og udvikling.

Endelig blev 1988 det foreløbig sidste år, hvor der var fri entre til museerne. Fra 1. januar 1989 opkræves således 5 kr. i entre for besøgende over 16 år. Entrebetalingen kan på den ene side opfattes som en spore, men på længere sigt måske også begrænse museernes muligheder for at lave udstillinger og arrangementer »udenfor murene«, og dermed yderligere at udvikle det aktive engagement i lokalsamfundet.

Indsamling og registrering

Indsamlingsvirksomheden har på de fleste områder stort set været en fortsættelse af de foregående års arbejde. En undtagelse i den forbindelse har imidlertid været hjemtagelse af en komplet 3½-værelses lejlighed. Den pågældende bolig, der lå i Hovedvagtstræde 7, dækkede perioden 1923-88. Den første kontakt til ejeren, Olga Christensen, blev knyttet i 1986, og kort efter blev hele lejligheden fotodokumenteret. Tiden frem til begyndelsen af 1988, hvor den da 90-årige Olga Christensen valgte at flytte på plejehjem, blev flittigt brugt til interview og forberedelse af det store registreringsarbejde som forestod. Ikke mindre end tre af de varmeste sommermåneder måtte Annette og Kirsten Aagaard samt Annette Olsen tilbringe i lejligheden med registrering og dernæst nedpakning i flyttekasser inden flyttefolkene kunne overflytte de henved 4200 genstande til et magasin, som Helsingør Kommuner Biblioteker venligst har stillet til rådighed. Hjemme på museet resterede herefter den omfattende og tidkrævende skrivning af blå kort m. v. Trods denne kæmpemæssige hjemtagelse er det registreringsmæssigt lykkedes at holde nogenlunde trit med tilgangen af nye genstande, ligesom revideringen af de bestående samlinger er blevet fortsat om end i et omfang, som selvfølgelig har været mere beskedent end oprindelig planlagt. Men navnlig ved Flynderupgård Museet er revideringen af samlingerne kommet et godt stykke i vej.

Erhvervelser

En virkelig stor og fornem gave har været dukkedokter Else Egedams dukkesamling. Generøst har Else Egedam overdraget sin samling på ca. 600 dukker til Bymuseet, hvor de i 1989 vil blive udstillet i tilknytning til en studiesamling.

Med dyb forståelse for det smertelige tab Kunstindustrimuseet i København måtte lide ved tilbagekaldelsen af deponeringen af de to fornemme fajancebuster af henholdsvis Frederik den Femte og Christian den Sjette, valgte museerne at gøre dette. Man ved således fra inventarielisterne, at der stod en hvidlakeret buste af Frederik den Femte i spisesalen på Marienlyst Slot udført på Kastrup Fajancefabrik. Tilsvarende kan en buste af Christian den Sjette henføres til slotet uden at dens placering nærmere kan angives. På denne baggrund, men i høj grad også fordi vi finder, at tingene skal være så tæt ved deres oprindelige placering som muligt, har vi valgt at lade busterne være permanent opstillet i spisesalen på Marienlyst Slot. Her står de virkelig fremragende og deres uforlignelige kvaliteter kommer til fuldt udtryk.

Med stor velvilje har museerne modtaget en række fine helsingørske bygningsfragmenter i deponering fra Nationalmuseets 2. afdeling. Bygningsdelene skal indgå i den nyetablerede bygningshistoriske afdeling på Bymuseet. Tilsvarende har museerne modtaget to renaissancefigurer i depositum af Axel Holm. Figurerne har i en årrække stået i haveanlægget ved Slotsgården, hvor de ubeskyttet har

været udsat for vejrligets voksende nedbrydning.

Museerne har ved køb erhvervet en empire thekande samt en rococo puncheske. Malerisamlingen er blevet tilføjet et værk af Vilhelm Petersen: Strandparti, samt et maleri med motiv fra kysten ved Sletten udført af en ubekendt kunstner.

Undersøgelser

Dokumentation og registrering af gravsteder og gravmæler på Helsingør Kirkegård nåede i 1988 så langt, at arbejdet efter al sandsynlighed vil kunne afsluttes allerede i 1989. Registreringsmaterialet vil herefter blive gennemgået med henblik på et provstesyn, og i den forbindelse udvælgelse af bevaringsværdige gravminde. Bearbejdelsen vil endvidere tage sigte på en delvis publicering af materialet i form af en kulturhistorisk redegørelse, der tillige vil omfatte kirkegårdens historie. Det andet store indsamlings- og undersøgelsesprojekt, som museerne har i gang, nemlig over emnet »de nye tider« i det gamle Tikøb Kommune, har i det forløbne år fortrinsvis været koncentreret om bearbejdelsen af det foreliggende materiale samt mindre supplerende undersøgelser med sigte på en foreløbig publicering. Ligeledes skal nævnes den særudstilling, der har været vist på Flynderupgård Museet i anledning af 200-året for stavnsbåndsløsningen. De bygningshistoriske undersøgelser har været koncentreret om arbejdet med bymodellen anno 1801 og det bygningshistoriske afsnit i relation hertil.

Et større 3-årigt beskæftigelsesprojekt er under udarbejdelse i samarbejde med Social- og Sundhedsforvaltningen. Arbejdstitlen på dette socialhistoriske pilotprojekt, som forhåbentlig realiseres i 1989, er »fra forsorg til bistand«. Udover det socialhistoriske aspekt er målsætningen i høj grad at få inddraget lokalbefolkningen i projektet.

Bevaring

De meget begrænsede økonomiske midler, som museerne har haft til rådighed til det bevaringsmæssige arbejde, er fortrinsvis blevet anvendt til den almindelige genstandspleje. I forbindelse med udgivelsen af bogværket om Marienlyst Slot i anledning af dettes 400-års jubilæum, har museerne ladet Johan Ludvig Mansas plan over den romantiske have ved Marienlyst restaurere. Haveplanen, der er fra ca. 1790, indgår som udfoldningskort i nævnte bogværk. Restaureringen af tre ældre matrikelkort, hvor senere ændringer i matrikler og numre omhyggeligt er blevet indføjet, er bekostet af Amtsmuseumsrådet.

Formidling

Helt i overensstemmelse med museernes arbejdsplan for 1988 har den udstillingsmæssige aktivitet været holdt på et noget lavere niveau end det, der har kendetegnet de seneste år. Resultatet er da heller ikke udeblevet i form af et markant fald i det samlede besøgstal, nemlig fra 32.132 til 24.003 museumsgæster. Når Flynderupgård Museet, som den eneste af de tre museumsafdelinger, har kunnet opvise en be-

skeden stigning i antallet af besøgende, nemlig fra 4.352 til 4.576, skal dette uden tvivl ses i lyset af det forhold, at netop Flynderupgård Museet har dannet rammet om årets store særudstilling: »Ude på landet«, i anledning af 200-året for stavnsbåndsløsningen. Udstillingen, som udover det rent lokalhistoriske afsnit, omfattede en »magasinudstilling« i den gamle staldbygning samt en mindre afdeling, som viste hvorledes kunstnerne i 1800-årene oplevede »bondelandet«, åbnede under festivitas fredag den 12. august. Årets første særudstilling blev åbnet allerede den 22. januar under titlen »Hvad er der dog de laver – eller hvad bestiller folk, når de ikke bestiller noget«. Udstillingen blev pænt besøgt. Dette gjaldt også særudstillingen om henholdsvis venskabsbyen Uummannaq og de verdensberømte mumier fra Qilakitsoq, som præsenteredes for en indbudt kreds den 23. februar. Tilstrømningen og interessen for den arkæologiske vandredstilling »På vandretur i oldtiden« var derimod forholdsvis behersket. Udstillingen var lavet af mag.art Inge Hansen, Amtsarkæologisk Kontor, med støtte fra bl.a. egnsmuseerne. Den arkæologiske vandredstilling afløstes af den »selvproducerede« udstilling »Sprit og gamle broderier« den 11. maj. Særudstillingen byggede på lektor Eva Niensens store, fornemme samling af broderier og andet håndarbejde fra den gren af familien Tvede i Helsingør, som blandt andet befattede sig med fremstilling af brændevin og sprit.

En smule mærkeligt kan det måske forekomme, at museerne ikke i anled-

ning af Chr. IV-året har lavet en særudstilling. Netop Chr. IV havde nære relationer til Helsingør og Kronborg – men bedre »udstilling« end selve byen og Kronborg slot kan vel næppe ønskes! Museerne valgte på denne baggrund i stedet at stille relevante genstande og malerier til rådighed for Chr. IV – udstillingerne på Nationalmuseet, Museet på Kondinghus, Aarhus Kunstmuseum samt Varberg Museum. Arbejdsmæssigt påtog museerne sig formands- og sekretariats-hvervet for det Chr. IV-udvalg, som borgmester Knud Axelsen nedsatte til varetagelse af den lokale markering af året. Med en ekstraordinær bevilling på 40.000 kr. har udvalget kunnet støtte forskellige koncerter, Cityforeningens Chr. IV-marked på Akseltorvet, toldvæsenets særudstilling »Chr. IV og Øresundstolden«, bogudgivelsen »Syv senmiddelalderlige gårde i Helsingør«, udarbejdelsen af en pjece: Christian den Fjerde og Helsingør samt opsætningen af informations-skilte på en række »Christian den Fjerde-huse« i byen.

I efterårsferien arrangeredes i samarbejde med Kitt-Legetøj og LEGO en konkurrence, hvor børn i alle aldre skulle bygge en model af et hus eller bygning i byen. Deltagerantallet var skuffende, men til gengæld var modellerne gode. Museerne havde sideløbende hermed udskrevet en tegnekonkurrence for børn på henholdsvis Bymuseet og Flynderupgård Museet. Opgaven bestod i at tegne en museumsgenstand, som man af den ene eller anden grund havde fattet særlig interesse for.

Emnet for årets juleudstilling var

»Julehjerter og andre hjerter«. Udstillingen præsenteredes den 25. november, og udover en dejlig samling flettede julehjerter kunstfærdigt udført af Susanne Simonsen og hendes fader, Torben Lund, omfattede udstillingen en sand mangfoldighed af hjerter fundet som symboler i hverdagen – nu som tidligere. Udover utrolig mange »hjerter« rummede juleudstillingen, som fik overmåde stor presseomtale, også en samling af Musse og Stig Skyhøj Olsens uforlignelige keramik-nisser, som vakte meget stor begejstring, og som TV bragte både interview og billeder fra i udsendelsen GOD SØNDAG den 18. december.

Formidling i trykt form har i 1988 omfattet to bøger i serien »Helsingør – som fotografen så det«, nemlig »Espergærde« og »Ude på landet«. Museerne har endvidere medvirket ved udarbejdelsen af bogen »Bygge og bo gennem 50 år«, som Det sociale Boligselskab i Helsingør udgav i anledning af 50-års jubilæet. Tilsvarende har museerne været stærkt engageret i udgivelsen af »Landboliv – Nordsjælland gennem 200 år«, som Frederiksborg Amts Historiske Samfund udgav i anledning af 200-året for stavnsbåndsløsningen. I samarbejde med Helsingør Kommunes Biblioteker har museerne desuden stået for udgivelsen af sangbogen »HEL-SINGØR SYNGER«. Endelig har museernes medarbejdere været primus motor i udgivelsen af de 4 numre af FORENING OG MUSEUM, som med sine 48 sider i realiteten udgør en hel lille bogpublikation.

Med økonomisk støtte af Amtsmuseumsrådet er det lykkedes at få kopi-

ret og overspillet en række gamle film til videobånd med det formål at mindske slidet på de originale film og lette en redigering, men i høj grad også for at kunne give mulighed for direkte udlån af båndkopierne.

Siden 1982, hvor begrebet »Helsingør Kommunes Museer« blev skabt, har der været arbejdet på at få fremstillet en »fælles« plakat for de tre museumsafdelinger. Ideerne og forslagene har været mange, men uden at være tilstrækkelig overbevisende og gode. Nu er beslutningen endelig taget og en plakat er i trykken. Den omfatter i alt 15 motiver hentet med 5 fra hver museumsafdeling – eksteriør, interiør og genstande. Plakaten fremstår med andre ord som et kalejdoskopisk billede af museerne. De 15 motiver er samtidig blevet trykt som postkort, hvorved museerne råder over 45 forskellige postkortmotiver.

At museernes udstillinger vækker begejstring og glæde hos de besøgende er selvsagt glimrende og dejligt, men når begejstringen vækker egoistisk besiddertrang, så er det overmåde beklageligt og selvfølgelig helt uacceptabelt. På den baggrund har det på Bymuseet været nødvendigt at få lavet ny montre til borgervæbning- og politiuniformerne, ligesom montren med urmagerværkstedet er blevet ombygget.

Organisation og samarbejde

Forslag til ny organisations- og funktionsplan er blevet udarbejdet med henblik på at få bragt de organisatoriske og funktionsmæssige forhold i bedre overensstemmelse med den

faktiske situation, som har været under gradvis ændring og omformning siden 1985. Forslaget er med andre ord et nutidsbillede med indbygget fremtid, forstået på den måde, at den opererer med de personalegrupper, der naturligt beskæftiges ved et kulturhistorisk museum, som arbejder med indsamling, bevaring, forskning og formidling. I tilknytning til organisations- og funktionsplanen er udarbejdet stillingsbeskrivelser for de enkelte fag- og ansvarsområder. Stillingbetegnelsen for arkitekt Lars Bjørn Madsen er i denne sammenhæng blevet ændret fra museumsassistent til museumsinspektør. Betegnelsen STOK-møde er tilsvarende blevet ændret til SAMRÅDSMØDE, hvori alle fastansatte medarbejdere deltager.

31. august holdt Gerhard Sieling op som kustode på Marienlyst Slot. En tak skal i denne forbindelse rettes til Gerhard Sieling for samarbejdet i de forløbne år. Med udgangen af 1988 faldt museernes registrator Annette Aagaard desværre for aldersgrænsen. Hendes faglige dygtighed og engagement vil blive vanskeligt at erstatte, men lykkeligvis vil Annette Aagaard fortsætte en tid som volontør ved By-museet. Dybfølt og varm tak skal rettes til Annette for et godt og mangeårigt samarbejde.

En god og efterhånden helt uundværlig samarbejdspartner for museerne er beskæftigelsessekretariatet, til hvis medarbejdere og ledelse en varm tak rettes for altid godt og behageligt samarbejde.

Museernes medarbejdere har i den udstrækning, det har været muligt

tidsmæssigt og økonomisk, deltaget i møder og kurser.

Museerne er repræsenteret i »dragtpuljen« ved Annette Aagaard, »boligpuljen« ved Anne Majken Snerup Rud, i »industripuljen« ved Kenno Pedersen, i sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver i Frederiksborg Amt ved Anne Majken Snerup Rud (næstformand), i Historisk Forening for Tikøb og Omegn ved Kenno Pedersen, i Frederiksborg Amts Historiske Samfund (formand) samt i Amtsmuseumsrådet ved Kenno Pedersen. Desuden deltager Anne Majken Snerup Rud med observatørstatus i bestyrelsesarbejdet i Hornbækens Historiske Arkiv.

Kenno Pedersen har deltaget i SMN's lovrevisionsmøder og årsmødet på Hindsgavl 7.-8. oktober samt i de respektive amtsmuseumsrådsmøder, herunder en del FU-møder. Kenno Pedersen repræsenterede endvidere museerne ved indvielsen af Uumannaq Museum i anledning af venskabsbyens 225-års jubilæum i juli måned. Tilsvarende var museerne repræsenteret ved en fritidskonference på LO-skolen den 31. oktober samt et seminar om civilberedskabsplanen. Hertil deltagelse i arbejdsgrupper vedrørende kommunal service og information, kommuneplanrevision samt i hovedsamarbejdsudvalget for Skole- og Fritidsforvaltningen. Endelig har Kenno Pedersen været på et 3-dages lederudviklingskursus arrangeret af Helsingør Kommune på LO-skolen.

Morten Kjærø har deltaget i 2 endages-kurser i konserveringstekniske emner (gratis). Lars Bjørn Madsen,

Ritta Vognsen Jensen, Kirsten Aagaard og Anne Majken Snerup Rud har deltaget i introduktionsmøde vedrørende SLA's EDB-program for EDB-registrering af arkivalier. I fortsættelse heraf deltog Lars Bjørn Madsen, Annette Olsen, Kirsten Aagaard og Anne Majken Snerup Rud i et éndags-kursus i grundlæggende tekstbehandling. Kurset var arrangeret af By-museet med en lærer fra SLA ApS. Kirsten og Annette Aagaard har deltaget i et aftenkursus (gratis) i LAFA-regi angående arkivaliere registrering. Endelig har Anne Majken Snerup Rud deltaget i et éndags-kursus på Nationalmuseet i behandling af tekstiler i udstillingsøjemed (gratis) samt et kursus på Institut for Folkelivsforskning i »Nyt syn på de regionale kulturvariationer« (selvbetalt). Anne Majken Snerup Rud har desuden været underviser på LAFA's kurser i registrering af lokalhistoriske arkivalier.

Reelt har der kun været holdt et af de halvårslige faglige/kollegiale møder mellem egnsmuseumene i amtet, nemlig i foråret på Nordsjællands Folkemuseum. Derimod har det været livlig mødeaktivitet mellem egnsmuseumenes ledere i forbindelse med decentraliseringen af amtsarkæologien, hvor Helsingør pr. 1. januar 1989 henføres under østregionen, som har domicil på henholdsvis Hørsholm Egns Museum og Nordsjællands Folkemuseum.

Karmeliterklosterets fremtidige status og relation til Helsingør Kommunes Museer nåede ikke nærmere en afklaring i det forløbne år.

Bygninger

144.000 kr. bevilget af omstillingspul-

jen har muliggjort installering af helt nye og tidssvarende alarmsystemer på alle tre museumsafdelinger. Ud over en øget sikkerhed forventes investeringen at kunne tjene sig hjem over driften i løbet af nogle år. Ellers er det almindelig vedligeholdelse, der bygningsmæssigt har præget 1988. På Flynderupgård Museet er der endvidere blevet opsat træskillevægge og lysarmaturer i den gamle staldbygning, som midlertidigt anvendes til opbevaring af større genstande og landbrugsredskaber. Forhåbentlig vil det i løbet af få år blive muligt for museerne at overflytte og samle de mange opmagasinerede museums-genstande i en nyopført magasinbygning indrettet med særlige modtage- og klargøringsrum. Opførelsen og indretningen af en sådan magasinbygning vil kunne klares for ca. 1,3 million kroner (1986) for så vidt der gøres brug af et tilbudt projekt fra Langelands Museum.

Egentlige særudstillingslokaler har altid manglet på Marienlyst Slot. Når der har skullet arrangeres særudstillinger på slottet, har den faste udstilling af malerier og sølvarbejder måtte vige pladsen og henstilles på magasin under trange og utilstrækkelige kår, hvilket bevaringsmæssigt har været højst uheldigt og utilfredsstillende. Nedlæggelsen af kustodeboligen i slottets stueetage i forbindelse med kustodestillingens ophør har imidlertid nu muliggjort indretning af særudstillingslokaler, som forhåbentlig kan præsenteres ved en udstilling i sommeren 1989.

Personalet ved Helsingør Kommunes Museer

Pr. 1. januar 1989 er normeringen 9 stillinger ved Helsingør Bymuseum, Flynderupgård Museet og Marienlyst Slot.

Personalet omfatter følgende: Museumschef Kenno Pedersen, museumsinspektør Anne Majken Snerup Rud, museumsinspektør Lars Bjørn Madsen, museumssekretær Mona Christensen, museumsformidler Poul Korse, museumsassistent Kirsten Aagaard, museumsassistent Ritta Vognsen Jensen, museumsassistent Tenna Bülow, museumsassistent Carsten Møller, kustode Christina Krønlein og volontør Annette Aagaard.

Gaver 1987

Bymuseet har i 1988 med tak modtaget:

Juleuro fra Poul Berthelsen, Rosenkildevej 57, Helsingør. Nyt Testamente, vaskepulver fra Aase og Per Bundgård, Stubbedamsvej 52, Helsingør. Kane m. julemand, kirkemodel, skriveunderlag, cigar i æske, cigaretetiketter fra Henning Simonsen, Esrumvej 27, Helsingør. Flaskenisse og -nissepige fra Kenno Pedersen, her. Marchmedaljer fra Erik Hjortholm, Kildemosevej 4, Espergærde. Div. indbundne ugeblade, soldaterbillede, nederdel og vest fra Ebba Hansen, Tordenskjoldsvej 1, Helsingør. Minut-ur og cigarkasse fra Tenna Bülow, Stjernegade 6, Helsingør. Div. legetøj, mekaniske figurer fra Else Egedam, Lappen 18, Helsingør. Album fra Grete Hersdorf, Gl. Færgestræde 5, Helsingør. Bøger,

kort, skrivemappe, albums, kalendere fra Holger Christiansen, Ewaldsvænget 13A, Helsingør. Syæske fra Ella Petersen, Grønnehavevej 7, Helsingør. Næringsbrev og borgerbrev fra Jørgen A. Svendsen, Freysvej 12, Ålsgårde. Postkort, fotografier, sløjdarbejder fra O. Boye Nielsen, Kampergade 7, Helsingør. Uniformskasketter, bælte, modelskibe m.m. fra John Hansen, Bovænget 6, Ålsgårde. Skohorn, kørner, askebæger og teoribog fra Erik Gøbel, Kongevejen 170, Helsingør. Håndarbejder fra Mette Lise Tvede, Bjerregade 30 B, Helsingør. Penalhuse, armbåndsur og værktøjskasse fra Christian Faye, Lappen 20, Helsingør. Helsingør-kalender fra Lars Johannessen, Brostræde 3a, Helsingør. Diplom fra Inge Johannesen, Vinkelvej 19, Helsingør. Bordklokke fra Hakon Rendtorff, Århusvej 38A, Helsingør. Oliemaleri fra Bent Jørgensen, Hans Påskesvej 56, Snekkersten. Vinduesrammer fra Nikolai Larsen, Stengade 66, Helsingør. Gasapparat fra Bjørn Madsen, Gurrevej 34, Helsingør. Bog fra Svend Hacke, Sct. Annagade 58A, Helsingør. 2 almanakker fra Jack M. Nielsen, Mariagervej 10, Helsingør. Spilledåse fra Eva Olden, Stenvinkelsvej 3, Helsingør. Grydelapper, husholdningsbøger, ABC fra Anny Jensen, Kløvermarken 7, Espergærde. Korsetter, knapper, figur og stormkrog fra Uffe Mortensen, Flynderborgvej 13A, Helsingør. Bageredskaber fra D. og G. Larsson, Nørrevej 41A, Snekkersten. Indbo fra en 3½-værelses lejlighed fra Olga Christensen, Kristinehøj, Helsingør. Cliche fra Børge Jørgensen, Eirsvej 17, Hel-

singør. Medalje og tokrone fra Olga Ludvigsen, Sct. Olaigade 1, Helsingør. Dørmåtter, tedåser, varmedunk, vægt, gulvspand fra Knud Hansen, Jernbanegade 17, Fredensborg. Diplomnåle fra Mona Christensen, Lappen 20, Helsingør. Henkogningskedel m. glas fra Nanny B. Jensen, Stubbedamsvej 50, Helsingør. 5-øre og oliemaleri fra Ole Høite, Stengade, Helsingør. Nodebøger fra Orla Christensen, Allegade 10A, Helsingør. Kjole fra Inga Høj, Gl. Vartovvej 12, Hellerup. Oliemaleri fra Erik Olesen, Alsvej 114, Hørsholm. Div. sæber fra Tage Andersen, Esrumvej 28F, Helsingør. Skindpudder og grammofonstifter fra Sissel Fredericksen, Gribskovvej 97, Helsingør. Sværdfæste fra Aage Nielsen, Stentofte 22, Ålsgårde. 2 oliemalerier fra Leon Tranberg, Frejasvej 16E, Helsingør. Dukke og dukketøj fra Gertie Mandrup, Dortesvej 40, Espergærde. Dug og serviet fra Poul J. Bayer, Snerlevej 57, Helsingør. Armbind og serviet fra Bente Oberlin Nielsen, Kornmarken 28, Espergærde. Div. lykønskingskort fra Erik Gludsted, P.W. Tegnersvej 103, Snekkersten. Tegneserier fra Bjarne Christensen, Jollen 47, Snekkersten. 3 fotos i ramme fra Haldur Christiansen, Sdr. Strandvej 44A, Helsingør. Fonograf fra Torben Andersen, Grydemosevej 67, Espergærde. Skilt fra Robert Dokkedal, Kingosvej 38, Helsingør. Billedpap fra Børge Nielsen, Lundegade 8a, Helsingør. Natstol fra Alfred Christensen, Kingosvej 41, Helsingør. Flettede hjerter fra Erik Tang-Holbek, Vallerød Banevej 42, Rungsted Kyst.

Flynderupgård Museet har i 1988 med tak modtaget:

Helene Jørgensen, Borsholmvej 18, Hornbæk: Spadseredragt. Elisabeth Jensen, Ndr. Strandvej 361A, Hornbæk: Natkjole, hyldebort, pudebetræk, fodpose, flipper, brudekjole m. underkjole, brudeslør, brudehandsker, brudestrømper, brudesko, brudestjorte m.m. Tom Lund Hansen, Helsingør Dagblad: Skovturskurv, div. biografprogrammer og rationeringskort. Christian Sørensen, Blommevej 8, Espergærde: 4 skolebøger, klip. Kirsten Hofstatter, Godthåbsvej 15B, Espergærde: Legetøj bl.a. vaskewugge. Grethe Jensen, Pontoppidansvej 35, Helsingør: Hattenål, støvleknapper, bæltespænde, pengekat. Preben Aaberg Jensen, Nansensgade 75, København: Pren, beretning om slægten omkring fisker Svend Johannesen, Strandvejen 222, Snekkersten. Ib Børgesen, Strandvejen 90, Snekkersten: Vindepinde. Fisker Skjold Hansen, Grønnegangen 4, Snekkersten: Bajonetlås. Anne Margrethe Olsen, Kristinehøjvej 14, Helsingør: Div. bådebyggerværktøj, broncefad og skjold. Lene Jensen, Hovvej 27, Espergærde: 2 stk. mælkeflasker. Erling Hansen, Egehaven 119, Kokkedal: Modelskib »Ørnen, maleri af Snekkersten Havn, div. redskaber til bådebyggeri (Boet efter Evald Thomsen, Math. Bruunsvej 12, Snekkersten). Niels Christian Clemmesen, Blichersvej 35, st.tv., Helsingør: 2 håndskårne piber der har tilhørt fisker Johannes Würtz, Snekkersten. Bent Waagepetersen, Hostrupsvej 3, Espergærde: 2 seletøjsbukke. Grethe Hansen, Gl. Helsingevej 3, Hillerød:

Kanebjælder, div. køkkenredskaber, alenstok, pibejern, krøllejern, barbersæt, hørgarn, sengebånd, fåresaks, briller, blæsebælg, ildrager, heg-le, malkemaskine, skruetvinge m.m. (Stammer fra Holmegaard, Toelt). Poul Hansen, Stokholmsvej 15, Espergærde: Hovedtøj m. stangbid-sel, frøsåmaskine, radrenser, roe-greb, hestedækken, 2 stk. gasappara-ter, div. flasker, div. gl. tapetruller, kulspand, ildrager, petroleumsappa-rat, kedel, div. køkkenredskaber, Nil-fisk støvsuger, henkogningskedel, henkogningsglas og div. arkivalier. O. Klock, Egevangsvej 4, Espergærde: Brødmaskine. Sven Persson, Wag-nersvej 18, st., København: 2 stk. to-baksdåser, 8 postkort 1922 isvinter og hotel Gefion, Espergærde. Emmy Schneider Holmbladsgade 23, Kø-benhavn: Thedåse. Knud Valdemar Nielsen, Krøyersvej 9, Helsingør: Kobling og udstødning (til motor gi-vet i 1987), 2 blokke. Else Egedam, Lappen 18, Helsingør: Mælkekande («Skotterupuglekande»). Christian Christensen, Rosenstandsvej 9, Hel-singør: Læsekrog, margarinekrukke. Ole V. Hansen, Strandvejen 79, Snekkersten: Garnvinde, garntrug indrammet tryk af Øresund. Både-bygger Bjørn Andersen, Snekkersten Bådebyggeri, Snekkersten: Fløjls-mappe m. sang til guldbryllup, Jens Svendsen og hustru Johanne 1903 + div. arkivalier fra fisker Louis W. Pe-tersen, Snekkersten. Malermester Erik Børgesen, Mørdrupvej 115, Espergærde: Skolebillede fra Esper-gærdeskolen 1928. Kirsten Borne-land, Stubbedamsvej 65, Helsingør: Tikøbposten og meddelelser til Histo-

risk Forening (Arne Meyling). Hel-singe Kommunes Lokalhistoriske Ar-kiv, Skolegade 43, Helsingør: 7 post-kort fra Hornbæk, Hellebæk, Snek-kersten, Espergærde, Humlebæk. Lone Lyk Jensen, Helsingør kommu-nes Biblioteker, Helsingør: Sang af Axel Ploug, Hornbæk til indvielsen af Mørdrup Kirke 9/12 1984. Ove Jen-sen, Math. Bruunsvej 9, Snekkersten: Div. arkivalier, fotos og køkkenred-skaber, herbarium m.m. Fredensborg Bibliotek, Jernbanegade 3, Fredens-borg: 15 stk. fotos fra Tikøb kom-mune (Pressefotos fra Lokalavisen). Gunver Lindhardt, Gl. Vallerødvej 22, Rungsted: 53 olieskitser af male-ren Anton Dorph, side af regnskabs-bog maj 1885 over udgifter til ejen-dom, Strandvejen, Espergærde, brev til sønnen Johannes Dorph fra Peter Tagesen, Snekkersten. Kamma Niel-sen, Fredensvej 20, Espergærde: Teg-ning til anlæggelsen af Kystbanen ca. 1896. Lilli Ambus, Vøggsvvej 44, Ti-køb: Hakkebræt, persillehakker, flø-deskummeske, vaskebræt. Max Jør-gensen, Strandvejen 140, Snekker-sten: Issav, håndsmedede vindues-hængsler. Ole V. Jensen, Strandvejen 79, Snekkersten: Isøkse. Palle We-stergaard, Sauntevej 42, Hornbæk: Stor smørkærne (fra Hasselgaarden, Rørtang (Rørtang Mejeri)). Else Lykkestrup, Nannasvej 9, Melby: Oliemaleri af »Vangemandshuset«, Egebæksvang, malt af Ejner Plough, Espergærde + foto af skovløber Chr. Nielsen og hustru Krestina. Lis Glæ-devang, Grønnehavevej 21, Helsing-ør: Slægtshistorie og fotos fra Bors-holmgård. Tibberupskolen, Esper-gærde: Fremtidsvisioner, skrevet af

elever fra Tibberupskolen (må først åbnes 1/3 2037). Kirsten Johansen, »Kærsgaard«, Mørdrup: Beskrivelse vedr. Tibberup skole 1751-1796, »Godthaab« matr. nr. 14 af Mørdrup by. H. Gullaksen, Jernbane Alle 71, Espergærde: Et lille vandværk (og en gammel formand) in memoriam. O. Boye Nielsen, Kampergade 7B, 1., Helsingør: 9 stk. forlæg til postkort fra Snekkersten, Skotterup, Tibberup, Humlebæk. Jette Lennings Larsen, Elsevej 2, Espergærde: 4 stk. gæstebøger fra »Vapnagaard«, Helsingør.

Byhistorisk arkiv har med tak modtaget fotografier, arkivalier samt diverse trykt materiale fra følgende:

Olga Christensen, Kristinehøj, Helsingør. Børge E. Jørgensen, Eirsvej 17, Helsingør. O. Boye Nielsen, Kampergade 7b, Helsingør. Frederiksberg Kommunes Biblioteker. K.O.B. Jørgensen, Violgade 6, Helsingør. Poul Poulsen, Mads Holmsvej 4c, Helsingør. Ruth Stolbjerg, Porsevej 49, Lyngby. Gunnar Ernst, Kongedammen 40, Helsingør. Alice Hansen, Mads Holmsvej 1c, Helsingør. Erik Gludsted, P.W. Tegnersvej 103, Snekkersten. Finn Enequist, Peder Skramsvej 18, Helsingør. Erik Møller, Sophienberg Vænge 53, Rungsted Kyst. Ole Kyhl Olsson, Frederikslundsvej 20, Holte. Annette Aagaard, Birkehavevej 5, Hornbæk. Kirsten Aagaard, Vildrosevej 5, Espergærde, Nationalmuseet, Bevaringssektionen. National Museets 13. afd., Ørholm. Merete Hansen, Humlemarken 2, Espergærde. Poul Korse, Nordlandsvej 15. Lars Bjørn Madsen, Sophie Brahesgade 6, Helsingør. Mors-

lands Museum. Kirsten Møller-Nielsen, Lindevej 11, Slagelse. Benny Andreasson, Piletoften 21, Snekkersten. Niels Ledager, Sct. Olaiegade 38, Helsingør. Margit Lotinga, Danas Plads 17, Frederiksberg. Henrik Dybig, Kongedammen 20, Helsingør. Bergen Byarkiv. Thomas F. Ranzau, Nørrevej 63, Snekkersten. Sejer Petersen, Drejøgade 3, København. Børge Nielsen, Lundegade 8c, Helsingør. Simon Svendsen, Thorsvænget 18, Helsingør. Lis Backe, Hestens Bakke 15, Helsingør. Lis Glædevang, Grønnehavevej 21, Helsingør. Nynne Helge, Buddingevej 24a, Lyngby. Helsingør og Omegns Filatelistklub, v/John G. Hansen, Gurrevej 33, Helsingør. Sct. Olai Kirke, Helsingør. DSB, Helsingør. Ole Høite, Højstruvej 5, Helsingør. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, Helsingør. Leif Møller Christiansen v/Kenno Pedersen. Hanne Pettersson, Sølystgård, Esrum Søvej 19a, Tikøb. Povl Mathiesen, Sig. Swanesvej 1, Helsingør. Jette Colding, Peter Willemosesvej 3, Helsingør. Helsingør Kommunes Lokalhistoriske Arkiv, Skolegade 43, Helsingør. Mona Christensen, Lappen 20, Helsingør. Bente Oberlin Nielsen, Kornmarken 28, Espergærde. Inge Mathiesen, Stubbedamsvej 9c, Helsingør. Johan Simonsen, Esrumvej 27, Helsingør. Else Bering Jacobsen, Gl. Hellebækvej 45, Helsingør. Hans Jensen, Kongevejen 58, Helsingør. Aase og Per Bundgård, Stubbedamsvej 52, Helsingør. Margrete Fenger, Højvænget 10, Helsingør. Hedvig A. Nielsen, Gurrevej 21, Helsingør. Grete Hersdorf, Svinget 24, Espergærde. Kurt Skivinger, Blichersvej

39, Helsingør. Ebba Hansen, Tordenskjoldsvej 1, Helsingør. Lars Favrhøldt v/Arthur Jensen, Folehaven 11, Helsingør. Teknisk Forvaltning, Mørdrupvej 15, Espergærde. Helsingør Kommune, Rådhuset, Stengade, Helsingør. Sparekassen SDS, Helsingør. John Hansen, Bovænget 6, Ålsgårde. Ebba Gøbel, Kongevejen 170, Helsingør. Helsingør Kommunes Biblioteker, Hovedbiblioteket, Marienlystalle 4, Helsingør. Gudrun Hansen, Esrumvej 4, Helsingør. Nofoprint, Fabriksvej 4, Helsingør. Fredensborg Bibliotek, Jernbanegade 3, Fredensborg. A. Forsmark, Gurrevej 19, Helsingør. Leif Sørensen, Læssøesvej 15b, Helsingør. Randers Kommunes Biblioteksvæsen, Stemannsvej 2, Randers. Lokalhistorisk Arkiv for Aalborg Kommune, Peder Barkesgade 5, Aalborg. Hillerød Bibliotek, Bakkegade 23, Hillerød. Barbara Fischer-Hansen, Gl. Hellebækvej 9, Helsingør. Det Sociale Boligselskab, Trækbanen, Helsingør. Inga Johannesen, Vinkelvej 19, Helsingør. Helsingør Kommunes Skole- og Fritidsforvaltning, Helsingør. Lars Johannessen, Brostræde 3a, Helsingør. Sct. Olai Kirke v/Kenno Pedersen. Skolen i Lundegade v/E. Gøbel. Thormod Larsen, C. Mathildesvej 1b, Hellebæk. E. Buch Vestergaard, Helsingør Kommunes Biblioteker, Marienlyst Alle, Helsingør. Inger Vestergaard, Kongevejen 54, Helsingør. Ingeniørhøjskolen, Helsingør Teknikum. Den soc. dem. Byrådsgruppe v/Anna Ankersen. Holger Christiansen, Ewaldsvej 13a, Helsingør. Helsingør Museumsforening. Sundbølgen. Erhverv

Nordsjælland, Torvet 7, Hillerød. Ebba Hansen, Tordenskjoldsvej 1, Helsingør. Kunstforeningen for Helsingør og Omegn. Sct. Georgs Gilderne, Kronborgs Distriktsgilde. Helsingør Rotary Klub. Mette Lise Tvede, Bjerregade 30b, Helsingør. Else Egedam, Lappen 18, Helsingør. Foreningen Norden. John Hansen, Bovænget 8, Ålsgårde. Frederiksborg Amts Historiske Samfund. Estrid Iversen, Bakkedraget 158, Fredensborg. Slægthistorisk Forening for Stor-København, St. Kongensgade 89, København. Teddy Petersen, Sundbyvestervej 75, København. Falsters Minder, Museet i Czarens Hus, Færgestræde, Nykøbing F. Ted Robinson, City Hall, El Cajon, California 92020, U.S.A. Per Christiansen, Gl. Tibberupvej 29, Espergærde. Poul Kristensen, Gl. Hellebækvej 45, Hellebæk. Lokalhistorisk Arkiv for Maribo Kommune, Stokkemærke. Helge Rønne, 890 Beach Drive, Nanaimo BC, Canada. Orla Hansen, Suedergade, Helsingør. Bente Polano, Gl. Strandvej 22, Nivå. Lokalhistorisk Arkiv, Dragsholm Bibliotek, Storgade 16, Asnæs. Myrtel Ohm Andersen, Toldkammeret, Helsingør. Gladsaxe Lokalhistoriske Arkiv, Søborg Hovedgade 220, Søborg. Bjarne Jensen, Marienlyst Alle 5, Helsingør. Søren Andersen, Nordvej 25, Helsingør. Michael Skov, Svend Poulsensvej 90, Espergærde. Lokalhistoriske Arkiv, Kirkealle 1, Rødby. Helsingør Dagblad. Byrådssekretariatet, Helsingør kommune, Rådhuset, Helsingør. Frederiksværkegnens Museum. Christian Faye, Lappen 20, Helsingør. Lokalhistorisk Arkiv for Vi-

borg kommune. Grete Ebbesen, Hel-
lebo Park 92, Helsingør. Leo Ander-
sen, Hestens Bakke 26, Helsingør.
Birger Mikkelsen, Rostgaardsvej 7a,
Helsingør. Tove I. Gersson, Vogn-
mandsvej 36, Nyborg. Vendelboarki-
vet, Tuenvej 29, Bindslev. Per Hauge
Mortensen, Byskellet 34, Ringkø-
bing. Hanne Rasmussen, Dalvænget
4. H-H-G Jernbanen, Helsingør.

De lokalhistoriske arkiver

*ved museumsinspektør Anne Majken
Snerup Rud*

Tilvækst

De lokalhistoriske arkiver ved hen-
holdsvis Bymuseet og Flynderupgård
Museet har atter i år modtaget meget
spændende materiale, ikke mindst af
bygningshistorisk karakter, som vi
her benytter lejligheden til at takke
for.

I alt har der været 1235 afleverin-
ger. Blandt de større har været en de-
ponering fra socialforvaltningen på
ca. 50 flyttekasser.

Vores aktive indsamlingsarbejde
har især koncentreret sig om »de nye
tider« i Tikøbområdet. Desværre er
der ikke kommet så meget i år som
sidste år, men vi håber, at der atter
kommer gang i indsamlingen af Ti-
købarkivalierne, for vi mangler me-
get. Der må stadig være meget gemt
(og glemt?) i skabe og skuffer.

Vi har også indsamlet nutidigt ma-
teriale i form af forskellige tidstypiske
tryksager og avisudklip. Som et (en-
gangs-) eksperiment har museumsfor-
midler Poul Korse samlet alle de a-
dresseløse forsendelser, der tilgik et
privat hjem i Helsingør i 1988. Den
samling viser, at det ikke er noget un-

der, at papirforbruget i Danmark er
enormt. Der viste sig at være 37 kg pa-
pir. Umiddelbart lyder en sådan sam-
ling måske ikke til at være af særlig hi-
storisk interesse. Men vore efterkom-
mere vil formentlig være glade for, at
vi i tide samlede sådant dagligdags,
letforgængeligt materiale ind.

Museumsforeningens fotodoku-
mentationsgruppe arbejder også med
nutidsindsamling. Medlemmerne har
været ude med kameraet; og arki-
verne har fået ikke alene gode bille-
der, men også fyldestgørende notater
om hvem, hvad, hvornår og hvorfor.

Som led i arbejdet med egnens
landbrug har vores fotograf fotodoku-
menteret det daglige arbejde på 4
gårde i Plejelt. En del af det store ma-
teriale er i år udgivet i museernes serie
af fotobøger under titlen »Ude på
landet«.

Registrering

Da arkiverne ikke i år har været be-
gunstiget med ekstra arbejdskraft,
har det til tider knebet lidt med at
følge med de mange afleveringer. Et
problem vi håber at komme til livs næ-
ste år ved den andet steds omtalte om-
strukturering af arbejdsopgaver m.v.

1988 har været arkivernes første år
med EDB udstyr. Desværre er det
specielle lokalhistoriske registrerings-
program blevet forsinket og er endnu
ikke helt færdig. Vi er dog begyndt de
første forsøg og det lover godt. Selve
omlægningen af arbejds gange og pro-
cedurer m.v. vil formentlig i det kom-
mende år lægge beslag på en del af
vore ressourcer. Vi håber at det siden
kan give resultater, der vil være ar-
bejdsbesparende og som kan gøre os i

stand til at give en hurtigere og bedre publikumsbetjening.

Museumsforeningens anden arbejdsgruppe, der registrerer fotos, har arbejdet utrætteligt hele året og har fået sat navn, årstal og sted på en række af byhistorisk arkivs gamles fotos. En af gruppens medlemmer kommer endog og renskriver gruppens arbejde, hvilket har været en dejlig hjælp.

Formidling

Den største enkeltstående formidlingsopgave på arkiverne i 1988 har ligget på Flynderupgård Museets arkiv, hvorfra størsteparten af materialet til den store landboudstilling var hentet. Ligesom arkivets samlinger har dannet grundlag for artiklen »På strejftog blandt Tikøbegnens små og store landbrugere« i Frederiksborg Amts Historiske Samfunds Årbog 1988.

Foruden denne mere målrettede formidling har arkiverne som sædvanlig besvaret en række forespørgsler af meget forskellig art. Som oftest lykkes det os at finde frem til materiale, som de lokalhistoriske interesserede kan bruge i deres arbejde. Det er selvfølgelig ikke altid vi har det ønskede, så prøver vi efter bedste evne at vejlede om, hvor der måske kan være noget.

Som alle andre lokalhistoriske arkiver er vi helt afhængige af brugernes velvilje, jo mere der bliver indleveret til arkivet desto større chancer har vi for at hjælpe.

Årsberetning fra Museumsformidleren

af Poul Korse

Som i 1987, hvor det var komponisten Buxtehude, der var hovedpersonen, blev museumsformidlerens arbejde også i 1988 i høj grad præget af en jubilar – denne gang Christian den Fjerde, hvis 400-års tronbestigelsesjubilæum heller ikke i Helsingør gik upåagtet hen.

Det begyndte den 25. februar på Marienlyst Slot med et to timer langt foredrag for Museumsforeningens medlemmer. Emnet var »C4 og Helsingør – C4's Helsingør« og rammerne om en sådan aften kan vel næppe være mere ideelle – i rummet hvor det foregik har C4 opholdt sig talrige gange. I tiden derefter blev foredraget givet – helt eller i uddrag – henvend en snes gange. Af disse skal især fremhæves den april formiddag, hvor beretningen om C4 og Helsingør blev fortalt i Kronborg Slotskirke for samtlige elever fra Helsingør Gymnasium, af hvilke nogle indrammede foredraget meget smukt med sang og musik fra den tid. Forhåbentlig fik eleverne glæde heraf – for museumsformidleren blev det en uforglemmelig oplevelse. Samarbejdet med Helsingør Gymnasium – etableret af adjunkt Tom Sinding – resulterede desuden i, at en elevgruppe – Malene Askov, Jens Carlsen, Nicolaj Jensen, Heidi Teilstrup Nielsen, Erik Aaberg Poulsen – i samarbejde med museumsformidleren udarbejdede en brochure »Christian den Fjerdes Helsingør«, som blev trykt og udgivet af Helsingør Kommunes Museer i et oplag på 10.000. Et værdigt lokalt bidrag til C4-

Efter flere års indsamlingsarbejde kunne afdelingsbibliotekar Susanne From og museumsformidler Poul Korse, den 19. december præsentere lokalsangbogen »HELSINGØR SINGER« indeholdende 79 »lystige og alvorlige sange og viser om byen og egnen«. Præsentationen fandt sted i Naverhulen i Helsingør, hvor de to redaktører sang og spillede for, bistøjet af spillemanden, Henry Johansen (t.h.). (Foto: Jørgen J.K. Hansen).

året og samtidig et anderledes og spændende stykke pædagogisk samarbejde mellem skole og museum, som der forhåbentlig bliver mange eksempler på fremover.

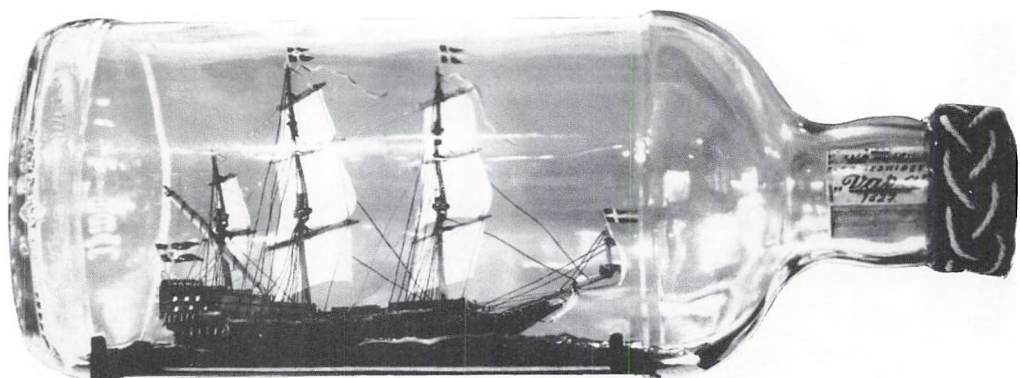
I maj måned arrangerede Museumsforeningen i samarbejde med Foreningen Norden en week-end tur i C4's fodspor gennem Skåne, Småland og Blekinge med museumsformidleren som historisk konsulent og guide. Første dag gik turen til Kalmar, Brømsebro og Kristianobel. Efter overnatning i Karlshamn fortsattes anden dagen til Kristianstad, hvor byen og museets særudstilling om C4 blev grundig gennemgået. En begivenhedsrig og spændende tur, der blev så stor en succes, at den måtte gentages i september.

I oktober/november vistes i Helsingør Distriktstoldkammers lokaler en udstilling om C4 og Øresundstolden. I et godt og hyggeligt samarbejde med toldassistent Arne Ottosen bi-

drog museumsformidleren til udstillingen med et dias-foredrag, der senere er blevet overspillet til video og således vil være til rådighed til undervisningsbrug. Desuden blev der forfattet en større artikel om emnet til den særavis Helsingør Dagblad udgav i anledning af udstillingen, ligesom det tidligere omtalte C4 foredrag blev givet i Toldhistorisk Selskab.

Et andet jubeljubilæum – 200-året for Stavnsbåndets ophævelse – blev markeret med udstillingen »Ude på landet« på Flynderupgårdmuseet. I den forbindelse produceredes et undervisningsmateriale, der tilgik alle kommunens skoler. Rigtig mange skoleklasser aflagde udstillingen et besøg og de fleste af dem benyttede sig desuden af museumsformidlerens tilbud om undervisning og demonstration.

Rækken af jubilæer er endnu ikke slut. 1. juni markerede DSB 100-året for overtagelsen af Helsingør-Hel-

Af de mange spændende flaskeskibe ses her Henning W. Jensens miniaturegengivelse af det svenske krigsskib WASA, der sank på sin jomfrurejse i 1628, men som nu er hævet og kommet på museum i Stockholm. (Foto: Carsten Møller).

singborg overfarten. Museumsformidleren bistod ved udarbejdelsen af en jubilæumsfolder samt med en artikel i Helsingør Dagblad om den historiske begivenhed.

Forholdet til den lokale presse har som vanligt været positivt og produktivt. Til den skrevne presse er – udover de allerede nævnte – leveret adskillige lokalhistoriske artikler.

Det altid nære og fornøjelige samarbejde mellem Museerne og Byens Lokalradio i Stengade resulterede bl.a. i udsendelsesrækken »Byhornet« – et lokalhistorisk radiomagasin – »med nyt og gammelt fra by og egn«. Fra medio oktober har »Byhornet« været sendt hver anden onsdag, redigeret og præsenteret af museumsformidleren.

Da spaltepladsen er begrænset, har det selvfølgelig måttet vige for det

særlige. Dog skal nævnes, at til samtlige museernes udstillinger, er der formidlet materialer, information og undervisningstilbud til kommunens skoler og ved særligt egnede udstillinger også til daginstitutionerne; ikke mindst det sidste har givet mange besøg i udstillingerne.

Endelig skal nævnes den glimrende kontakt museumsformidleren fik til Henning W. Jensen. I sit hjem på Frederiksberg lader han den ene nybygning efter den anden løbe af stabelen – små og i alle detaljer nøjagtige gengivelser af navngivne skibe, der finder deres blivende havn – i flasker! Henning W. Jensen var så venlig at låne os hele sin store flåde af flaskeskibe, der dannede et fascinerende og seværdigt midtpunkt i Bymuseets hobbyudstilling »Hva' er det dog de laver?«.

